

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

Název projektu	Rozvoj vzdělávání na Slezské univerzitě v Opavě
Registrační číslo projektu	CZ.02.2.69/0.0./0.0/16_015/0002400

Vybrané kapitoly z práva

Distanční studijní text

Zdenka Nováková

Opava 2019

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
FAKULTA VEŘEJNÝCH
POLITIK V OPAVĚ

Obor: Právo

Klíčová slova: Lidská práva a svobody, svéprávnost, společné jmění manželů, zánik manželství, vlastnické právo, věcná břemena, závěť, zákonná posloupnost, dědic, pozůstalost, smlouva, náhrada škody, pracovní smlouva, aktivní a pasivní politika zaměstnanosti, důchodové pojištění, starobní důchod, invalidní důchod, pozůstalostní důchod, státní sociální podpora, dávky pomoci v hmotné nouzi, příspěvek na péči, příspěvek na zvláštní pomůcku, příspěvek na mobilitu, práva pacientů, veřejné zdravotní pojištění

Anotace: Cílem předkládané studijní opory je zprostředkovat studentům vědomosti průřezově z oblasti stěžejních právních odvětví práva veřejného a soukromého vztahujících se k problematice práce se seniory a jejich následná aplikace včetně aplikace konkrétní legislativy na vybrané životní a sociální situace. Stěžejními tématy je především problematika dodržování lidských práv u seniorů, možnosti právní ochrany, institut svéprávnosti, rodinně-právní problematika s akcentem na vzájemná práva a povinnosti manželů a důsledky zániku svazku manželského, instituty spojené s právem vlastnickým, uzavíráním smluv, požadovaným nárokům vyplývajícím z odškodňování způsobených škod a možnostem dědění majetku v rámci pozůstalostního řízení včetně možností modifikace zákonné dědické posloupnosti v návaznosti na literu soukromoprávního kodexu – občanského zákoníku.

Studijní opora se dále soustředí na pracovně-právní problematiku s akcentem na možnosti zaměstnávání seniorů a na oblast podpory státu při rozlišných sociálních událostech v návaznosti na nemocenské pojištění, důchodové pojištění, státní sociální podporu, pomoc v hmotné nouzi, příspěvek na péči, oblast zajištění zdravotně postižených, lékařskou péči a veřejné zdravotní pojištění. Po prostudování studijní opory tak student bude schopen kvalifikovaně přistupovat k řešení individuálních sociálních situací při péči o seniory z pohledu legislativy, dokáže analyzovat obsah právních předpisů a z nich vyplývajících práv a povinností osob pečujících o seniory a seniorů samotných a následně zasadit tyto legislativní principy do praktických souvislostí včetně realizace poradenství v náročných životních situacích seniorů.

Autor: **JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.**

Obsah

ÚVODEM.....	9
RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY.....	10
1 ZÁRUKY DODRŽOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV	12
1.1 Lidská práva a svobody.....	13
1.2 Ochrana lidských práv.....	14
1.2.1 Veřejný ochránce práv	15
1.2.2 Právní způsobilost.....	16
1.2.3 Zastoupení.....	18
2 RODINNÉ PRÁVO	21
2.1 Manželství.....	22
2.1.1 Vznik manželství	23
2.1.2 Vztahy mezi manžely.....	24
2.1.3 Vyživovací povinnost mezi manžely.....	26
2.1.4 Zánik manželství.....	26
2.1.5 Rozvod manželství.....	27
2.1.6 Právní následky zániku manželství.....	28
2.2 Manželské majetkové právo.....	29
2.2.1 Společné jmění manželů	29
2.2.2 Vznik společného jmění manželů	30
2.2.3 Zánik společného jmění manželů.....	30
3 VĚCNÁ PRÁVA	33
3.1 Vlastnické právo.....	34
3.1.1 Nabytí vlastnického práva.....	35
3.1.2 Formy vlastnického práva.....	36
3.1.3 Omezení vlastnického práva.....	39
3.1.4 Věcná práva k věci cizí	39
4 DĚDĚNÍ MAJETKU	44
4.1 Dědické právo	45
4.2 Dědění ze zákona	45
4.3 Pořízení pro případ smrti.....	48
4.3.1 Závěť.....	48

4.3.2	Dědická smlouva.....	49
4.3.3	Odkaz	50
4.4	Instituty související s dědickým právem	50
4.4.1	Vydědění	51
4.4.2	Dědická nezpůsobilost	52
4.4.3	Přechod dluhů	52
4.4.4	Zřeknutí se dědického práva	52
4.4.5	Odmítnutí dědictví	53
4.4.6	Odúmrť	53
4.4.7	Správce pozůstalosti.....	53
5	ZÁVAZKOVÉ PRÁVO	55
5.1	Relativní majetková práva.....	56
5.1.1	Vznik závazků z právních jednání	57
5.1.2	Odstoupení od smlouvy	58
5.1.3	Zánik závazku ze smlouvy.....	59
5.1.4	Práva z vadného plnění	60
5.1.5	Spotřebitelské smlouvy.....	61
5.1.6	Distanční smlouvy	65
5.1.7	Smlouvy uzavírané mimo obchodní prostory	65
6	ZÁVAZKY – NEJČASTĚJŠÍ TYPY SMLUV	68
6.1	Kupní smlouva	70
6.2	Směnná smlouva	71
6.3	Darovací smlouva.....	71
6.4	Smlouva o výpůjčce	72
6.5	Smlouva o zápůjčce.....	74
6.6	Nájemní smlouva.....	74
6.7	Pojistná smlouva	75
6.8	Smlouva o dílo	76
6.9	Smlouva o přepravě.....	77
6.10	Smlouva o ubytování	77
6.11	Zprostředkovatelská smlouva	78
7	NÁHRADA ŠKODY	81
7.1	Škoda.....	82

7.2	Náhrada majetkové a nemajetkové újmy	83
7.3	Rozsah a způsob náhrady škody.....	84
7.4	Pojištění.....	85
7.4.1	Životní pojištění	86
7.4.2	Úrazové pojištění	86
7.4.3	Pojištění majetku.....	87
8	PRACOVNĚPRÁVNÍ VZTAHY.....	89
8.1	Účastníci pracovněprávních vztahů	90
8.2	Pracovní poměr	91
8.3	Skončení pracovního poměru.....	92
8.3.1	Dohoda.....	93
8.3.2	Výpověď	93
8.3.3	Okamžité zrušení pracovního poměru	93
8.3.4	Další způsoby zániku pracovního poměru	94
8.4	Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr	95
8.4.1	Dohoda o provedení práce	95
8.4.2	Dohoda o pracovní činnosti	95
8.5	Dovolená	96
8.5.1	Dovolená za kalendářní rok	96
8.5.2	Dovolená za odpracované dny	96
8.5.3	Dodatková dovolená	96
8.6	Odměňování za práci.....	97
8.7	Srážky z příjmu z pracovněprávního vztahu	98
8.7.1	Pořadí srážek z příjmu	98
9	ZAMĚSTNANOST	100
9.1	Úřad práce	101
9.2	Aktivní politika zaměstnanosti.....	102
9.2.1	Nástroje aktivní politiky zaměstnanosti.....	103
9.3	Uchazeč o zaměstnání	104
9.4	Pasivní politika zaměstnanosti	105
9.4.1	Podmínky pro získání podpory v nezaměstnanosti.....	105
9.5	Zaměstnávání seniorů.....	106
10	NEMOCENSKÉ A DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ.....	109

10.1	Dávky nemocenského pojištění	110
10.1.1	Nemocenské	111
10.1.2	Peněžité pomoci v mateřství	112
10.1.3	Ošetrovné	112
10.1.4	Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství	113
10.1.5	Dávka otcovské poporodní péče (otcovská)	113
10.1.6	Dlouhodobé ošetrovné	114
10.2	Výpočet dávek nemocenského pojištění.....	115
10.2.1	Stanovení denního vyměřovacího základu	115
10.3	Důchodové pojištění	116
10.3.1	Starobní důchod	117
10.3.2	Invalidní důchod	117
10.3.3	Pozůstalostní důchod	118
11	DÁVKOVÝ SYSTÉM.....	120
11.1	Státní sociální podpora	121
11.1.1	Přídavek na dítě.....	122
11.1.2	Rodičovský příspěvek.....	123
11.1.3	Příspěvek na bydlení	124
11.1.4	Porodné	124
11.1.5	Pohřebné	125
11.2	Systém pomoci v hmotné nouzi.....	125
11.2.1	Osoba v hmotné nouzi	125
11.2.2	Příspěvek na živobytí.....	126
11.2.3	Doplatek na bydlení	126
11.2.4	Mimořádná okamžitá pomoc	127
11.2.5	Přiznání dávek.....	128
12	ZAJIŠTĚNÍ ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH OSOB	130
12.1	Ochrana na trhu práce.....	131
12.2	Dávky pro osoby se zdravotním postižením.....	132
12.2.1	Příspěvek na mobilitu	133
12.2.2	Příspěvek na zvláštní pomůcku.....	133
12.2.3	Průkaz osoby se zdravotním postižením.....	135
12.3	Příspěvek na péči	136

12.3.1	Posuzování závislosti	136
12.3.2	Výše příspěvku.....	138
12.3.3	Řízení o přiznání příspěvku na péči.....	138
13	PRÁVA PACIENTŮ	141
13.1	System financování zdravotnictví	142
13.2	Etické otázky zajištění lékařské péče	143
13.3	Práva pacientů.....	144
13.4	Specifika zajištění lékařské péče a péče po smrti člověka	145
13.5	Veřejné zdravotní pojištění.....	146
13.5.1	Veřejné zdravotní pojišťovny	147
13.5.2	Plátce pojistného	147
13.5.3	Práva účastníka systému veřejného zdravotního pojištění.....	147
	LITERATURA	149
	SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY	152
	PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON.....	154

ÚVODEM

Vážení studenti, dostává se před vás text zaměřený na pochopení základních právních institutů z oblasti práva soukromého a veřejného s akcentem na a vztahujících se k problematice práce se seniory. Po jeho prostudování získáte aktuální teoretické znalosti z jednotlivých právních odvětví, budete schopni se orientovat v odborné terminologii, dokáže vydefinovat dílčí sociální události v návaznosti na legislativní zakotvení.

Budete rovněž schopni kvalifikovaně přistupovat k řešení individuálních sociálních situací při péči o seniory z pohledu legislativy. Dokáže analyzovat obsah právních předpisů a z nich vyplývajících práv a povinností osob pečujících o seniory a seniorů samotných a následně zasadit tyto legislativní principy do praktických souvislostí včetně realizace poradenství v náročných životních situacích seniorů.

Je velmi žádoucí, že se hodláte učit stále něčemu novému a není vám lhostejný čas pro vstřebání poměrně složité legislativní materie uplatnitelné v praktických životních situacích při práci se seniory.

Studijní text tvoří třináct studijních kapitol. Při svém studiu se budete setkávat s několika typy aktivit. Definice stěžejních pojmů jsou doplněny pojmy k zapamatování, úkoly k zamýšlení pro lepší vstřebání předkládaného textu. Jednotlivé aktivity na sebe postupně logicky navazují, proto doporučuji postupovat po jednotlivých kapitolách. Pokud by vám však tento postup nevyhovoval, můžete studium přizpůsobit vlastním potřebám.

V rámci studia budete odpovídat na kontrolní otázky a plnit samostatné úkoly. Každý úkol navazuje bezprostředně na probranou materii. Způsob plnění samostatných úkolů a kontrolních otázek záleží rovněž na vašem individuálním pojetí a přístupu k řešení co se rozsahu týče. Mnohem důležitější je však obsahové hledisko, které vás navede na případné nedostatky ve střebávání informací.

Podmínkou úspěšného absolvování studia je zpracování vybraného tématu ve vztahu k legislativním aspektům ze studijní materie s praktickým dosahem do praktické práce se seniory, tedy např. vytvoření schématu pro získání dávek pomoci v hmotné nouzi, popis procesu směřujícího k přiznání dávky státní sociální podpory, průběh pozůstalostního řízení dle zákona o zvláštních řízeních.

Přeji vám tímto hodně úspěchů při studiu.

RYCHLÝ NÁHLED STUDIJNÍ OPORY

Předložený studijní text si klade za cíl zprostředkovat studentům průřezově vědomosti z oblasti stěžejních právních odvětví práva soukromého a veřejného vztahujících se k problematice práce se seniory a naučit je aplikovat konkrétní legislativní předpisy na vybrané životní a sociální situace. V jednotlivých kapitolách se setkáte s problematikou dodržování lidských práv, s oblastí rodinně-právní, občansko-právní, pracovně-právní či s legislativní úpravou pojištění, dávkového systému a práv pacientů při zajištění výkonu lékařské péče.

Seznam témat:

1. Záruky dodržování lidských práv – lidská důstojnost, osobnost člověka, ochrana osobnosti, duševní a tělesná integrita, možnosti právní ochrany, svéprávnost, opatrovnictví.

2. Rodinné právo – institut manželství, společné jmění manželů, práva a povinnosti manželů, vzájemné zastupování manželů, vyživovací povinnost, následky zániku manželství.

3. Věcná práva – právo vlastnit majetek, formy vlastnického práva, nabytí vlastnického práva, převod vlastnického práva, věcná břemena, zástavní právo, zadržovací právo.

4. Dědění majetku – závěť, dědická smlouva, odkaz, zákonná posloupnost, institut vydědění, rozdělení pozůstalosti, odmítnutí dědictví, dědická nezpůsobilost, odúmrtí.

5. Závazky – uzavírání smluv – spotřebitelské smlouvy, práva z vadného plnění, odstoupení od smlouvy.

6. Závazky z právních jednání – nejčastější typy smluv.

7. Náhrada škody – škodové pojištění, životní pojištění, úrazové pojištění, pojištění majetku, náhrada majetkové a nemajetkové újmy, způsob a rozsah náhrady škody.

8. Pracovně- právní vztahy- pracovní smlouva, dohoda o provedení práce, dohoda o pracovní činnosti, práva a povinnosti zaměstnanců a zaměstnavatelů, zákonné odvody.

9. Zaměstnanost - Úřad práce, aktivní a pasivní politika zaměstnanosti, zaměstnanost u seniorů.

10. Dávky nemocenského a důchodového pojištění.

11. Státní sociální podpora, dávky pomoci v hmotné nouzi.

12. Zajištění zdravotně postižených - příspěvek na zvláštní pomůcku, příspěvek na mobilitu, průkaz osoby se zdravotním postižením, příspěvek na péči.

13. Práva pacientů - práva pacienta při zajištění lékařské péče, právo na informace, soukromí, práva osob pozůstalých, veřejné zdravotní pojištění.

1 ZÁRUKY DODRŽOVÁNÍ LIDSKÝCH PRÁV

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Problematika dodržování lidských práv je základním stavebním kamenem vztahujícím se k lidské bytosti. Ve vnitrostátní právní úpravě jsou zaručena Listinou základních práv a svobod, jakožto součástí ústavního pořádku České republiky. Pojem fyzická osoba je často spojován s institutem právní osobnosti či také právní subjektivitou, jež je definována jako schopnost být nositelem a vykonavatelem práv a povinností a jež vzniká narozením a zaniká smrtí nebo prohlášením za mrtvého. Jiné varianty zbavení nebo vzdání se právní osobnosti nejsou.

Odlíšným je pak pojem svéprávnost, jež značí způsobilost právně jednat. Fyzická osoba se plně svéprávnou stává dosažením zletilosti, tj. dosažením osmnáctého roku věku. Před dosažením uvedeného věku lze nabýt svéprávnosti uzavřením manželství nebo jejím přiznáním. Svěprávnost může přiznat jen soud, a to pouze na návrh, dosáhl-li nezletilý šestnácti let věku, se souhlasem jeho zákonného zástupce (nebo nezletilého, podá-li návrh zákonný zástupce), a pokud se prokáže jeho schopnost samostatně se živit a obstarávat si své záležitosti, případně je-li to z vážných důvodů v jeho zájmu. Jednou získané svéprávnosti se nelze nikdy vzdát a nelze jí ani člověka zcela zbavit jen je ji možno soudně omezit. Soud v rozsudku vždy vymezí rozsah omezení a jmenuje opatrovníka. Každé omezení trvá nejdéle tři roky, lze je však opakovaně prodloužit. Je-li zjevné, že se stav člověka v době 3 let nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, nejdéle však na pět let.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování první kapitoly budete schopni definovat základní pojmy z oblasti dodržování lidských práv v návaznosti na duševní a tělesnou integritu člověka, právní osobnost a svéprávnost.

Dokážete objasnit proces omezení svéprávnosti a vymezit zastoupení jednotlivé typy institutu zastoupení.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Lidská práva a svobody, ochrana lidských práv, lidská důstojnost, osobnost člověka, ochrana osobnosti, duševní a tělesná integrita, možnosti právní ochrany, právní osobnost, svéprávnost, opatrovnictví.

1.1 Lidská práva a svobody

Obsah mezinárodních dokumentů o lidských právech převzala Česká republika do svého vnitrostátního právního systému v podobě Listiny základních práv, jakožto součásti ústavního pořádku ČR.

DEFINICE

Listina základních práv a svobod upravuje mimo jiné problematiku ochrany života, zdraví, osobní svobody, majetku, obydlí, svobody pohybu, svobody myšlení, svědomí, politických práv, práva na informace, na hmotné zabezpečení ve stáří, aj.

Listina prohlašuje, že lidé jsou svobodní a rovni v důstojnosti i v právech a lidská práva svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. Jedná se o základní atributy lidských práv a svobod. Nezadatelnost znamená, že práva a svobody jsou lidským bytostem vrozené, od nikoho je nezískávají. Nezcizitelnost znamená, že je nelze platně zcizit, tedy převést na jinou osobu (člověk se tedy nemůže platně „vzdát“ své svobody). Nepromlčitelnost znamená, že práva a svobody nezanikají jejich neuplatňováním, resp. nevykonáváním, běh času nemá na jejich existenci vliv. Nezrušitelnost znamená, že je nemůže stát ani nikdo jiný zrušit.

Meze výkonu státní moci jsou v Listině formulovány obdobně jako v Ústavě: státní moc lze uplatňovat jen v případech a v mezích stanovených zákonem, a to způsobem, který zákon stanoví. Každý může činit, co není zákonem zakázáno, a nesmí být nucen činit, co zákon neukládá. Povinnosti mohou být ukládány pouze na základě zákona a v jeho mezích, přičemž musí být vždy zachována Listinou zaručená práva.

Obecná ustanovení osahují též zákaz diskriminace, když stanoví, že základní práva a svobody se zaručují všem lidem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení.

1.2 Ochrana lidských práv

Lidská práva jsou pro občany České republiky garantována mnoha právními předpisy. Mezi nejvýznamnější dokumenty patří Ústava ČR a Listina základních práv a svobod. Dílčí lidská a občanská práva pak dále rozpracovávají další vnitrostátní i mezinárodní právní předpisy v návaznosti na jednotlivé úpravy. Lidská práva lze definovat jako souhrn základních práv a svobod, které jsou zaručeny všem lidským bytostem.

DEFINICE

Ve vztahu k seniorům byly přijaty Valným shromážděním OSN (rezoluce 46/91) dne 16. prosince 1991 Zásady OSN pro seniory. Tyto zásady upravují dílčí záruky zachování důstojného života seniorů.

Nezávislost - mít přístup k odpovídající stravě, vodě, obydlí, oděvu a zdravotní péči na základě zajištění příjmu, podpory rodiny a společnosti a svépomoci, mít příležitost pracovat nebo mít přístup k jiným příležitostem zajišťujícím příjem, mít možnost účastnit se rozhodování, kdy a jak rychle bude probíhat jejich odchod z pracovního života, právo žít v prostředí, které je bezpečné.

Zařazení do společnosti - možnost podílet se o své znalosti a schopnosti s mladšími generacemi, možnost vytvářet hnutí nebo asociace starých lidí.

Péče - mít přístup ke zdravotní péči, která by jim pomohla udržet nebo nabýt optimální úroveň tělesného, duševního a emočního zdraví, mít přístup k sociálním a právnickým službám, které by rozšířily jejich autonomii, ochranu a péči o ně, mít možnost využívat odpovídající úroveň institucionální péče zajišťující ochranu, rehabilitaci, sociální a duševní stimulaci v humánním a bezpečném prostředí, požívat lidských práv a základních svobod, až žijí v jakémkoli obydlí, zařízení sociální péče nebo léčebném zařízení, což zahrnuje i respektování jejich důstojnosti, víry, potřeb a soukromí a práv činit rozhodnutí o péči o ně a o kvalitě jejich života.

Seberealizace - mít přístup ke vzdělávacím, kulturním, duchovním a rekreačním zdrojům společnosti.

Důstojnost - žít v důstojnosti a bezpečí bez zneužívání tělesné nebo duševní závislosti seniora.

Se seniory by mělo být dobře zacházeno bez ohledu na jejich věk, pohlaví, rasovou nebo etnickou příslušnost, postižení a další stav, a měli by být hodnoceni nezávisle na jejich ekonomickém přínosu.

Při práci se seniory je rovněž uplatňováno znění Charty práv a svobod seniorů a etické kodexy.

DALŠÍ ZDROJE

<https://www.mpsv.cz/cs/1111>

1.2.1 VEŘEJNÝ OCHRÁNCE PRÁV

Činnost veřejného ochránce práv je právně upravena zákonem č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv.

Ochránci přísluší kompetence směřující k ochraně osob před jednáním úřadů a dalších institucí, pokud jednají v rozporu s právem. Od roku 2006 byla ochránci svěřena i povinnost vykonávat systematické preventivní návštěvy zařízení, kde jsou umístěovány osoby omezené na svobodě (věznice, školská zařízení, zařízení sociálních služeb, zdravotnická zařízení) s cílem posílit ochranu osob v daných zařízeních před jednáním, které by nerespektovalo lidskou důstojnost.

Kompetence ombudsmana

Mezi sociální a kulturní práva patří ve vztahu k dané problematice především právo na hmotné zabezpečení ve stáří, jehož se lze domáhat při splnění podmínek a v rozsahu stanoveném zákonem č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění.

Procesní lidskoprávní záruky jsou zárukami uplatňování práv. Mezi procesní záruky zahrčené Listinou jsou:

- právo na soudní ochranu a na náhradu škody způsobené orgánem státu: právo domáhat se svého práva u nezávislého a nestranného soudu, právo na soudní přezkum rozhodnutí orgánu veřejné správy, právo na náhradu škody způsobené nezákonným rozhodnutím orgánu veřejné správy nebo nesprávným úředním postupem,
 - ochrana práv v řízení: právo odepřít výpověď, právo na právní pomoc a tlumočnicka, rovnost účastníků řízení, právo na zákonného soudce, právo na veřejné projednání, bez zbytečných průtahů, možnost vyjádřit se.
-

1.2.2 PRÁVNÍ ZPŮSOBILOST

Právní způsobilost je způsobilost subjektů práva. Pojmy subjekt práva a právní způsobilost lze označit za výchozí termíny obecné části soukromého práva.

DEFINICE

Rozlišujeme:

- **způsobilost mít práva a povinnosti** (být subjektem práv) neboli **právní osobnost**
- **způsobilost právně jednat neboli svéprávnost** = způsobilost nabývat pro sebe vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem

Fyzická osoba (člověk) má právní osobnost od narození do smrti. Právnícká osoba má právní osobnost od okamžiku vzniku (často zápisem do určitého veřejného rejstříku) po okamžik zániku (je-li zapisována do veřejného rejstříku, výmazem z něj).

O svéprávnosti hovoříme pouze u fyzických osob, právnícká osoba sama právně jednat nemůže, vždy za ni jedná určená fyzická osoba!

Pojmem osoba označujeme v právu „bytosť“, resp. „entitu“, jež má právní osobnost, tj. způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti. Ve stejném smyslu se používá též pojem subjekt.

Právní osobnost má: fyzická osoba, tj. člověk (FO) a právnícká osoba (PO), tedy organizovaný (umělý) útvar, jemuž zákon právní osobnost přiznává.

Fyzická osoba (člověk) má právní osobnost od narození do smrti. Právnícká osoba má právní osobnost od svého vzniku do svého zániku.

Občanský zákoník zároveň stanoví, že „na počaté dítě se hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům“ (nasciturus).

K ZAPAMATOVÁNÍ

Fikce je významná např. v právu dědickém, kde značí skutečnosti, že nenarozenému dítěti náleží za stanovených podmínek právo na pozůstalost (je dědicem), pokud se narodí živé.

Od právní osobnosti (tj. způsobilosti mít práva) je třeba odlišovat svéprávnost, tedy způsobilost právně jednat, kterou fyzická osoba získává v plném rozsahu dosažením zletilosti

(18. roku věku). Právnická osoba sama způsobilost právně jednat nemá, vždy za ni jedná typicky statutární orgán.

DEFINICE

Ustanovení § 30 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku (OZ): „*Plně svéprávným se člověk stává zletilostí. Zletilosti se nabyvá dovršením osmnáctého roku věku.*“

Před nabytím zletilosti je možné plné svéprávnosti nabýt přiznáním soudem nebo uzavřením manželství (při dovršení věku šestnácti let a jsou-li pro to důležité důvody). Rozsah způsobilosti právně jednat **u nezletilého** je třeba posuzovat **s ohledem na jeho rozumovou a volní vyspělost a konkrétní situaci.**

PRŮVODCE TEXTEM

Sedmileté dítě nemůže uzavřít smlouvu o koupi nemovitosti, pro toto jednání není způsobilé. Může však platně uzavřít smlouvu o koupi pečiva v hodnotě 15,- Kč.

18ti letý plně svéprávný člověk může platně uzavřít smlouvu na koupi nového automobilu v autosalonu.

Dospělý člověk, jež byl soudně omezený ve svéprávnosti uzavírá platně smlouvu prostřednictvím svého opatrovníka, který jej zastupuje ve všech záležitostech, na které se vztahuje omezení.

DEFINICE

Způsobilost k protiprávnímu jednání neboli **deliktní způsobilost** = způsobilost být právně odpovědný za vlastní protiprávní jednání a snášet jeho právní následky.

Právní jednání je projev vůle osoby, s nímž jsou spojeny vznik, změna nebo zánik práv a povinností. Právní jednání musí být v souladu s právními normami.

Jednání, které je v rozporu s právními normami je označováno jako **protiprávní jednání.**

Jednání může mít podobu **konání** (výkon činností zaměřených k cíli), nebo **opomenutí** (zdržení se výkonu činností).

PRŮVODCE TEXTEM

Právní jednání ve formě konání je sepsání závěti. Osoba, která sepisuje závěť tak činí s úmyslem ještě za svého života upravit právní poměry ke svému majetku po okamžiku smrti.

Právní jednání ve formě opomenutí je neposkytnutí pomoci osobě, která jeví známky vážné poruchy zdraví. Tímto se může vystavit riziku stíhání za protiprávní jednání – trestný čin neposkytnutí pomoci.

K ZAPAMATOVÁNÍ

Právní jednání je realizováno ve formě:

- **ústní** (uzavření manželství),
 - **písemné** (sepsání dědické smlouvy),
 - **veřejné listiny** (zúžení společného jmění manželů),
 - **konkludentní jednání mlčky** (koupě kávy v automatu výběrem nápoje při zaplacení kupní ceny hozením mince do automatu).
-

1.2.3 ZASTOUPENÍ

Zastoupení je právní vztah mezi zástupcem a zastoupeným, kdy zástupce je oprávněn jednat za zastoupeného jeho jménem. Občanský zákoník rozeznává tři druhy zastoupení:

- **zastoupení smluvní** (fyzická či právnická osoba se může pro své právní jednání nechat zastoupit jinou fyzickou či právnickou osobou – za právnickou osobu vykonává zastupující oprávnění statutární orgán, tj. např. u společnosti s ručením omezeným jednatel. Zastoupení vzniká na základě dohody o plné moci. Osoba, která se nechává zastoupit, tj. uděluje plnou moc (zastoupený), se nazývá *zmocnitel*, osoba, která zastupuje, tj. přijímá plnou moc (zástupce), se nazývá *zmocněnec*.

- **zastoupení zákonné** - vzniká přímo ze zákona.

Zákonným zástupcem fyzické osoby do dosažení zletilosti je obvykle rodič.

Zákonným zástupcem právnické osoby je její statutární orgán.

- **opatrovnictví** - je zastoupení fyzické či právnické osoby opatrovníkem. Opatrovník je v případech stanovených zákonem jmenován soudem.

Pro fyzickou osobu musí být opatrovník jmenován, vyžaduje-li to ochrana jejích zájmů, či veřejný zájem, tj. např. u osob, jejichž svéprávnost byla soudně omezena z důvodu duševní poruchy. Fyzická osoba, které byl jmenován opatrovník, se označuje jako opatrovanec.

PRŮVODCE TEXTEM

Nelze se nechat zastoupit při právních jednáních, které lze učinit jen osobně.

Svědék prizvaný ke svědecké výpovědi v projednávané kauze u soudu je povinen se dostavit osobně k soudu k výslechu, jeho účast v důkazním řízení je nezastupitelná.

Snoubenec se nemůže nechat zastoupit při obřadu směřujícím k uzavření manželství.

Opatrovník jedince omezeného ve svéprávnosti nemůže za opatrovance sepsat závěť.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Každá fyzická osoba má **právní osobnost** neboli právní subjektivitu, je tedy nositelem a vykonavatelem práv a povinností. Tato jí vzniká narozením a zaniká smrtí nebo prohlášením za mrtvého. Jiné varianty zbavení nebo vzdání se právní osobnosti nejsou, je člověku zaručena.

Odlišným je pak pojem **svéprávnost**, jež značí způsobilost fyzické osoby právně jednat sama za sebe. Fyzická osoba se plně svéprávnou stává dosažením zletilosti, tj. dosažením osmnáctého roku věku. Před dosažením uvedeného věku lze nabýt svéprávnosti uzavřením manželství nebo jejím přiznáním.

Získané svéprávnosti se nelze nikdy vzdát a nelze jí ani člověka zcela zbavit, je ji možno soudně omezit. Soud v rozsudku vždy vymezí rozsah omezení a jmenuje opatrovníka. Každé omezení trvá nejdéle tři roky, lze je však opakovaně prodloužit. Je-li zjevné, že se

Záruky dodržování lidských práv

stav člověka v době 3 let nezlepší, může soud svéprávnost omezit na dobu delší, nejdéle však na pět let.

V rámci dané způsobilosti je člověk schopen právně jednat, je odpovědný i za jednání, jež je v rozporu s právními předpisy.

Ve vztahu k právnímu jednání hovoříme i o možnostech ***zastoupení***, konkrétně zastoupení zákonného vznikajícího přímo ze zákona mezi nezletilými dětmi a jejich zákonnými zástupci, zastoupení smluvního, založeného na základě plné moci mezi zmocnitelem a zmocněncem a zastoupení ve formě opatrovnictví určeného soudem a zakládajícího vztah mezi opatrovníkem a opatrovancem.

2 RODINNÉ PRÁVO

Druhá kapitola se tematicky zaměřuje na oblast právní úpravy rodinně-právních vztahů. Rodinné právo lze v objektivním smyslu vymezit jako souhrn právních norem, které regulují manželské a rodinné vztahy.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Předmětem rodinného práva jsou právní vztahy mezi manžely – vznikající dobrovolným a svobodným vznikem manželství, vztahy majetkového charakteru založené na specifickém majetkovém právu v podobě společného jmění manželů a vztahy mezi rodiči a dětmi včetně vymezení příbuzenství a vymezení vztahů týkajících se péče o děti.

Základní pramen je LZPS – čl. 32 ústavní ochrana rodiny a zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník.

Subjekty rodinně- právních vztahů jsou fyzické osoby. Stávají se jimi kvůli svému postavení v rodinných vztazích (pokrevní příbuzenství nebo vstup do manželství).

Obsahem rodinně- právních vztahů jsou práva a povinnosti, subjekty nemohou tyto práva smluvně převádět (rodičovská práva, práva mezi manžely, partnery).

Na těchto principech je tedy založen základ rodinného práva. Z následující kapitoly se dozvíte základní informace týkající se institutu manželství, manželského majetkového práva, práv a povinností manželů, možnosti vzájemného zastupování manžely, vyživovací povinnosti, rozvodu manželství, neopomeneme připomenou možné následky zániku manželství.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování druhé kapitoly budete schopni definovat pojem manželství, určit, co vše spadá do společného jmění manželů, vymezit práva a povinnosti manželů včetně možnosti vzájemného zastupování manžely, aplikovat dílčí ustanovení občanského zákoníku na konkrétní situace směřující k zániku manželství.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Manželství, společné jmění manželů, zastupování, vyživovací povinnost, rozvod manželství.

2.1 Manželství

Manželství je trvalé společenství muže a ženy založené zákonem stanoveným způsobem. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná podpora a pomoc.

K ZAPAMATOVÁNÍ

- *Manželství* lze uzavřít pouze mezi mužem a ženou.
- Svazek osob stejného pohlaví se nazývá **registrované partnerství**.
- *Nesezdané soužití* - muž a žena spolu fakticky žijí, ale nejsou manžely (vztah druh – družka).

Překážky manželství

U institutu manželství hovoříme o rovnoprávném vztahu 1 muže a 1 ženy – princip monogamie, svobodně a dobrovolně uzavřeném.

Zákon omezuje možnost uzavřít manželství jen v nutném rozsahu:

- *omezená svéprávnost*,
 - *příbuzenství* - v řadě přímé – jedna osoba od druhé, v řadě pobočné – osoby od společného předka - možnost uzavřít manželství od 4. stupně zrození,
 - *nedostatek věku* - sňateční způsobilost - manželství nemůže uzavřít nezletilý, zletilosti se nabývá dosažením 18ti let, právní úprava umožňuje snížení věku pro uzavření manželství na 16 let se souhlasem soudu,
 - *jiné manželství – registrované partnerství*.
-

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jak byste definovali manželský svazek, registrované partnerství a nesezdané soužití v návaznosti na dílčí typické rozlišnosti? Jaké jsou zákonné překážky možnosti uzavřít

manželství a v čem spatřujete oproti ostatním typům společného soužití osob výhody manželského svazku?

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Zamyslete se nad stupni zrození jedinců v přímé linii (praděd-děd-otec-syn-vnuk...) nebo pobočné linii (bratr- sestra-bratranec-sestřenice...) ve vztahu k nemožnosti uzavřít manželství - rozdíl mezi plnorodými a polorodými příbuznými je právně irelevantní. U osvojených osob je to stejné jako u pokrevních příbuzných. Na základě uvedeného si zodpovězte na otázku, které jedince již nesvazuje překážka příbuzenství pro možnost uzavřít manželství?

PRO ZÁJEMCE

Zasnoubení je souhlasné prohlášení muže a ženy, že spolu vstoupí do manželství buď v době přesně určené, nebo přiměřené podle zvyklostí, tedy v souladu s pravidly společenského soužití. *Nejsou zákonem regulovány právní následky porušení tohoto závazku.*

2.1.1 VZNIK MANŽELSTVÍ

Manželství se uzavírá svobodným a úplným souhlasným prohlášením muže a ženy o tom, že spolu vstoupí do manželství, učiněným před příslušným orgánem. Toto prohlášení musí být učiněno veřejně a slavnostním způsobem za přítomnosti 2 svědků.

Manželství vzniká souhlasným prohlášením před příslušným orgánem nikoli zápisem do matriky (evidenční charakter).

K ZAPAMATOVÁNÍ

Manželství může vzniknout jen zákonem předepsaným způsobem:

- *před příslušným orgánem veřejné moci provádějící sňateční obřad,*
- *před orgánem státem registrované církve nebo náboženské společnosti* po předložení osvědčení o způsobilosti uzavřít sňatek vydaného matričním úřadem oddávající

Druhy uzavření manželství

címu. Oddávající státem registrované církve nebo náboženské společnosti do 3 pracovních dnů dává matričnímu úřadu zpětnou vazbu z důvodu nutnosti evidenční povinnosti do matriky.

PRO ZÁJEMCE

Postup
před uzavřením
manželství

Vedle souhlasného prohlášení vyplňují snoubenci v rámci **předoddavkového řízení** ještě prohlášení o tom, že jim nejsou známy okolnosti vylučující uzavření manželství, že navzájem znají svůj zdravotní stav, že zvážili úpravu budoucích majetkových vztahů, uspořádání budoucího bydlení a hmotné zajištění rodiny po uzavření manželství. Musí též učinit souhlasné prohlášení o příjmení.

Mohou prohlásit, že:

- příjmení jednoho z nich bude jejich společným,
- každý si ponechá své příjmení - musí však předem ohlásit příjmení společných dětí,
- spolu se společným příjmením bude jeden z nich na druhém místě uvádět příjmení předchozí. Pokud předchozí příjmení bylo ze 2 příjmení může uvádět jen jedno z nich.

Předoddavkové řízení provádí matriční úřad, v jehož správním obvodu je alespoň jeden ze snoubenců přihlášen k trvalému pobytu, pokud žádný ze snoubenců přihlášen není a ani nebyl, tak je příslušný matriční úřad, v jehož správním obvodu bude manželství uzavřeno.

Snoubenci jsou povinni předložit občanský průkaz a rodný list, pokud jde o druhé a další manželství pak doklad o tom, že předchozí manželství zaniklo, u nezletilých rozsudek soudu, kterým je uzavření manželství povoleno, v případě osoby trpící duševní chorobou pak taky rozsudek, ve kterém je uzavření manželství povoleno.

2.1.2 VZTAHY MEZI MANŽELY

Vztahy mezi manžely jsou rodinně právními vztahy, jejichž obsahem jsou především **osobní a s nimi spojená majetková práva a povinnosti**.

Práva a povinnosti manželů vznikají přímo ze zákona již samotným uzavřením manželství a zanikají nejpozději s jeho zánikem.

K ZAPAMATOVÁNÍ

ZÁKLADNÍ PRÁVA A POVINNOSTI MANŽELŮ

- povinnost žít spolu,
- povinnost být si věrni – (princip monogamie),
- povinnost vzájemné úcty,
- povinnost vytvářet zdravé rodinné společenství – účelem a cílem manželství, vytvořit vhodné prostředí pro výchovu nezletilých dětí,
- povinnost vzájemně se podporovat,
- povinnost společně pečovat o děti,
- povinnost uspokojovat potřeby rodiny - povinni jsou pečovat oba manželé podle svých možností a schopností,
- povinnost rozhodovat společně o záležitostech rodiny – v harmonickém manželství toto funguje bez zákona, pokud tomu tak není, rozhodne soud.

ZÁKONNÉ ZASTUPOVÁNÍ MEZI MANŽELY

Záležitosti rodiny obstarávají manželé společně nebo je obstarává jeden z nich. Právo vzájemně se zastupovat v běžných věcech vyplývá ze zákona, v podstatných věcech musí jednat každý manžel sám za sebe, anebo udělit druhému plnou moc.

PRŮVODCE TEXTEM

Manžel ředitel velké obchodní firmy, cestuje po světě, je často mimo domov, jeho měsíční příjem je 300 tisíc korun.

Manželka je s třemi malými dětmi na rodičovské dovolené, stará se o rodinu a domácnost, měsíčně pobírá dávku státní sociální podpory ve formě rodičovského příspěvku.

V rámci základních pravidel soužití v manželství zde nedochází ze strany manžela k porušení povinnosti žít spolu, neboť je stále zachována podmínka společného bydlení, i za předpokladu, že se v něm manžel zdržuje zřídka vzhledem ke svým pracovním závazkům.

Rovněž nedochází ze strany manželky k porušení povinnosti uspokojovat společné potřeby rodiny, neboť ona dle svých možností jako ekvivalent finančního příspěvku plní povinnosti spojené s osobní péčí o děti a společnou domácnost.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Aplikujte jednotlivá práva a povinnosti manželů při manželském soužití do praktické roviny v návaznosti na výše uvedený modelový příklad.

2.1.3 VYŽIVOVACÍ POVINNOST MEZI MANŽELY

Vzájemná vyživovací povinnost mezi manžely předchází vyživovací povinnosti dětí vůči rodičům.

Cílem institutu vyživovací povinnosti je zajištění stejné hmotné a kulturní úrovně obou manželů v době trvání manželství i v době po rozvodu manželství.

PRO ZÁJEMCE

Pokud není rozvedený manžel schopen sám se živit a tato neschopnost má svůj původ v manželství nebo v souvislosti s ním, má vůči němu jeho bývalý manžel v přiměřeném rozsahu též vyživovací povinnost. Při rozhodování o výživném nebo o jeho výši vezme soud zřetel, jak dlouho rozvedené manželství trvalo a jak dlouho je rozvedeno, jak si rozvedený manžel opatřil přiměřené zaměstnání, jak si rozvedený manžel výživu zajistit řádným hospodařením s vlastním majetkem, zda se rozvedený manžel nedopustil vůči bývalému manželovi nebo osobě mu blízké činu povahy trestného činu.

K ZAPAMATOVÁNÍ

2.1.4 ZÁNİK MANŽELSTVÍ

Manželství zaniká:

- *smrtí jednoho z manželů,*
 - *prohlášením jednoho z manželů za mrtvého,*
 - *zrušení manželství rozsudkem soudu o rozvodu manželství.*
-

PRO ZÁJEMCE

Zánik manželství prohlášením manžela za mrtvého způsobuje zánik manželství dnem, který soud určí jako den smrti v rozhodnutí soudu o prohlášení za mrtvého. Tímto dnem nastávají všechny následky spojené se zánikem manželství. Pokud papírový nebožtík obživne, k prohlášení za mrtvého se nepřihlíží, manželství nebo registrované partnerství se ale neobnovuje.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jakými způsoby může zaniknout manželství?

K ZAPAMATOVÁNÍ

2.1.5 ROZVOD MANŽELSTVÍ

Zrušení manželství rozvodem je jediný způsob zrušení manželství za života obou manželů. Rozvod realizuje soud na návrh některého z manželů. Na rozvod není právní nárok. Řízení o rozvodu se zahajuje na návrh. K řízení o rozvodu je místně příslušný soud, v jehož obvodu měli manželé poslední společné bydliště, bydlí-li v obvodu tohoto soudu alespoň 1 z manželů, případně příslušný obecný soud odpůrce nebo navrhovatele. Manželství zanikne dnem právní moci rozsudku.

V řízení o úpravě poměrů k nezletilým dětem je místně příslušný soud v místě bydliště dítěte.

Sporný rozvod

Soud může manželství na návrh některého z manželů rozvést, jestliže je manželství tak hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno, že nelze očekávat obnovení manželského soužití.

Druhy rozvodu

Rozvod ztížený

I když jsou splněny zákonné předpoklady, soud manželství nerozvede, jsou-li splněny podmínky tvrdostní klauzule. Tvrdostní klauzule znamená zpřísnění rozvodu a ochranu manžela, který s rozvodem nesouhlasí. Ochrana manžela bránícího se rozvodu nemůže být

absolutní, nelze nikoho donutit setrvat v manželství proti jeho vůli. Zákon stanoví, že jestliže však manželé spolu nežijí po dobu delší než 3 roky, soud manželství rozvede, jsou-li splněny ostatní podmínky pro rozvod.

Nesporný rozvod

Je založený na dohodě obou manželů. Manželství musí trvat déle než rok, manželé spolu alespoň 6 měsíců nežijí a dohodnou se na úpravě poměrů k nezletilým dětem a na úpravě svých majetkových poměrů

Rozvod manželství s nezletilými dětmi

Mají-li manželé nezletilé děti, nemůže být manželství rozvedeno, dokud není rozhodnuto o poměrech dítěte v době po rozvodu manželství v řízení ve věcech péče soudu o nezletilé. Soud zejména určí, komu bude dítě svěřeno do výchovy a jak se má každý z rodičů přispívat na jeho výživu.

PRO ZÁJEMCE

Rozvod nesporný nelze považovat za dohodu manželů. I když se na všech záležitostech vzájemně dohodnou, manželství vždy rozvádí soud ve sporném řízení.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Popište postup řízení o rozvodu manželství u rozvádějících se manželů, jež se na všech záležitostech dohodli a mají spolu 3leté dítě.

2.1.6 PRÁVNÍ NÁSLEDKY ZÁNIKU MANŽELSTVÍ

Zánikem manželství zanikají všechna práva a povinnosti manželů (žít spolu, být si věrni, vzájemně si pomáhat, zastupovat se). Rovněž zanikají manželské majetkové vztahy.

Příjmení se v případě zániku manželství smrtí či prohlášením za mrtvého nemění. Při rozvodu lze na matričním úřadu do 6 měsíců požádat o návrat v původní stav.

2.2 Manželské majetkové právo

Manželské majetkové právo představuje soubor právních norem upravujících veškeré majetkové vztahy mezi manžely dle ustanovení § 708 a násl. zákona č. 89/2014 Sb., občanského zákoníku.

K ZAPAMATOVÁNÍ

2.2.1 SPOLEČNÉ JMĚNÍ MANŽELŮ

Společné jmění manželů jako manželské majetkové právo je tvořeno:

- **majetkem nabytým některým z manželů nebo oběma společně za trvání manželství** (do společného jmění manželů nepatří věci osobní potřeby, věci nabyté darem, dědictvím nebo odkazem jen jedním z manželů, pokud dárce nebo zůstavitel neprojevil jinou vůli, náhrada nemajetkové újmy na přirozených právech, majetek nabytý právním jednáním jednoho z manželů vztahující se k jeho výlučnému vlastnictví, majetek nabytý jedním z manželů náhradou za poškození, zničení, ztrátu svého výhradního majetku. Součástí společného jmění manželů je i zisk z toho, co náleží výhradně jednomu z manželů, podíl manžela v obchodní společnosti nebo družstvu, pokud se manžel stane v době trvání manželství společníkem společnosti nebo členem družstva a nabytý podíl nabytý do výlučného vlastnictví),
- **dluhy, které jsou převzaty za dobu trvání manželství** (do společného jmění manželů nepatří dluhy, jež vznikly jednomu z manželů ze zákona nebo z rozhodnutí soudu – např. náhrada škody způsobené jedním z manželů a dluhy převzaté jen jedním z manželů bez souhlasu druhého, pokud nejde o obstarávání každodenních a běžných potřeb rodiny).

PRO ZÁJEMCE

Modifikace
SJM

Společné jmění manželů lze modifikovat, kromě zákonného režimu je možné si ujednat režim tzv. smluvený formou veřejné listiny – notářského zápisu.

Smluvený režim spočívá v režimu oddělených jmění, režimu vyhrazujícím vznik společného jmění ke dni zániku manželství, rozšíření, zúžení rozsahu společného jmění od zákonného režimu.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Která aktiva a pasiva byste zahrnuli do společného jmění manželů?

K ZAPAMATOVÁNÍ

2.2.2 VZNIK SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ

Společné jmění manželů vzniká dnem uzavření manželství. Manželé však mohou vznik společného jmění manželů zcela nebo z části vyhradit až ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení rodinné domácnosti.

Majetek ve společném jmění manželů může jeden z manželů použít k podnikání v případě, že majetková hodnota toho, co má být použito přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů jen se souhlasem druhého (souhlas se uděluje při prvním použití majetku). Pokud je podnikání riskantní doporučuje se společné jmění manželů zúžit.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Od kterého okamžiku vzniká zákonné společné jmění manželů?

K ZAPAMATOVÁNÍ

2.2.3 ZÁNIK SPOLEČNÉHO JMĚNÍ MANŽELŮ

Společné jmění manželů zaniká nejpozději se zánikem manželství. Proveďte se likvidace vypořádáním.

Způsoby
vypořá-
dání

Vypořádání společného jmění manželů:

- *dohodou* – zákonem preferované vypořádání,
- *soudně* – pokud se nedohodnou, vychází se z toho, že podíly obou manželů jsou stejné. Stejně tak i u závazků. Při vypořádání každý z manželů nahradí to, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho výhradní majetek, každý z manželů má právo žádat, aby mu bylo nahrazeno, co ze svého výhradního majetku vynaložil na

společný majetek, přihlédne se k potřebám nezaopatřených dětí, přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu, jak pečoval o děti a o rodinnou domácnost, přihlédne se k tomu, jak se každý z manželů zasloužil o nabytí a udržení majetkových hodnot ve společném jmění,

- **zákonná domněnka** – pokud se manželé nevypořádali do 3 let od zániku manželství, nebo alespoň nepodali žalobu na vypořádání u soudu, uplatní se nevyvratitelná domněnka, podle které platí, že hmotné movité věci připadnou tomu, kdo je užívá pro potřebu svou, své rodiny nebo rodinné domácnosti výlučně jako vlastník, u ostatních hmotných věcí movitých a věcí nemovitých se má za to, že podíly obou bývalých manželů jsou v režimu podílového spoluvlastnictví stejné.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké jsou principy vypořádání společného jmění manželů?

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Manželé spolu měli společný movitý i nemovitý majetek v celkové hodnotě 6 milionů korun. Při zániku manželství je nutné se vypořádat. Prioritní je dohoda, pokud se nedohodnou, vychází se ze skutečnosti, že podíly jsou stanoveny 50% na 50%, tedy že každému z bývalých manželů připadne v obecné rovině majetek v hodnotě 3 miliony korun. V případě, že by se manželé na vypořádání majetku nedohodli a ve lhůtě 3 let od zániku manželství nezažádali o vypořádání soud, má se dle zákonné domněnky za to, že věci movité zůstávají tomu, kdo je užívá pro svoji potřebu či pro potřebu rodiny a u ostatních hmotných věcí movitých a věcí nemovitých se shodné podíly bývalých manželů dostávají do režimu podílového spoluvlastnictví – tedy konkrétně například šperky, kožich a jiné oblečení a obuv, které užívá bývalá manželka se stávají jejím výlučným vlastnictvím, nemovitost, ve které společně bydleli přechází do podílového spoluvlastnictví s podíly 50% a 50%.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Druhá kapitola nás provedla základními instituty z oblasti rodinně-právní úpravy vztahů založených na základě manželství.

Rodina je považována za základní společenské prostředí, základním účelem manželství je životní společenství muže a ženy směřující k zajištění výchovy dětí.

Manželství je právním vztahem mezi mužem a ženou, jehož vznik a zánik jsou vymezeny občanským zákoníkem. Jedinci stejného pohlaví mohou jako alternativu uzavřít registrované partnerství dle zákona o registrovaném partnerství.

Manželství nelze uzavřít v případě zákonem daných překážek.

Manželům vznikají **vzájemná práva a povinnosti**, mají k sobě vyživovací povinnost, navzájem se mohou v právních jednáních zastupovat.

Manželství zaniká smrtí jednoho z manželů, prohlášením za mrtvého nebo rozvodem manželství.

Předmětem rodinného práva jsou rovněž právní vztahy mezi manžely majetkového charakteru založené na specifickém majetkovém právu v podobě společného jmění manželů. Při zániku manželství je třeba **společné jmění manželů** vypořádat dle zákonných podmínek.

3 VĚCNÁ PRÁVA

Subjektivní práva osob vztahující se k věcným právům jako absolutním majetkovým právům se řídí částí třetí občanského zákoníku, konkrétně ustanoveními § 976 a násl.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Třetí kapitola se věnuje absolutním majetkovým právům.

Absolutní majetková práva působí vůči všem.

Jednotlivá věcná práva vymezuje občanský zákoník taxativním výčtem, což znamená, že za věcná práva lze považovat jen taková, která jsou za ně občanským zákoníkem výslovně označena.

Konkrétně se jedná o **vlastnické právo**, jež upravuje právo věc užívat, s věcí disponovat a věc fakticky držet.

Omezení vlastnického práva je možné pouze na základě zákona.

Vlastnické právo se nemusí nutně vztahovat pouze k jednomu vlastníkovi. Může jít i o společné vlastnictví více osob. V tomto případě hovoříme o podílovém spoluvlastnictví, případně o společném jmění manželů jako manželském majetkovém právu, o kterém bylo pojednáno již v předchozí kapitole.

Do kategorie věcných práv spadá i **držba**, kterou se rozumí faktické ovládnutí určité věci, pokud s ní držitel nakládá jako s věcí vlastní.

Nedílnou součástí věcných práv jsou rovněž **věcná práva k cizí věci v podobě věcných břemen, zástavního práva a práva zadržovacího**.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování třetí kapitoly se budete orientovat v oblasti věcných práv vztahujících se k věcem vlastním i cizím. Budete schopni vydefinovat pojem vlastnictví, určit jakými způsoby lze vlastnictví nabýt, jak jej omezit, jaké jsou jeho případné modifikace. Na základě získaných vědomostí dokážete rozlišit jednotlivé typy věcných práv k cizí věci v návaznosti na využití daných institutů při praktickém využití.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Věcná práva, vlastnické právo, spoluvlastnictví, věcné břemeno, zástavní právo, zadržovací právo.

3.1 Vlastnické právo

Věci hmotné (movité a nemovité) a věci nehmotné (vynálezy, know-how, díla, aj.), které někomu patří, jsou jeho vlastnictvím.

DEFINICE

Obsahem vlastnického práva je právo vlastníka s věcí nakládat. *Vlastník může svou věc držet, užívat, požívat její plody a užitky, zcizit, zničit, opustit.*

PRŮVODCE TEXTEM

Držet věc znamená mít např. osobní automobil zaparkovaný v garáži, užívat jej pak vlastníkovu umožňuje v něm jezdit. Možnost věc zcizit vlastníkovu dává dispozici automobilu prodat, darovat, případně s ním jinak nakládat.

Spojení požívat plody či užitky v praxi znamená mít např. spořicí účet, ze kterého vlastník získává úroky, mít v sadu jabloně, ze kterých bude vlastník sklízet plody.

V dispozičním právu je vlastník omezen právy jiných osob nebo obecným zájmem, nesmí tak např. odkládat odpad mimo místa k tomu určená.

PRO ZÁJEMCE

Ústavní základ ochrany a omezení vlastnického práva je obsažen v čl. 11 Listiny základních práv a svobod. Je zakotveno právo vlastnit majetek, včetně rovnosti vlastnického práva a možnost omezení.

Článek 11 LZPS

„Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu.

Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.

Daně a poplatky lze ukládat jen na základě zákona.“

Vlastnické právo k nemovitým věcem je evidováno v katastru nemovitostí. Jde o veřejný seznam. Nahlédnout do on-line verze katastru nemovitostí můžete na adrese:

Katastr nemovitostí

<http://nahlizenidokn.cuzk.cz>

K ZAPAMATOVÁNÍ

3.1.1 NABYTÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA

Nabytí vlastnického práva:

- **původní**, kdy se nový vlastník stává vlastníkem bez ohledu na vůli původního vlastníka (vyvlastnění, vydržení)
- **odvozené**, kdy se nový vlastník stává vlastníkem z vůle původního vlastníka (kupní smlouva, darovací smlouva, dědictví)

PRO ZÁJEMCE

Nevykonává-li vlastník vlastnické právo k movité věci po dobu 3 let a k nemovité věci po dobu deseti let, má se za to, že ji opustil.

Je třeba rozlišovat mezi věcí opuštěnou (která nikomu nepatří, a kterou je možné si přivlastnit) a věcí ztracenou (kterou je v případě nálezu třeba vrátit vlastníkov, případně příslušnému orgánu).

Občanský zákoník v ustanovení § 1051 stanoví: „*Kdo najde věc, nesmí ji považovat za opuštěnou a přivlastnit si ji.*“

Přírůstek - nabytí vlastnického práva k plodům věci (pozemek - plodina, strom – ovoce).

Vydržení - nabytí vlastnického práva na základě jeho poctivé držby po vydržecí dobu (u movitých věcí 3 roky, u nemovitých věcí 10 let). Drží-li poctivý držitel vlastnické právo po určenou dobu, vydrží je a nabude věc do vlastnictví.

PRŮVODCE TEXTEM

Přivlastněním může být nabytí vlastnického práva k rybě ulovené na udici v rybářském revíru.

Přírůstkem lze nabýt vlastnické právo ke koťatům vlastníkov kočky.

Vydržením lze nabýt vlastnické právo k automobilu, který byl odcizen původnímu vlastníku, a osoba jej koupila v dobré víře, že prodejce (autobazar) je oprávněn převést vlastnické právo. Stává se zde jeho (poctivým) držitelem (tj. je v dobré víře, že mu náleží vlastnické právo). Neuplatní-li vlastník své vlastnické právo do tří let, stává se kupující vlastníkem automobilu (hovoříme o vydržení vlastnického práva).

K ZAPAMATOVÁNÍ

3.1.2 FORMY VLASTNICKÉHO PRÁVA

Vlastnictví může být v dispozici pouze jedné osoby, pak jde o *vylučné vlastnictví k věci*.

V případě vlastnictví věci více osobami hovoříme o *podílovém spoluvlastnictví*.

Specifickou formou vlastnického práva je **společné jmění manželů** vznikající pouze mezi manžely. Stěžejním rozdílem oproti podílovému spoluvlastnictví je skutečnost, že ve společném jmění manželů neexistují vlastnické podíly. Každý z manželů je vlastníkem celé věci a dlužníkem celého dluhu, jež jsou součástí jejich společného jmění. S podrobnou úpravou jste se seznámili již v předchozí kapitole.

Podílové spoluvlastnictví

O podílovém spoluvlastnictví hovoříme, náleží-li vlastnické právo k věci společně několika osobám (tyto osoby pak označujeme jako spoluvlastníky). Každý spoluvlastník má právo k celé věci, které je omezeno právy dalších spoluvlastníků. Míra, v níž se spoluvlastník podílí na společné věci, se nazývá spoluvlastnický podíl. Jedná se o ideální podíl, vyjádřený v procentech.

**Vlastnictví
několika
osob**

Každý ze spoluvlastníků je vlastníkem svého podílu a může s ním nakládat dle své vůle, přičemž však nesmí zasahovat do práv ostatních vlastníků. Spoluvlastníci se na správě společné věci podílejí v míře odpovídající velikosti jejich podílů (tj. při rozhodování o společné věci se hlasy každého spoluvlastníka počítají z velikosti jeho spoluvlastnického podílu).

Podílové spoluvlastnictví lze zrušit dohodou nebo soudně.

Při zrušení podílového spoluvlastnictví se spoluvlastníci mohou vypořádat rozdělením společné věci, jejím prodejem a následným rozdělením výtěžku nebo převedením vlastnického práva jednomu nebo více spoluvlastníkům s vyplacením ostatních.

PRO ZÁJEMCE

Bytové spoluvlastnictví - § 1158 a násl. občanského zákoníku

Bytové spoluvlastnictví může vzniknout pouze k nemovité věci, kde součástí je dům alespoň se dvěma byty. Předmětem vlastnictví je v takovém případě tzv. jednotka, kterou tvoří byt jako prostorově oddělená část domu spolu s podílem na společných částech nemovité věci (tj. na pozemku, chodbě v domě, obvodových zdech apod.). Podíly na společných částech jsou zpravidla určeny poměrem velikosti podlahové plochy bytu k celkové podlahové ploše všech bytů v domě.

**Spoluvlastnictví
k bytové
jednotce**

Přídavné spoluvlastnictví - § 1223 a násl. občanského zákoníku

O přídavném spoluvlastnictví hovoříme u věci, která náleží společně několika vlastníkům samostatných věcí vytvářejících místně i účelem vymezený celek a která slouží společnému účelu tak, že bez ní není užívání samostatných věcí dobře možné. Tento typ spoluvlastnictví nalézá uplatnění zejména při řešení tzv. osadnických vztahů v chatových nebo

**Spoluvlastnictví
ke společnému
účelu**

zahrádkářských koloniích: každý osadník je výlučným vlastníkem svého pozemku s chatou či zahradním domkem a zároveň má spoluvlastnický podíl na společné cestě, parkovišti, zavlažovacím zařízení apod.

PRŮVODCE TEXTEM

Nesezdaný pár zakoupí společně pozemek s rodinným domem. Tento se stane jejich podílovým spoluvlastnictvím.

Každý z nich bude vlastnit spoluvlastnický podíl ve výši jedné poloviny (tedy 50% podíl). V případě, že se jeden z nich zadluží, bude věřitel moci uspokojit svou pohledávku prodejem této ideální poloviny, vlastníkem druhé poloviny však stále zůstává druhý z nich.

Pokud by pozemek nabyli manželé, mohl by věřitel uspokojit svou pohledávku prodejem celého pozemku (pozemek je součástí společného jmění, tedy každý z manželů je jeho vlastníkem).

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké formy vlastnického práva znáte?

PRO ZÁJEMCE

Držba

Držitel věc fakticky ovládá a nakládá s ní jako s vlastní, není však jejím vlastníkem.

Držbu nabývá např. dědic, který zdědil pozemek, s nímž zůstavitel nakládal v dobré víře jako s vlastním, aniž by však byl jeho vlastníkem (např. z důvodu špatného zaměření pozemku).

Základním dělením držby je dělení na držbu *pocitivou* a *nepocitivou*. Pocitivý držitel je ten, kdo se domnívá, že mu náleží právo, které vykonává. Nepocitivý držitel je ten, kdo ví nebo komu musí být z okolností zjevné, že vykonává právo, které mu nenáleží.

Pocitivým držitelem je tedy s ohledem na výše uvedené dědic pozemku, s nímž zůstavitel nakládal v dobré víře jako s vlastním pozemkem. Naopak nepocitivým držitelem by byla

osoba, která by nakládala s pozemkem jako s vlastním, přičemž by ze zápisu v katastru nemovitostí věděla, že je ve vlastnictví souseda.

K ZAPAMATOVÁNÍ

3.1.3 OMEZENÍ VLASTNICKÉHO PRÁVA

Vlastnictví zavazuje. S výkonem vlastnického práva jsou spojeny i povinnosti (sousedská práva, povinnost vlastníka památkově chráněného objektu pečovat o něj způsobem, který zákon připouští).

V některých případech je nutné omezit výkon vlastnického práva více nad rámce přirozených mezí.

Nejsilnějším vnějším zásahem do vlastnického práva je možnost vyvlastnění. Vyvlastnit věc je možné pouze rozhodnutím příslušného orgánu státní správy, je-li shledán veřejný zájem a to pouze na základě zákona a za odpovídající náhradu, pokud nelze účelu dosáhnout jinak, např. dohodou.

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Majitel pozemku nesouhlasí s jeho prodejem. Dle územního plánu však pozemkem má vést důležitá část dopravní infrastruktury. Je za těchto okolností možné využít institutu vyvlastnění dle ustanovení § 1037 a násl. občanského zákoníku?

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast4>

K ZAPAMATOVÁNÍ

3.1.4 VĚCNÁ PRÁVA K VĚCI CIZÍ

O věcných právech k cizím věcem hovoříme v případě, kdy je vlastnické právo vlastníka věci omezeno právem, které má k této věci jiná osoba.

Věcnými právy k věci cizí jsou **věcná břemena, zástavní právo a právo zadržovací**.

Omezení
vlastníka
věci

Věcná břemena - §1157 a násl. občanského zákoníku

Věcným břemenem se rozumí omezení vlastníka věci, nejčastěji pozemku, ve prospěch jiné osoby za účelem plného využití věci. Věcná břemena vznikají nejčastěji smlouvou.

Podle obsahu této povinnosti rozlišuje občanský zákoník dva typy věcných břemen:

- **služebnosti**, u nichž omezení vlastníka spočívá v povinnosti pasivní povahy – něco stpět nebo něčeho se zdržet,
- **reálná břemena**, u nichž omezení vlastníka spočívá v povinnosti aktivní povahy – něco konat či něco dát.

Služebnost může být zřízena buď ve prospěch užívání jiné věci nebo ve prospěch určité osoby.

Zemře-li osoba oprávněná z osobní služebnosti, služebnost až na výjimky zaniká, zemře-li vlastník panující věci v případě služebnosti ve prospěch věci, služebnost nezaniká, ale právo s ní spojené zůstává vázáno na věci a oprávněným z něj se stává dědic.

Reálná břemena jsou v praxi méně obvyklá. Reálné břemeno může být ujednáno například při prodeji pozemku a spočívat v povinnosti nového vlastníka poskytovat původnímu vlastníku každý rok určitou část úrody.

Zvláštním příkladem kombinace užívací služebnosti a reálného břemene je **výměnek**. Na základě smlouvy o výměnku může mít výměnkář právo např. na užívání určité části domu na pozemku či pravidelné poskytování potravin či peněz, a to buď do konce života, či na určitou dohodnutou dobu.

PRŮVODCE TEXTEM

Věcnou služebností jsou v praxi nejčastěji služebnosti inženýrské sítě (tedy právo zřídit na služebném pozemku nebo přes něj vést vodovodní, kanalizační, energetické nebo jiné vedení, provozovat je a udržovat).

Charakteristickým příkladem osobní služebnosti je užívací právo k pozemku s možností z něj sklízet úrodu.

Vlastník nemovitosti (rodinného domu), jehož pozemek, na kterém je dům postaven je zatížen věcnou služebností energetické společnosti při správě přípojky elektrické energie, je v případě poruchy na energetickém zařízení povinen strpět vstup energetické společnosti na pozemek za účelem opravy dané poruchy.

Výměnek zahrnuje dílčí plnění ve formě zajištění bydlení (služebnost bytu), služby, úkony jako např. pomoc s úklidem, nákupy, zajištění stravy, asistence, ošetrovatelské péče.

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Vzpomeňte si jaké typy věcných břemen občanský zákoník rozeznává a přiřaďte k nim v praktické rovině názorné příklady situací, se kterými se můžete sejit v praxi.

DEFINICE

Zástavní právo - § 1309 a násl. občanského zákoníku

Zástavní právo vzniká zástavní smlouvou a slouží k zajištění dluhu (jedná se o jeden z tzv. zajišťovacích prostředků). Zástavní právo je právo věřitele k věci (označované jako zástava) spočívající v oprávnění tuto věc prodat (zpeněžit) a uspokojit svou pohledávku z výtěžku prodeje, nesplní-li dlužník svůj dluh řádně a včas.

K ZAPAMATOVÁNÍ

Zástavní právo se zřizuje *písemnou zástavní smlouvou*.

Zástavou může být každá věc, s níž lze obchodovat, nemovitá i movitá, hmotná i nehmotná.

Zástavní právo k věci zapsané ve veřejném seznamu (k nemovitosti) vzniká zápisem v tomto seznamu.

Zástavní právo k movité věci vzniká buď odevzdáním věci zástavnímu věřiteli nebo označením věci jako zastavené.

Zástavní právo k pozemku (hypotéka) vznikne zápisem do katastru nemovitostí. Zástavní právo k obrazu vznikne buď předáním obrazu věřiteli, nebo jeho označením jako zastaveného.

Zástavní právo lze vykonat prodejem zástavy, jakmile se zajištěný dluh stane splatným. Věřitel se uspokojí z výtěžku prodeje a zbytek vydá zástavnímu dlužníkovi.

Zástavní právo zaniká zánikem dluhu splněním, zanikne-li zástava, vzdá-li se ho věřitel či uplyne-li doba, na niž bylo sjednáno.

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Pan Novák zapůjčí panu Svobodovi na základě smlouvy o zápůjčce 700 000 Kč. Dluh zajistí zřízením zástavního práva k pozemku s rodinným domem, jehož je pan Svoboda vlastníkem.

Jakmile pan Novák předá panu Svobodovi příslušný peněžní obnos, stává se pan Svoboda dlužníkem ze smlouvy o zápůjčce. Zřízením zástavního práva se zároveň stává zástavcem a jako vlastník zástavy i zástavním dlužníkem. Pan Novák se zřízením zástavního práva stává zástavním věřitelem.

DEFINICE

Zadržovací právo - §1395 a násl. občanského zákoníku

Od zástavního práva je třeba odlišovat právo zadržovací.

Zadržovací právo umožňuje věřiteli zadržet za účelem *zajištění splatné peněžní pohledávky movitou věc*, jejímž vlastníkem je dlužník.

Podmínkou je, že osoba nemá u sebe věc neprávem, tj. zejména že se jí nezmocnila násilně nebo lstí.

PRŮVODCE TEXTEM

Nelze vniknout do domu dlužníka a odnést si jeho počítač, je ale možné zadržet počítač, který dlužník věřiteli v minulosti půjčil, aby tak zajistil splatnou pohledávku.

Opravář drobných elektrospotřebičů má právo zadržet opravenou žehličku, dokud mu zákazník nezaplatí.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Věci hmotné a nehmotné, které někomu patří, jsou jeho *vlastnictvím*.

Obsahem vlastnického práva je právo vlastníka s věcí nakládat. Vlastník může svou věc držet, užívat, požívat její plody a užitky, zcizit, zničit, opustit.

Každý má právo vlastnit majetek. Vlastnické právo všech vlastníků má stejný zákonný obsah a ochranu.

Vyvlastnění nebo nucené omezení vlastnického práva je možné ve veřejném zájmu, a to na základě zákona a za náhradu.

Nabytí vlastnického práva:

- **původní**, kdy se nový vlastník stává vlastníkem bez ohledu na vůli původního vlastníka (vyvlastnění, vydržení)
- **odvozené**, kdy se nový vlastník stává vlastníkem z vůle původního vlastníka (kupní smlouva, darovací smlouva, dědictví)

Vlastnictví může být v dispozici pouze jedné osoby, pak jde o **výlučné vlastnictví k věci**.

V případě vlastnictví věci více osobami hovoříme o **podílovém spoluvlastnictví**.

Specifickou formou vlastnického práva je **společné jmění manželů** vznikající pouze mezi manžely.

Vlastnictví zavazuje. S výkonem vlastnického práva jsou spojeny i povinnosti.

V některých případech je nutné omezit výkon vlastnického práva více nad rámce přirozených mezí.

Nejsilnějším vnějším zásahem do vlastnického práva je možnost **vyvlastnění**.

Věcným břemenem se rozumí omezení vlastníka věci, nejčastěji pozemku, ve prospěch jiné osoby za účelem plného využití věci. Věcná břemena vznikají nejčastěji smlouvou.

Podle obsahu této povinnosti rozlišuje občanský zákoník dva typy věcných břemen:

- **služebnosti**, u nichž omezení vlastníka spočívá v povinnosti pasivní povahy – něco strpět nebo něčeho se zdržet,
- **reálná** břemena, u nichž omezení vlastníka spočívá v povinnosti aktivní povahy – něco konat či něco dát.

Zástavní právo vzniká zástavní smlouvou a slouží k zajištění **dluhu** (jedná se o jeden z tzv. zajišťovacích prostředků). Zástavní právo je právo **věřitele** k věci (označované jako zástava) spočívající v oprávnění tuto věc prodat (zpeněžit) a uspokojit svou pohledávku z výtěžku prodeje, nesplní-li **dlužník** svůj dluh řádně a včas.

Zadržovací právo umožňuje věřiteli zadržet za účelem zajištění splatné peněžní pohledávky movitou věc, jejímž vlastníkem je dlužník.

4 DĚDĚNÍ MAJETKU

Dědické právo obsahuje souhrn právní úpravy přechodu práv a závazků zemřelého na právní nástupce.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V následující kapitole se budeme zabývat dědickým právem. Vymezíme si, kdo je označován za zůstavitele, za dědice, za nepominutelného dědice, jakým způsobem se rozdělí dědické podíly dle zákonné posloupnosti.

Dědit mohou fyzické osoby i právnické osoby. Nabytí majetku potvrzuje soud. Nedědí-li žádný dědic, pozůstalost přechází na stát jako tzv. odúmrt'. Stát nemá právo dědictví odmítnout.

Dědí se na základě závěti, dědické smlouvy nebo ze zákona. Specifickým institutem v oblasti dědění majetku je i odkaz.

Zůstavitel může dědice potomky ***vydědit***.

Dědic může dědictví odmítnout.

Dozvíte se rovněž základní informace ohledně dědické nezpůsobilosti, institutu správce pozůstalosti a soupisu pozůstalosti.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování čtvrté kapitoly budete schopni charakterizovat základní pojmy z oblasti dědického práva, jako je zůstavitel, dědic, nepominutelný dědic, dědická posloupnost, závěť, dědická smlouva, odkaz, odúmrt'.

Dokážete popsat proces rozdělení pozůstalosti dle zákona či zákonem určených modifikací dělby majetku. Dokážete objasnit situace, za kterých lze vydědit nepominutelné dědice.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Zákonná posloupnost, závěť, dědická smlouva, odkaz, vydědění, odmítnutí dědictví, odúmrtí, dědická nezpůsobilost, správce pozůstalosti, soupis pozůstalosti.

4.1 Dědické právo

V případě dědického práva vycházíme z existence soukromého vlastnictví.

Přechod majetku zemřelé osoby na dědice je vázán na smrt zůstavitele, existenci dědictví, dědice a dědickou způsobilost.

Dědické právo vzniká smrtí zůstavitele – dědický nápad.

Dědí se majetek, který měl nějakou hodnotu a který byl ve vlastnictví nebo spoluvlastnictví zůstavitele v době jeho smrti. Patří sem i pohledávky a dluhy. Uplatní-li dědic výhradu soupisu pozůstalosti, hradí dluhy zůstavitele pouze do výše ceny nabytého dědictví. Dědic může dědictví odmítnout nebo se jej ještě za života zůstavitele zřeknout smlouvou.

Co se dědí?

Dědic, aby byl schopen dědit, musí být k tomu způsobilý. Dědit může i právnická osoba, je-li označena za dědice v pořízení pro případ smrti. Nezpůsobilým dědicem se stává ten, kdo by byl za normálních okolností dědicem, ale tuto způsobilost ztratil, neboť se dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho manželu, dětem nebo rodičům anebo zavrženíhodného jednání proti projevu poslední vůle zůstavitelovy tím, že jej např. nutil změnit či zrušit závěť, dědickou smlouvu, listinu o vydědění. Zůstavitel však může čin, který dědice činí nezpůsobilým dědit, odpustit.

Způsobilost dědice

K ZAPAMATOVÁNÍ

4.2 Dědění ze zákona

Při zákonné dědické posloupnosti dle ustanovení § 1636 a násl. občanského zákoníku přechází majetek zůstavitele na osoby určené zákonem. Dědicové tvoří 6 dědických tříd. Pořadí dědických tříd stanovené zákonem je závazné, nejprve jsou k dědění povoláni dědicové první třídy, nejsou-li nebo nedědí-li, tak dědicové druhé třídy atd.

Třídy zákonné posloupnosti

Dědické třídy:

1. třída

- *děti zůstavitele,*
- *manžel zůstavitele.*

Každý z dědiců dědí rovným dílem. K dědění v první skupině dochází vždy, když zůstavitel po sobě zanechá alespoň jednoho potomka, který dědí. Pozůstalý manžel nemůže nikdy sám dědit v první dědické skupině, ale v takovémto případě automaticky přechází do skupiny druhé. Nedědí-li některé dítě, nabývají jeho dědický podíl stejným dílem jeho děti.

2. třída

- *manžel zůstavitele,*
- *rodiče zůstavitele,*
- *osoby žijící ve společné domácnosti.*

Pozůstalému manželovi náleží ve druhé dědické skupině nejméně polovina pozůstalosti, není-li v druhé skupině dalších dědiců, může nabýt dědictví celé. Osoby žijící ve společné domácnosti musí splňovat podmínku společného soužití po dobu alespoň 1 roku před smrtí zůstavitele.

3. třída

- *sourozenci zůstavitele,*
- *osoby žijící ve společné domácnosti.*

Jestliže zůstavitel nezanechal potomky, manžela, rodiče, nastupují na jejich místo sourozenci zůstavitele případně jejich děti. Dědicové zde dědí rovným dílem.

4. třída

- *prarodiče zůstavitele.*

Dědicové dědí rovným dílem.

5. třída

- prarodiče rodičů zůstavitele.

Prarodičům zůstavitelova otce připadá polovina dědictví, prarodičům zůstavitelovy matky druhá polovina. Obě dvojice prarodičů se dělí rovným dílem o polovinu, která na ně připadá. Nedědí-li člen dvojice, připadá jeho podíl druhému členu.

6. třída

- děti dětí sourozenců zůstavitele a děti prarodičů zůstavitele.

Dědí se stejným dílem. Nedědí-li některé z dětí prarodičů zůstavitele, dědí jeho děti.

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Manželé Svobodovi v manželství zplodili dvě děti. Syn Kamil má 17 let, dcera Jana nedávno zemřela při tragické autonehodě. Její manžel nehodu přežil, stará se o jejich společného syna Petra.

Tragické úmrtí dcery rodiče těžce nesli, pan Svoboda po čase podlehl náhlé srdeční příhodě.

Závěť ani jiné pořízení pro případ smrti nebylo pořízeno.

Jakým způsobem a jakým dílem bude rozdělena pozůstalost?

Pořízení pro případ smrti neexistuje. Neexistuje rovněž listina o vydědění. Dědicové jsou způsobilí. Dědit se bude na základě zákonné posloupnosti. Pan Svoboda měl manželku a děti, což odpovídá dědění dle 1. dědické třídy, kde podíly jsou mezi všemi dědici stejné.

Po vypořádání společného jmění manželů tedy třetina majetku z vypořádaného podílu po zemřelém panu Svobodovi přechází na paní Svobodovou, třetina majetku na nezletilého syna Kamila a třetina majetku připadne vnukovi Petrovi, který přebírá dědický podíl po zemřelé dceři Janě.

K ZAPAMATOVÁNÍ

4.3 Pořízení pro případ smrti

Za pořízení pro případ smrti ustanovení § 1491 občanského zákoníku označuje závěť a dědickou smlouvu.

Možnost pořízení pro případ smrti respektuje skutečnou vůli a pohnutky zůstavitele, které jej vedou k modifikaci zákonné dědické posloupnosti.

K ZAPAMATOVÁNÍ

4.3.1 ZÁVĚŤ

Závěť je považována dle § 1494 a násl. občanského zákoníku za jednostranný právní úkon zůstavitele, kterým jsou povoláváni dědicové. Závěť musí být písemná, musí v ní být uveden den, měsíc a rok, kdy byla pořízena.

Druhy zá-
věti

Z hlediska formálního závěť může být tzv. **holografní – psaná vlastní rukou**, jím podepsána a datována. Takovou závěť může pořídit pouze osoba, která umí číst, psát. Jde o formu soukromé listiny.

Dále může jít o závěť tzv. **alografní – není psána vlastní rukou zůstavitele**, ale např. na psacím stroji, či osobou od zůstavitele odlišnou. Pokud není závěť psána vlastní rukou, musí ji zůstavitel alespoň vlastní rukou podepsat a před dvěma svědky současně přítomnými výslovně potvrdit, že listina obsahuje jeho poslední vůli.

Závěť lze rovněž pořídit **veřejnou listinou** (notářský zápis).

Nepominutelný dědic - § 1642 a násl. občanského zákoníku

Dědic po-
tomek

Právo na povinný podíl má **nepominutelný dědic – potomek**. Pokud je zletilý, má nárok alespoň na 1/4 toho, co by mu příslušelo na základě zákonné dědické posloupnosti, v případě nezletilosti jsou to 3/4 zákonného dědického podílu.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Paní Nováková žije v manželství s panem Novákem. Ze společného manželství vzešly dvě děti, obě jsou v současné době zletilé. Listina o vydědění nebyla sepsána. Paní Nováková se rozhodne pro sepsání závěti, kde za dědice veškerého svého majetku pro případ smrti po vypořádání společného jmění manželů určí:

1. obě své děti rovným dílem
2. výhradně svého manžela
3. obě děti, manžela a svoji kamarádku z dětství, všechny rovným dílem.

Vyhodnoťte, která z variant není správná a proč?

Určete, kdo by jakým dílem a způsobem dědil v případě, že by se paní Nováková nerozhodla sepsat závěť?

K ZAPAMATOVÁNÍ

4.3.2 DĚDICKÁ SMLOUVA

Dědická smlouva je dle § 1582 a násl. občanského zákoníku dvoustranný právní úkon, který na rozdíl od závěti nemůže zůstavitel kdykoliv odvolat, zrušit, nahradit.

Povoláním dědicem může být druhá smluvní strana nebo někdo jiný. Pořízení dědické smlouvy nezabavuje zůstavitele možnosti nakládat se svým majetkem za jeho života.

Čtvrtina pozůstalosti musí zůstat volná, dědická smlouva se neváže k celému dědictví. Na rozdíl od závěti je tedy *dědická dohoda dohodou dvou stran, kterou zůstavitel povolává k pozůstalosti nebo její části druhou osobu, a to buď bezúplatně nebo za úplatu.*

PRŮVODCE TEXTEM

Starý dědeček vlastní rozsáhlou nemovitost, ve které roky bydlí, nemá však již prostředky na její provoz, údržbu, zároveň ji ale nechce prodat. Situaci lze tedy vyřešit dědickou smlouvou, kde nemovitost odkáže některému ze svých příbuzných s podmínkou, že ho v nemovitosti nechají dožít a po dobu jeho života budou hradit náklady spojené s provozem nemovitosti.

K ZAPAMATOVÁNÍ

4.3.3 ODKAZ

V dědickém právu se obecně uplatňuje princip univerzálního dědického nástupnictví, což znamená, že dědic nastupuje nejen do zůstavitelových práv, ale i do povinností.

Odkaz dle § 1594 a násl. občanského zákoníku je výjimkou z tohoto pravidla.

Osoba, které přísluší právo z odkazu je **odkazovníkem**, nikoliv dědicem. Odkazovníkem je ten, kdo má na základě zůstavitelova příkazu obdržet od dědice nějakou konkrétní věc, případně několik věcí. Odkazovník není dědicem a není ani povinen k úhradě zůstavitelových dluhů. Zřízení odkazu je vhodné v případě, kdy zůstavitel chce určitě osobě zanechat jen určitou věc na památku.

Podmínkou využití tohoto institutu je, že každému z dědiců musí zůstat z hodnoty dědictví alespoň čtvrtina odkazy nezatížená.

PRŮVODCE TEXTEM

Zůstavitel má souseda, který se o něj před smrtí stará. Rozhodne se pro případ smrti souseda za jeho péči odměnit. Je si vědom, že se sousedovi vždy líbila jeho sbírka známek, proto souseda ustanoví odkazovníkem.

Výhodou je zrychlené dědické řízení, kdy soused není dědicem, tudíž ani účastníkem dědického řízení, neručí ani za případné dluhy zůstavitele.

4.4 Instituty související s dědickým právem

V poslední části čtvrté kapitoly se zaměříme na ostatní instituty související s děděním majetku, ve vztahu k dědicům a pozůstalosti.

K ZAPAMATOVÁNÍ

4.4.1 VYDĚDĚNÍ

Vydědit lze dle § 1646 občanského zákoníku pouze potomka, a to výlučně ze zákonem stanovených důvodů, jestliže:

- *neposkytl zůstaviteli potřebnou pomoc v nouzi,*
- *o zůstavitele trvale neprojevuje opravdový zájem, který by jako potomek projevovat měl,*
- *byl odsouzen pro úmyslný trestný čin spáchaný za okolností svědčících o jeho zvrhlé povaze,*
- *trvale vede nezřízený život,*
- *je zadlužený a marnotratný.*

PRŮVODCE TEXTEM

Neposkytnutí pomoci potomkem ve stáří, v nemoci, v případě, kdy se o sebe není schopen zůstavitel sám postarat.

Potřeba pomoci se posuzuje individuálně dle možností potomka a dle zaopatření zůstavitele jinými osobami (manželkou, dalšími potomky) nebo příslušnými zařízeními a institucemi (zdravotnická zařízení, domovy pro seniory, pečovatelská služba apod.)

Neprojevování zájmu se posuzuje též individuálně. Pokud potomek žije v zahraničí, pak je logicky četnost návštěv nižší, než když by žil třeba v sousední obci.

Důvod vydědění spočívající v *odsouzení za trestný čin* nutno posuzovat dle charakteru trestného činu. Určitě bude důvodem k vydědění spáchaní závažného trestného činu vraždy, loupeže, či trestného činu proti zůstaviteli.

Vedení nezřízeného života představuje kombinace negativních jevů v životním stylu potomka, např. závislost na návykových látkách, vyhýbání se práci, nestarání se o svou rodinu, nepečování o dítě aj.

Zadlužení a marnotratnost spočívá v zadluženosti, v životě nad poměry, kde je obava z nezachování jeho povinného dílu pro jeho děti. Pak je možno potomka vydědit, ale pouze tak, že jeho přinejmenším povinný díl na dědictví bude odkázán právě jeho dětem nebo dalším potomkům vyděděného potomka.

DEFINICE

4.4.2 DĚDICKÁ NEZPŮSOBILOST

Z dědického práva je vyloučen ten, kdo se podle ustanovení § 1481 občanského zákoníku dopustil úmyslného trestného činu proti zůstaviteli, jeho předkovi, potomkovi nebo manželovi nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli. Toto ustanovení se neuplatní, pokud zůstavitel takovéto jednání promine.

PRŮVODCE TEXTEM

Zavrženíhodný čin proti poslední vůli v praxi může znamenat, že potencionální dědic donutí zůstavitele sepsat závěť s obsahem, na který by zůstavitel dobrovolně nikdy nepřistoupil. Využije lsti, podvodu, psychického či fyzického nátlaku nebo pořízení pro případ smrti úmyslně zničí.

K ZAPAMATOVÁNÍ

4.4.3 PŘECHOD DLUHŮ

Dluhy přecházejí v plném rozsahu. Dědic musí uhradit zůstavitelovy dluhy i nad rozsah nabytého dědictví, případně ze svého výlučného majetku.

Zákon dědice chrání možností využití institutu *soupisu pozůstalosti* dle § 1674 občanského zákoníku, který zpravidla vyhotoví notář. Pokud soupisu využije, bude povinen k úhradě zůstavitelových dluhů jen do výše nabytého dědictví.

4.4.4 ZŘEKnutí SE DĚDICKÉHO PRÁVA

Smlouvou se zůstavitelem ve formě veřejné listiny se lze dědického práva zřeknout. Tohoto institutu je využíváno v případech, kdy zůstavitel za svého života zvýhodní některého z dědiců.

PRŮVODCE TEXTEM

Zůstavitel má dva syny. Jednomu z nich za svého života daruje pozemek, aby si mohl postavit rodinný dům. Vzhledem k tomu, že druhému synovi nic za života nedaroval, chce je spravedlivě podělit a také předejít případným sporům po své smrti. Může uzavřít s obdarovaným synem dohodu o zřeknutí se dědictví.

4.4.5 ODMÍTNUTÍ DĚDICTVÍ

Pokud je dědictví nevýhodné, pozůstalost zahrnuje pouze dluhy nebo jako celek je předlužená, může dědic dědictví odmítnout. Odmítnutí dědictví vyžaduje prohlášení vůči soudu o odmítnutí *ve lhůtě jednoho měsíce* ode dne, kdy soud dědice vyrozuměl o jeho právu odmítnout dědictví.

4.4.6 ODÚMRŤ

Odúmrt' dle § 1634 občanského zákoníku je jmění zůstavitele, jenž neměl žádné dědice ze zákona ani ze závěti. *Pozůstalost tedy přechází na stát, na který se hledí, jako by byl zákonný dědic.* Stát nemá právo dědictví odmítnout.

PRO ZÁJEMCE

V případě, že se stát stal zákonným dědicem, přísluší hospodaření s movitým a nemovitým majetkem dle zákona č. 219/2000 Sb., o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích, *Úřadu pro zastupování státu ve věcech majetkových.*

4.4.7 SPRÁVCE POZŮSTALOSTI

Správce pozůstalosti je fyzická nebo právnická osoba vykonávající správu pozůstalosti nebo její části v období mezi úmrtím zůstavitele a skončením dědického řízení (tj. právní mocí usnesení o dědictví).

Správce pozůstalosti je ten, koho zůstavitel pověřil, aby po jeho smrti samostatně obstarával až do vyřízení dědictví záležitosti spojené s děděným majetkem.

Stanovení správce dědictví se využívá u podnikatelů, kteří vlastní podnik. Tímto opatřením mohou předejít případným škodám vyplývajícím z ochromení chodu podniku, nebo ze sporů dědiců.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Dědit mohou fyzické osoby i právnické osoby.

Nabytí majetku potvrzuje soud. Nedědí-li žádný dědic, pozůstalost přechází na stát jako tzv. *odúmrť*.

Dědí se na základě *závěti, dědické smlouvy nebo ze zákona*. Specifickým institutem v oblasti dědění majetku je i *odkaz*.

Závěť je jednostranný právní úkon, který lze kdykoliv odvolat, nahradit. *Dědická smlouva* je dvoustranný právní úkon (dohoda) mezi zůstavitelem a dědicem, která obdobné možnosti změn jako u závěti nepřipouští.

Zůstavitel může dědice potomky ze zákonných důvodů *vydědit*.

Dědic může dědictví odmítnout.

Dědí se majetek, který měl nějakou hodnotu a který byl ve vlastnictví nebo spoluvlastnictví zůstavitele v době jeho smrti. Patří sem i pohledávky a dluhy.

Při *zákoně dědické posloupnosti* přechází majetek zůstavitele na osoby určené zákonem.

Dědicové tvoří 6 dědických tříd.

Právo na povinný podíl má *nepominutelný dědic – potomek*, pokud nebyl vyděděn.

5 ZÁVAZKOVÉ PRÁVO

Závazkové právo je část soukromého práva upravující závazky. Závazky jsou právní vztahy relativní, zavazující ve vztahu dva či více subjektů. Práva a povinnosti vyplývající ze závazkového právního vztahu zavazují jen tyto subjekty. Tím se závazkové právo výrazně liší od práv věcných, která působí proti všem.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Relativní majetková práva jsou práva, která působí vůči konkrétním osobám.

Právní vztah je označován jako **závazkový právní vztah**.

Subjekty závazkového právního vztahu jsou označovány jako **věřitel a dlužník**. Věřitel a dlužník jsou obecná označení pro subjekty jakéhokoliv závazkového právního vztahu, pro jednotlivé druhy závazkových právních vztahů jsou používána specifická označení stran.

Obsahem závazkového právního vztahu jsou **práva a povinnosti** zúčastněných subjektů.

Právo věřitele se nazývá **pohledávka**, **povinnost dlužníka** se nazývá **dluh**.

Stane-li se pohledávka splatnou, lze ji vymáhat u soudu.

Závazky vznikají z **právních jednání** jako jsou smlouvy, z **deliktů** při porušení právní povinnosti či závazky z **jiných právních důvodů**.

Smluvní strany se smlouvou zavazují k plnění určité věci. **Platí zásada, že smlouvy se mají dodržovat.**

Od smlouvy lze odstoupit, ujedná-li si to strany, nebo stanoví-li tak zákon.

Závazek zaniká splněním povinnosti (dluhu), dohodou mezi věřitelem a dlužníkem, započtením vzájemných pohledávek, splynutím práva a povinnosti v jedné osobě, prominutím dluhu, výpovědí, odstoupením od smlouvy, nemožností plnění, smrtí dlužníka nebo věřitele při plnění omezeném pouze na jejich osobu, uplynutím doby v případě fixního závazku.

Pokud má plnění požadované vlastnosti je považováno za **bezvadné**. Pokud je plněno bez vyžadovaných vlastností, jde o plnění **vadné**.

U odstranitelných vad je možné uplatnit nárok na: opravu, doplnění – úpravu, slevu.

U neodstranitelných vad je možné uplatnit nárok na: slevu, odstoupení od smlouvy.

Specifickou ochranu legislativa poskytuje spotřebiteli při uzavírání *spotřebitelských smluv, smluv uzavíraných distančním způsobem nebo smluv uzavíraných mimo obchodní prostory podnikatele.*

Praktiky nekalé soutěže jsou ve smluvních vztazích legislativou zakázány.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování této kapitoly budete schopni definovat pojem relativní majetková práva. Dokážete přiřadit specifická označení smluvních stran u konkrétních smluvních závazků. Dokážete rovněž najít rozdíly ve smluvních vztazích uzavíraných distančním způsobem, smluvních vztazích uzavíraných mimo obchodní prostory a spotřebitelských smlouvách. Budete schopni poradit, jak postupovat při uplatňování práv z vadného plnění, včetně možností odstoupení od smluvního závazku.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Závazkově-právní vztah, účinky smlouvy, plnění, spotřebitelská smlouva, distanční způsob uzavření smlouvy, práva z vadného plnění, odstoupení.

K ZAPAMATOVÁNÍ

5.1 Relativní majetková práva

Relativní majetková práva jsou práva, která dle § 1721 a násl. občanského zákoníku působí pouze vůči určité, individuálně určené osobě.

Právní vztah, jehož obsahem jsou relativní majetková práva a povinnosti, označujeme jako závazkový právní vztah (též závazek či obligace).

Subjekty závazkového právního vztahu jsou věřitel a dlužník.

Závazek je tvořen vzájemně si odpovídajícími právy a povinnostmi věřitele a dlužníka: věřitel má právo požadovat od dlužníka určité plnění, dlužník je povinen věřiteli toto plnění poskytnout. Věřitel a dlužník jsou obecná označení pro subjekty jakéhokoliv závazkového

právního vztahu, pro jednotlivé druhy závazkových právních vztahů jsou však zpravidla používána specifická označení.

Právo věřitele se nazývá pohledávka, povinnost dlužníka se nazývá dluh.

Stane-li se pohledávka splatnou, lze ji vymáhat u soudu.

Závazky vznikají z právních jednání jako jsou smlouvy, z deliktů při porušení právní povinnosti či závazky z jiných právních důvodů (bezdůvodné obohacení).

5.1.1 VZNIK ZÁVAZKŮ Z PRÁVNÍCH JEDNÁNÍ

Ze závazku má věřitel vůči dlužníku právo na určité plnění jako na pohledávku a dlužník má povinnost toto právo splněním dluhu uspokojit.

V kategorii právních jednání nejčastěji závazky vznikají smlouvou.

Smlouva je dvoustranné či vícestranné právní jednání, k jehož vzniku je třeba shodného projevu vůle dvou smluvních stran, ohledně celého obsahu smlouvy.

Subjekty smluvního vztahu se obecně nazývají smluvní strany.

Ke vzniku smlouvy je potřeba vzájemného a obsahově shodného projevu vůle smluvních stran, směřujících ke vzniku, změně či zániku práv a povinností.

Jak uzavřít smlouvu?

V první fázi dochází *k návrhu* na uzavření smlouvy, na který navazuje přijetí nabídky (např. předání zboží).

K uzavření smlouvy je třeba, aby se její strany dohodly minimálně o podstatných náležitostech smlouvy.

Smluvní strany mohou smlouvu uzavřít písemně, ústně nebo konkludentně. Některé typy smluv vyžadují výslovně písemnou formu nebo formu veřejné listiny.

PRŮVODCE TEXTEM

Konkludentně uzavřenou smlouvou je nákup v supermarketu, kde kupující uzavírá s prodávajícím kupní smlouvu vyložením zboží na pás u pokladny a jeho zaplacením.

Písemná forma je vyžadována pro smlouvy týkající se nemovitých věcí (domy, pozemky, garáže, lesy) z důvodu nutnosti vkladu vlastnického práva do katastru nemovitostí.

Forma veřejné listiny (notářského zápisu) je vyžadována u modifikace manželského majetkového práva nebo u dědické smlouvy.

5.1.2 ODSTOUPENÍ OD SMLOUVY

Smluvní strany se smlouvou k něčemu zavazují. Platí zásada, že smlouvy se mají dodržovat.

Za určitých podmínek lze od smlouvy odstoupit. Odstoupení od smlouvy je jednostranné právní jednání adresované druhé straně smlouvy, které ruší smluvní závazkový vztah v okamžiku, kdy dojde druhé straně.

K ZAPAMATOVÁNÍ

Od smlouvy lze odstoupit, ujedná-li si to strany, nebo stanoví-li tak zákon.

Dle občanského zákoníku může strana odstoupit od smlouvy v případě, kdy druhá strana poruší smlouvu podstatným způsobem. Odstoupením od smlouvy se smlouva ruší od počátku - strany jsou povinny si vrátit již poskytnutá plnění.

U spotřebitelských smluv ve vztazích mezi podnikateli a spotřebiteli uzavíraných distančním způsobem (např. přes internet) či mimo obchodní prostory (např. u spotřebitele doma) má spotřebitel právo odstoupit od smlouvy bez udání důvodu ve lhůtě čtrnácti dnů ode dne převzetí zboží.

PRO ZÁJEMCE

Občanský zákoník též stanoví případy, kdy spotřebitel od smlouvy dle § 1837 občanského zákoníku odstoupit nemůže. Tomu tak je u zboží, které bylo upraveno podle přání spotřebitele (upravené šaty na míru), u zboží, které podléhá rychlé zkáze (potraviny, kr-miva), u zboží, které z hygienických důvodů není možné vrátit (spodní prádlo).

KONTROLNÍ OTÁZKA

Za jakých okolností lze odstoupit od uzavřené smlouvy?

K ZAPAMATOVÁNÍ

5.1.3 ZÁNİK ZÁVAZKU ZE SMLOUVY

Možnosti zániku závazku vyplývají z ustanovení § 1908 a násl. občanského zákoníku.

Závazek zaniká:

- *splněním povinnosti (dluhu),*
 - *dohodou mezi věřitelem a dlužníkem,*
 - *započtením vzájemných pohledávek,*
 - *splynutím práva a povinnosti v jedné osobě,*
 - *prominutím dluhu,*
 - *výpovědí,*
 - *odstoupením od smlouvy,*
 - *nemožností plnění,*
 - *smrtí dlužníka nebo věřitele při plnění omezeném pouze na jejich osobu,*
 - *uplynutím doby v případě fixního závazku.*
-

PRŮVODCE TEXTEM

K vybraným možnostem zániku závazku si nyní uvedeme konkrétní příklady, na kterých si dokážete představit praktické pojetí.

Splněním dluhu se rozumí např. posekání zahrady, zhotovení nábytku do bytu, namalování obrazu.

Při *dohodě mezi věřitelem a dlužníkem* dochází ke zrušení původního závazku, který je nahrazen novým. Původně tedy dlužník má plnit věřiteli v penězích, strany se však dohodnou, že místo peněz nahradí dlužník svůj dluh věřiteli televizí, mobilním telefonem, autem aj.

Výpovědí zaniká např. nájem bytu dle nájemní smlouvy uzavřené mezi pronajímatelem a nájemníkem.

Smrtí věřitele zaniká závazek nafotit umělecké fotografie vyhlášeným fotografem, který zemřel, kde závazek k focení fotografií byl vázán pouze na jeho osobu.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Na základě uvedených příkladů k jednotlivým typům zániku závazku vymýšlejte další alternativy k jednotlivým možnostem zániku závazku.

5.1.4 PRÁVA Z VADNÉHO PLNĚNÍ

Pokud má plnění požadované vlastnosti je považováno za bezvadné. Pokud je plněno bez vyžadovaných vlastností, dlužník není upozorněn na vady, které se mohou u předmětu plnění vyskytnout nebo je nepravdivě ujištěn, že předmět plnění žádné vady nemá jde o *plnění vadné*.

Nároky z vadného plnění nabyvateli nevzniknout, pokud je vada zjevná, je zaznačena v katastru nemovitostí nebo jiném veřejném seznamu a nabyvatel se tak s ní mohl seznámit nebo pokud je věc přenechána „jak stojí a leží“.

PRŮVODCE TEXTEM

Povinností prodávajícího plynoucí např. z kupní smlouvy je bezvadné plnění. Prodávající musí dodat takový předmět koupě, který nebude vykazovat vady. Velmi často se ale prodávají předměty, které jsou natolik složité a komplexní, že jejich případnou vadu nelze na první pohled odhalit, ani do budoucna vyloučit, a to ani při vší snaze prodávajícího. Příkladem může být třeba osobní automobil, mobilní telefon nebo notebook. Z takových důvodů je pro prodávajícího výhodné, aby se své povinnosti dodat bezvadný předmět koupě vyhnul. Občanský zákoník za tímto účelem tedy upravuje institut přenechání věci „jak stojí a leží“.

K ZAPAMATOVÁNÍ

U *odstranitelných vad* je možné uplatnit nárok na:

- *opravu,*
- *doplnění – úpravu,*

- *slevu.*

U *neodstranitelných vad* je možné uplatnit nárok na:

- *slevu,*
- *odstoupení od smlouvy.*

PRO ZÁJEMCE

Závady u kupní smlouvy musí kupující sdělit prodávajícímu bez zbytečného odkladu. Zároveň mu oznámí, jaký nárok si zvolil. Pokud prodávající vady v přiměřené lhůtě neodstraní, může kupující požadovat slevu nebo odstoupení od smlouvy.

Do úpravy práv z vadného plnění u koupě přibyla také záruka za jakost. Důsledně se rozdělují zákonná úprava vad (dnes odpovědnost za vady ze zákona) a záruka za jakost. Záruka za jakost může být jen ve formě smluvní. Zárukou za jakost se prodávající zavazuje, že věc bude po určitou dobu způsobilá k použití pro obvyklý účel nebo že si zachová obvyklé vlastnosti. Záruka za jakost však nemůže vylučovat zákonnou úpravu práv z vad věci, což je praktické zejména u skrytých vad. Prohlášení o záruce může být stanoveno i na obalu jako doba použitelnosti.

Ustanovení o prodeji zboží v obchodě dle § 2165 občanského zákoníku stanoví, že „Kupující je oprávněn uplatnit právo z vady, která se vyskytne u spotřebního zboží v době dvaceti čtyř měsíců od převzetí.“

Spotřebitel má rovněž právo požadovat namísto opravy či výměny vadné věci vždy přiměřenou slevu z kupní ceny dle ustanovení § 2169 občanského zákoníku. Toto může být výhodné např. v případě, kdy je spotřebitel schopen si věc sám opravit a získanou slevu použít jinak.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké nároky lze uplatnit u odstranitelných a neodstranitelných vad z plnění?

5.1.5 SPOTŘEBITELSKÉ SMLOUVY

Spotřebitelem je každý člověk, který mimo rámec své podnikatelské činnosti uzavírá smlouvu s podnikatelem nebo s ním jinak jedná.

Se spotřebitelskou smlouvou právní předpisy spojují vyšší ochranu zákazníka. Smluvními stranami jsou spotřebitel a podnikatel.

K ZAPAMATOVÁNÍ

Za spotřebitele se zákazník *považuje*, pokud kupuje zboží nebo objednává služby pro osobní potřebu - koupí si oblečení, obuv, potraviny, elektrospotřebič, aj.

Za spotřebitelskou smlouvu se *nepovažuje*, pokud dochází k prodeji nebo poskytování služeb mezi spotřebiteli navzájem anebo mezi podnikateli navzájem.

Spotřebitelem není osoba, která nakupuje zboží pro své podnikání nebo jinou výdělečnou činnost.

Spotřebitelem není ani zákazník, který nakupuje zboží pro svého zaměstnavatele (např. kancelářské potřeby v papírnictví, které zaměstnavatel následně využívá při své podnikatelské činnosti).

ŘEŠENÁ ÚLOHA

Jeden spotřebitel prodává druhému spotřebiteli např. přes inzerát jednorázově nebo pravidelně nějakou věc, třeba oblečení, které již nepotřebuje. Jedná se o spotřebitelskou smlouvu? O spotřebitelskou smlouvu se v tomto případě nejedná, jde totiž o prodej věcí mezi spotřebiteli navzájem. Právní vztah mezi oběma stranami se zde řídí obecnými ustanoveními o kupní smlouvě (tj. zákazník bude mít např. méně práv v případě reklamace zboží).

Prodávající se prezentuje na internetovém aukčním portálu jako spotřebitel. I z povahy prodeje a množství prodávaných věcí je zřejmé, že je podnikajícím subjektem (např. pravidelně doplňuje nabídku prodávaného zboží). V tomto případě je považován za podnikatele a spotřebitel má vyšší práva vyplývající ze smlouvy spotřebitelské.

Podnikatel nakupuje v internetovém obchodě zboží pro svoji podnikatelskou činnost. Nejedná se zde o smlouvu spotřebitelskou, a nemůže tak např. odstoupit od smlouvy bez udání důvodu ve čtrnáctidenní lhůtě.

K ZAPAMATOVÁNÍ

Pro spotřebitelské smlouvy platí, že jejich obsah nemůže být pro spotřebitele méně výhodný, než stanoví právní předpisy. Práva spotřebitele nelze omezit ani smluvně.

PRŮVODCE TEXTEM

Pokud spotřebitel nakupuje např. v internetovém obchodě a v obchodních podmínkách bude uvedeno, že žádné zboží z obchodu nelze reklamovat, je to v rozporu se zákonem, a tudíž neplatné.

Veškerá sdělení vůči spotřebiteli musí podnikatel učinit jasně a srozumitelně v jazyce, ve kterém se uzavírá smlouva. Zakázána jsou ujednání, která jsou v neprospěch spotřebitele.

Podnikatel nesmí po spotřebiteli požadovat jinou platbu, než o které byl spotřebitel před uzavřením smlouvy informován a na které se ve smlouvě dohodli.

V dostatečném předstihu před uzavřením smlouvy musí podnikatel spotřebiteli sdělit informace uvedené v §1811 občanského zákoníku - údaje o sobě, o zboží a jeho ceně, možných způsobech platby a nákladech dodání, údaje o právech vznikajících z vadného plnění, o době trvání smlouvy a možnostech jejího ukončení, aj.

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Zavzpomínejte, kdy naposledy jste uzavírali spotřebitelskou smlouvu a v návaznosti na výše uvedené zhodnoťte, zda prodávající dodržel veškeré zákonné podmínky mu legislativou určené.

PRO ZÁJEMCE

Nekalé obchodní praktiky

Zákon o ochraně spotřebitele zakazuje užívání nekalých obchodních praktik při nabízení nebo prodeji výrobků a služeb.

Nekalé jsou zejména *klamavé* a *agresivní* obchodní praktiky. Pokud je obchodník užívá, lze se obrátit s podnětem k prošetření na *Českou obchodní inspekci*.

Obchodní praktika se považuje za klamavou pokud je:

- použit nepravdivý údaj uvádějící spotřebitele v omyl,
- výrobek prezentován tak, že lze zaměnit s jiným výrobkem,
- nabízeno zboží porušující práva duševního vlastnictví.

Mezi podstatné informační povinnosti patří srozumitelné a viditelné označení výrobku, název výrobku, údaj o hmotnosti, množství, rozměru, užití, použitých materiálech aj.

PRŮVODCE TEXTEM

Příkladem klamavé obchodní praktiky je vábivá reklama, kdy podnikatel nabízí ke koupi výrobky nebo služby za určitou cenu a nezajistí dostatek tohoto zboží. Jde tedy často o úmyslné přilákání zákazníka do prodejny.

Zakázaná je též praktika, se kterou se můžeme setkat na předváděcích akcích, kdy prodejce deklaruje prostřednictvím nesprávných informací nemožnost opatřit si obdobný výrobek nebo službu mimo tuto předváděcí akci tak, aby spotřebitele přinutil si výrobek koupit za jím nabízených, mnohdy méně výhodných podmínek, než jsou běžné tržní podmínky.

Obchodní praktika se považuje za agresivní, pokud:

- obtěžováním, donucováním, včetně použití síly zhoršuje možnosti spotřebitele se svobodně rozhodnout,
 - podnikatel spotřebitele opakovaně kontaktuje i přes dřívější odmítnutí nabídky.
-

PRŮVODCE TEXTEM

Příkladem agresivní obchodní praktiky je opakovaná nevyžádaná nabídka prostřednictvím telefonu, faxu, elektronické pošty.

V praxi se můžeme setkat s reklamou přímo nabádající děti, aby si nabízené výrobky nebo služby koupily nebo aby k jejich koupi přesvědčily dospělou osobu.

Setkat se můžeme často též s případy, kdy podnikatel nabídkou vytváří klamný dojem, že spotřebitel vyhrál nebo vyhraje, pokud bude jednat určitým způsobem, ačkoli ve skutečnosti žádná taková výhra nebo výhoda neexistuje nebo pro získání výhry nebo výhody musí spotřebitel vynaložit finanční prostředky nebo jiné výdaje.

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Zhodnoťte, se kterými nekalými obchodními praktikami jste se v praxi setkali a které z nich mohou být ve velké míře zneužitelné ve vztahu k seniorům.

5.1.6 DISTANČNÍ SMLOUVY

Smlouvou sjednanou prostřednictvím prostředků komunikace na dálku (uzavřenou distančním způsobem) se rozumí smlouva uzavřená *bez fyzické přítomnosti spotřebitele*.

Mezi prostředky komunikace na dálku patří adresovaný či neadresovaný tisk, typový dopis, reklama v tisku s objednávkovým tiskopisem, katalog, telefon s lidskou obsluhou či bez lidské obsluhy, telefax, rozhlas, internet aj.

PRO ZÁJEMCE

Legislativa u smluv uzavřených na dálku při použití elektronických prostředků – nakupování přes tzv. e-shopy - podnikateli ukládá povinnost spotřebitele informovat o tom, jak bude archivována, o jednotlivých krocích vedoucích k uzavření smlouvy, o jazycích, v nichž je možné smlouvu uzavřít, o tom, zda je možné zjistit a opravit chyby před odesláním objednávky. Jedná-li se o formulářovou smlouvu, musí být spotřebitel schopen formulář před odesláním objednávky upravovat. Odkazuje-li na všeobecné obchodní podmínky, je podnikatel povinen poskytnout spotřebiteli jejich znění v textové podobě.

5.1.7 SMLOUVY UZAVÍRANÉ MIMO OBCHODNÍ PROSTORY

Obchodní prostory slouží podnikateli jako jeho trvalé či obvyklé místo jeho podnikání. Jde tedy o smlouvu uzavřenou za fyzické přítomnosti podnikatele a spotřebitele na místě, které není obchodním prostorem podnikatele, například u spotřebitele doma (tzv. podomní prodej).

Při tomto způsobu uzavření smlouvy se často hovoří o „momentu překvapení“, kdy spotřebitel koupí výrobek, který předem neplánoval, a teprve následně si uvědomí důsledky svého rozhodnutí. Právní úprava pro takové případy umožňuje spotřebiteli své unáhlené rozhodnutí vrátit zpět, a to přiznáním práva na odstoupení od smlouvy.

Spotřebitel je oprávněn písemně odstoupit od smlouvy do 14 dnů od jejího uzavření. V případě kupní smlouvy počíná lhůta běžet až od převzetí zboží.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Nabízení zboží mimo místo podnikání podnikatele – podomní prodej, předváděcí akce – tyto praktiky byly svého času zacíleny především na skupinu spotřebitelů v seniorském věku. Současná legislativa přinesla ochranu spotřebiteli v podobě možnosti odstoupit od nevýhodně uzavřené smlouvy. Pokuste se krátce pojednat o této problematice a vymežit pozitiva a negativa uzavírání smluv mimo podnikatelské prostory.

SHRNUTÍ KAPITOLY

V této kapitole jsme si objasnili základní pravidla uzavírání závazkově-právních vztahů, jejich formu, obsah, možnosti plnění. Samostatnou pasáž jsme věnovali spotřebitelským smlouvám uzavíraným mezi podnikatelskými subjekty a spotřebiteli, zaměřili jsme se rovněž na specifika smluv uzavíraných distančním způsobem, smluv uzavíraných mimo obchodní prostory.

V případě vadného plnění jste se dozvěděli o jednotlivých nárocích vyplývajících z legislativy ve vztahu k vadnému plnění ať již u opravitelných či neopravitelných vad.

Relativní majetková práva jsou tedy práva, která zavazují konkrétní osoby.

Právní vztah v závazkovém právu je označován jako ***závazkový právní vztah***.

Subjekty závazkového právního vztahu jsou označovány jako věřitel a dlužník.

Obsahem závazkového právního vztahu jsou práva a povinnosti zúčastněných subjektů.

Právo věřitele se nazývá pohledávka, povinnost dlužníka se nazývá dluh.

Smlouvy se mají dodržovat.

Od smlouvy lze odstoupit, ujedná-li si to strany, nebo stanoví-li tak zákon.

Závazek zaniká splněním povinnosti (dluhu), dohodou mezi věřitelem a dlužníkem, započtením vzájemných pohledávek, splynutím práva a povinnosti v jedné osobě, prominutím dluhu, výpovědí, odstoupením od smlouvy, nemožností plnění, smrtí dlužníka nebo věřitele při plnění omezeném pouze na jejich osobu, uplynutím doby v případě fixního závazku.

Pokud má plnění požadované vlastnosti je považováno za **bezvadné**. Pokud je plněno bez vyžadovaných vlastností, jde o plnění **vadné**.

U odstranitelných vad je možné uplatnit nárok na: opravu, doplnění – úpravu, slevu.

U neodstranitelných vad je možné uplatnit nárok na: slevu, odstoupení od smlouvy.

Specifická ochrana je legislativou přiznána spotřebiteli při uzavírání spotřebitelských smluv, smluv uzavíraných distančním způsobem nebo smluv uzavíraných mimo obchodní prostory podnikatele.

6 ZÁVAZKY – NEJČASTĚJŠÍ TYPY SMLUV

V návaznosti na obecná ustanovení předchozí kapitoly o závazkově-právních vztazích si v následující kapitole vytvoříme stručný přehled o v praxi nejčastěji využívaných kontraktech uzavíraných dle znění občanského zákoníku. Smlouvou smluvní strany projevují vůli zřídit mezi sebou závazek a dodržovat obsah smlouvy.

Smlouva je tedy charakterizována jako dvoustranný nebo vícestranný právní úkon, na jehož základě vznikají smluvním stranám práva a povinnosti.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V praxi se v běžném životě setkáváme s rozličnými smluvními instituty, jež jsou upraveny občanským zákoníkem. Často se setkáváme se situacemi, kdy smluvní strany uzavírají smlouvy bez dobré znalosti svých práv a povinností, z tohoto důvodu je žádoucí mít alespoň základní povědomí o nejčastěji uzavíraných smlouvách. Mezi v praxi nejčastěji využívané smlouvy patří:

Kupní smlouva – prodávající za dohodnutou kupní cenu odevzdává určitou věc kupujícímu.

Směnná smlouva – obdoba kupní smlouvy, kde ale protihodnotou za získanou věc je jiná věc.

Darovací smlouva – dárce něco bezplatně přenechá nebo slíbí přenechat obdarovanému a ten tento dar přijímá.

Smlouva o výpůjčce – vypůjčitel bezplatně přenechá půjčiteli určitou věc k dočasnému užívání.

Smlouva o zápůjčce – zapůjčitel dočasně přenechá vydlužiteli zastupitelnou věc, zejména peníze.

Nájemní smlouva – pronajímatel přenechá za nájemné na dohodnutou dobu nájemci do užívání určitou věc, např. byt.

Pojistná smlouva – pojistitel za pravidelně odváděné pojistné poskytne v případě vzniku nahodilé události pojistníkovi dohodnuté finanční plnění.

Smlouva o dílo – zhotovitel na svůj náklad a nebezpečí zhotoví, upraví, opraví nebo udržuje pro objednatele určitou věc.

Smlouva o přepravě – dopravce přepraví cestujícího nebo jeho věc na určené místo.

Smlouva o ubytování – ubytovatel poskytne objednateli přechodné ubytování.

Zprostředkovatelská smlouva – zprostředkovatel za provizi zprostředkuje pro zájemce uzavření nějaké jiné smlouvy.

Možností uzavírání smluvních vztahů je samozřejmě mnohem více, kompletní výčet výslovně pojmenovaných smluvních ujednání naleznete v občanském zákoníku v ustanovení § 2055 a následující.

CÍLE KAPITOLY

Vážení studenti, v této kapitole se seznámíte s nejčastěji v praxi využívanými smluvními instituty upravenými občanským zákoníkem. Smlouvy řeší závazkové vztahy a dotýkají se specifických jevů, jako je koupě, darování, přeprava osob a věcí, pojištění aj.

Po prostudování této kapitoly budete schopni vydefinovat základní smluvní vztahy, se kterými se setkáváte v běžném životě. Dokážete popsat subjekty a obsah jednotlivých závazkově-právních institutů a aplikovat vybrané smluvní vztahy na praktické konkrétní situace.

I přesto, že rozlišných úskalí při uzavírání smluv je poměrně hodně a v praktickém životě se rozhodně vyplatí se zamyslet nad návrhem smlouvy, případně se poradit s odborníkem na právní problematiku, budete umět navrhnout podobu stěžejním smluvních institutů a aplikovat jednotlivá ustanovení občanského zákoníku do konkrétní podoby smluvního vztahu.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Smlouva, koupě, směna, darování, výpůjčka, zápůjčka, nájem, pojistka, dílo, zasílatelství, přeprava, ubytování, zprostředkování.

DEFINICE

6.1 Kupní smlouva

Koupě

Kupní smlouva je dle § 2079 a násl. občanského zákoníku jedním ze základních způsobů převodu vlastnického práva a možná nejběžnějším právním jednáním vůbec. Zákon vyžaduje písemnost kupní smlouvy jen při převodu věcí nemovitých, u ostatních věcí není na překážku smlouva ústní, ale pro zachování právní jistoty smluvních stran je vhodné smlouvu sepsat, což mohou strany pro potvrzení svých ujednání učinit i po uzavření původní kupní smlouvy ústní. Smluvní strany si ani nemusí předem sjednat kupní cenu. Postačí, když si dohodnou způsob jejího určení (např. ocenění znaleckým posudkem, nebo jako cenu obvyklou v době její úhrady, ale v tomto ohledu občanský zákoník žádná omezení nezná).

Prodávající má právo na peněžité plnění a povinnost předat věc v jakosti a kvalitě domluvené, prodávající má právo na převzetí věci v jakosti a kvalitě domluvené a povinnost zaplatit kupní cenu za prodávanou věc.

PRŮVODCE TEXTEM

Pan Svoboda kupuje od pana Nováka starší ojetý automobil. Vzhledem k tomu, že nejde o věc nemovitou, nemusí mít tato smlouva podobu písemnou, nicméně vzhledem k právní jistotě je to výhodnější. Pokud má automobil vady, o kterých prodávající věděl, musí je přiznat a rovněž je vhodné je do smlouvy přesně vyčíst.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Pro který typ kupní smlouvy je legislativou požadována písemná forma a z jakého důvodu?

DEFINICE

6.2 Směnná smlouva

Směnnou smlouvou se dle § 2184 a násl. občanského zákoníku každá ze stran zavazuje převést druhé straně vlastnické právo k věci výměnou za závazek druhé strany převést vlastnické právo k jiné věci. Směnou nevznikají smluvním stranám žádná další práva a povinnosti, pouze povinnost k výměně předmětů směny. Pokud jde o nemovitou věc, musí být směnná smlouva písemná.

Směna

Na směnnou smlouvu se přiměřeně použijí ustanovení o kupní smlouvě s tím, že se každá ze stran považuje ohledně věci, kterou směnou dává, za stranu prodávající, a ohledně věci, kterou přijímá, za stranu kupující.

PRŮVODCE TEXTEM

Manželé Novákovi se rozhodnou vyměnit svůj větší byt za menší byt manželů Svobodových. Manželé Novákovi a manželé Svobodovi zajdou k notáři a požádají o sepsání směnné smlouvy. Notář jim kromě sepisu směnné smlouvy vyřídí převod i v katastru nemovitostí a upozorní případně i na daňové dopady směny. Není tedy vhodné smlouvu sepsávat jako laik bez právní pomoci.

DEFINICE

6.3 Darovací smlouva

Darovací smlouvou dárce dle § 2055 a násl. občanského zákoníku daruje obdarovanému movitou či nemovitou věc a ten ji přijímá. Pokud se dárce rozhodne darovat věc nemovitou, pak bude darovací smlouva vyžadovat písemnou formu, protože darování věcí nemovitých podléhá zápisu do katastru nemovitostí. Písemnou formu bude vyžadovat darovací smlouva i tehdy, nedojde-li k odevzdání věci zároveň s projevem vůle darovat a přijmout dar.

Darování

Darovací smlouva je smlouvou bezúplatnou.

PRO ZÁJEMCE

Odvolání daru je možné za podmínek uvedených v zákoně, a to ve dvou typech situací:

- dárce je v hmotné nouzi: znamená to, že nemá na základní živobytí pro sebe, nebo pro toho, kdo je na něm závislý, obdarovaný je v takovém případě povinen dárci vrátit dar, nebo mu alespoň poskytnout obvyklou cenu daru.
- nevděk obdarovaného: za nevděk se považuje, ublíží-li obdarovaný dárci úmyslně nebo z hrubé nedbalosti, tím nejsou myšleny třeba vypjaté hádky, ale spíš neposkytnutí pomoci nebo fyzický útok.

Dárce má na odvolání, tedy na odstoupení od daru, lhůtu jednoho roku od okamžiku, kdy mu obdarovaný ublížil.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Za jakých zákonných podmínek lze přistoupit k odvolání daru?

DEFINICE

6.4 Smlouva o výpůjčce

Výpůjčka

Výpůjčka je dle § 2193 a násl. občanského zákoníku typ závazku, který vznikne uzavřením smlouvy o výpůjčce nezuživatelné věci. V ní se obě strany dohodnou na tom, že vypůjčitel může po dohodnutou dobu bezplatně používat určitou konkrétní věc, která patří půjčitelu. Podstatným rysem výpůjčky je její bezplatnost, pokud by za vypůjčení věci bylo nutno platit, šlo by o její nájem nebo pacht.

Půjčitel musí předat danou věc v takovém stavu, aby mohla být vypůjčitelem řádně užívána. Vypůjčitel ji pak musí užívat v souladu se smlouvou. Vrátit ji musí po uplynutí doby, na kterou byla výpůjčka sjednána, resp. tehdy, když danou věc už nepotřebuje. Půjčitel ale může požadovat vrácení věci ještě dříve, pokud ji vypůjčitel užívá v rozporu s uzavřenou smlouvou.

PRO ZÁJEMCE

SMLOUVA O VÝPŮJČCE - vzor

Jméno a příjmení, datum narození, bytem (dále jen "půjčitel") a

Jméno a příjmení, datum narození, bytem (dále jen "vypůjčitel")

uzavřeli dnetuto smlouvu o výpůjčce:

I. Předmět smlouvy

Dnešního dne půjčil půjčitel vypůjčiteli (dále jen „předmět výpůjčky“).

K předání předmětu výpůjčky došlo v (místo předání). Před podpisem smlouvy došlo k předvedení funkčnosti předmětu výpůjčky. Vypůjčitel tímto potvrzuje převzetí předmětu výpůjčky ve stavu plně způsobilém k užívání.

II. Práva a povinnosti smluvních stran

Vypůjčitel může užívat předmět výpůjčky bezplatně.

Vypůjčitel je povinen užívat předmět výpůjčky výhradně osobně a je povinen vrátit jej nejpozději do dne (datum).

III. Závěrečná ustanovení

Tato smlouva se stává platnou a účinnou ke dni jejího podpisu oběma smluvními stranami.

Veškeré dodatky, úpravy nebo změny této smlouvy musí být učiněny v písemné formě oprávněnými zástupci smluvních stran.

Obě smluvní strany prohlašují, že si tuto smlouvu před jejím podpisem přečetly, že byla uzavřena po vzájemném projednání, podle jejich pravé a svobodné vůle, určitě, vážně a srozumitelně, nikoliv v tísní ani za nijak jednostranně nevýhodných podmínek.

Smlouva byla vyhotovena ve dvou stejnopisech, z nichž každá ze stran obdrží po jednom.

V (město) dne ...

V (město) dne ...

Půjčitel:

Vypůjčitel:

DEFINICE

6.5 Smlouva o zápůjčce

Zápůjčka

Zápůjčka je dle § 2390 a násl. občanského zákoníku typ závazku, který vznikne na základě uzavření smlouvy o zapůjčení zastupitelné věci. Díky ní zapůjčitel přenechá vydlužiteli určité množství věcí určených druhově, zejména peníze, a vydlužitel se je zaváže po uplynutí dohodnuté doby vrátit, případně zaplatit navíc i stanovené úroky.

Zapůjčitelí vznikne pohledávka za vydlužitelem a tomu zase dluh vůči zapůjčitelí. V případě zapůjčení peněz se půjčená suma nazývá jistina a dohodnuté úroky jsou pak její příslušenství.

DEFINICE

6.6 Nájemní smlouva

Nájem

Nájem je dle § 2201 a násl. občanského zákoníku závazek, který vznikne uzavřením nájemní smlouvy. V ní se pronajímatel a nájemce dohodnou na tom, že nájemce může za nájemné dočasně užívat určitou konkrétní věc pronajímatele. Nájemce může pronajatou věc dále pronajmout (podnájem), jestliže s tím souhlasí pronajímatel. Pronajímatel lze věci nemovité i neuzivatelné věci movité nebo i část nemovité věci.

Pronajímatel je osoba, která pronajímá určitou věc. Základními povinnostmi pronajímatele je přenechat věc nájemci v takovém stavu, aby jí mohl užívat k obvyklému účelu a udržovat danou věc ve stavu, aby mohla sloužit k užívání, pro které byla pronajata. Zároveň povinností pronajímatele je odevzdat nájemci věc se vším, co je potřeba k jejímu řádnému užívání, jedná se zejména o příslušenství věci nebo listiny, aby mohla být pronajatá věc trvale užívána (např. technický průkaz od vozidla). Pronajímatel má právo požadovat přístup k pronajaté věci za účelem kontroly, zdali je věc užívána řádným způsobem.

Nájemce je osoba, která si za určitý obnos (nájemné) věc pronajala. Povinností nájemce je pronajatou věc užívat za předpokladu, že tak bylo stanoveno ve smlouvě, a musí ji užívat takovým způsobem, na kterém se písemně dohodl s pronajímatelem.

PRO ZÁJEMCE

Často se lze setkat s inzeráty na pronájem bytu s vyznačenou poznámkou „ne trvalý pobyt“. Místo trvalého pobytu je definován v zákoně č. 133/2000 Sb., o evidenci obyvatel a rodných číslech a o změně některých zákonů jako adresa pobytu občana v České republice, kterou si občan zvolí zpravidla v místě, kde má rodinu, rodiče, byt nebo zaměstnání. K zaevidování trvalého pobytu na určité adrese je nájemce mimo jiné povinen doložit vlastnictví bytu nebo domu, nebo oprávněnost užívání bytu.

Pokud tedy nájemce přihlašuje svůj trvalý pobyt na adrese pronajatého bytu, stačí mu k tomu nájemní smlouva jako doklad oprávněnosti užívání bytu a souhlas pronajímatele zde již není nutný. Souhlas pronajímatele s evidencí trvalého pobytu v místě jím pronajímaného bytu není potřeba zejména z toho důvodu, že pronajímateli z této evidence žádná práva ani povinnosti neplynou. Trvalý pobyt má čistě evidenční funkci, která slouží ke zjištění, kde se daná osoba zdržuje, kam jí má být doručováno apod.

DEFINICE**6.7 Pojistná smlouva**

Pojistnou smlouvou se dle § 2758 a násl. občanského zákoníku pojistitel zavazuje v případě vzniku pojistné události poskytnout pojistníkovi nebo třetí osobě ve sjednaném rozsahu pojistné plnění a pojistník se zavazuje platit pojistiteli pojistné.

Pojistka

Pojistná smlouva je právní dokument, na základě kterého vzniká smluvní vztah a má především blíže specifikovat:

- smluvní strany – pojistitele /pojišťovnu/ a pojistníka /plátce pojistného/,
- druh pojištění – životní, majetkové, odpovědnostní atd.,
- pojištěného či oprávněnou osobu – v čí prospěch se pojištění uzavírá,
- rozsah pojištění – co je pojištěno a na jaká rizika,
- výši pojistné částky – na jakou hodnotu se pojištění sjednává,
- výši pojistného a jeho splatnost,
- počátek a konec pojištění – pojistnou dobu.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Které součásti pojistné smlouvy jako právního dokumentu je nutné v ní s ohledem na právní jistotu přesně vyspecifikovat?

DEFINICE

6.8 Smlouva o dílo

Dílo

Smlouvou o dílo se dle § 2586 a násl. občanského zákoníku zhotovitel zavazuje na svůj náklad a nebezpečí provést pro objednatele dílo a objednatel se zavazuje dílo převzít a zaplatit cenu. Dílem se rozumí zhotovení určité věci, údržba, oprava nebo úprava věci, nebo činnost s jiným výsledkem.

Cena může být určena pevnou částkou, odkazem na rozpočet nebo i odhadem. Pokud je cena sjednána pevnou částkou, nebo odkazem na rozpočet, nemůže ani objednatel ani zhotovitel žádat změnu ceny proto, že si dílo vyžádalo jiné úsilí nebo jiné náklady, než bylo předpokládáno.

Objednatel může bez zbytečného odkladu odstoupit od smlouvy, požaduje-li zhotovitel zvýšení o více než 10 % ceny podle rozpočtu.

Stavba jako předmět díla nese určitá specifika jako například provádění kontroly stavebních prací či odpovědnost za vady. Objednatel nemá právo odmítnout převzetí stavby pro ojedinělé drobné vady, které samy o sobě, ani ve spojení s jinými, nebrání užívání stavby funkčně nebo esteticky, ani její užívání podstatným způsobem neomezují.

PRO ZÁJEMCE

Víte, že zhotovitel je oprávněn zhotovenou věc prodat, pokud ji objednatel včas a řádně nepřevzme?

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jak se nazývají smluvní strany u smlouvy o dílo?

DEFINICE

6.9 Smlouva o přepravě

Přepřavovat lze věci i osoby, dle toho tedy legislativa rozeznává smlouvu o přepravě věci a smlouvu o přepravě osoby dle § 2550 a násl. občanského zákoníku. *Přepřava*

Smlouvou o přepravě osoby se dopravce zavazuje přepřavit cestujícího do místa určení a cestující se zavazuje zaplatit jízdné.

Dopřavce se při přepravě postará o bezpečnost a pohodlí cestujícího. Podrobnosti upraví přepravní řády.

Smlouvou o přepravě věci se dopravce zavazuje odesílateli, že přepraví věc jako zásilku z místa odeslání do místa určení, a odesílatel se zavazuje zaplatit dopravci přepravné.

PRŮVODCE TEXTEM

V rámci přepravy osob se v praxi má na mysli provozování přepravních společností – letecké společnosti, vozidla TAXI služby, městská hromadná dopřava aj.

U smluv o přepravě věci tyto služby znáte v praxi a jistě jste jich i mnohdy využili v podobě přepravy zásilek prostřednictvím České pošty, DHL, PPL aj.

DEFINICE

6.10 Smlouva o ubytování

Smlouva o ubytování dle § 2326 a násl. občanského zákoníku se využívá zejména při řešení ubytování v hotelích, penzionech, ubytovnách nebo vysokoškolských kolejích. Smlouva o ubytování je upřavena jako samostatný smluvní typ v občanském zákoníku a je nutné ji odlišit od nájmu bytu. *Ubytování*

Občanský zákoník stanovuje, že smlouvou o ubytování se ubytovatel zavazuje poskytnout ubytovanému přechodně ubytování na ujednanou dobu nebo na dobu vyplývající z účelu ubytování v zařízení k tomu určeném. Objednatel se naproti tomu zavazuje zaplatit ubytovateli za ubytování a za služby spojené s ubytováním.

Smlouva o ubytování se tak považuje za zvláštní druh nájemní smlouvy, která se vyznačuje krátkodobostí ubytování. Kritérium krátkodobosti ubytování není přesně zákonem definováno, kdy se při jeho posuzování bude vycházet z účelu každé konkrétní smlouvy o ubytování.

Smlouvu o ubytování lze uzavřít na dobu určitou i neurčitou, kdy ze smlouvy musí vyplývat úplatnost závazku.

Smlouvou o ubytování vzniká ubytovanému právo na užívání prostor vyhrazených mu k ubytování, včetně společných prostor ubytovacího zařízení (schodiště, chodby, sociální zařízení na chodbě) a dále právo využívat služby spojené s ubytováním. Tyto prostory je ubytovaný povinen užívat řádně bez poškozování, kdy bez souhlasu ubytovatele nesmí v ubytovacím prostoru provádět podstatné změny.

PRŮVODCE TEXTEM

Pozor na uzavírání smluv o využívání pobytových služeb v domovech pro seniory! Ač je v obsahu smluv možné sledovat značnou podobnost, nejde o smlouvu o ubytování uzavřenou dle občanského zákoníku, nýbrž o smlouvu o poskytnutí pobytové služby v domovech pro seniory dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

DEFINICE

6.11 Zprostředkovatelská smlouva

Zprostředkování

Smlouvou o zprostředkování se dle § 2445 a násl. občanského zákoníku zprostředkovatel zavazuje vůči zájemci, že mu za provizi umožní a zprostředkuje uzavření určité smlouvy s třetí osobou. Zájemce se zavazuje zaplatit zprostředkovateli za zprostředkování zprostředkované smlouvy provizi.

PRŮVODCE TEXTEM

Představte si v praxi, že hodláte prodat nemovitost a o zprostředkování obchodu pořádáte realitní kancelář. Podepsáním smlouvy o zprostředkování mezi Vámi a realitní kanceláří vzniká smluvní vztah. Podpisem zprostředkovatelské smlouvy se totiž zavazujete uhradit realitní kanceláři provizi za zprostředkování. Do doby podpisu nejste vůči realitní kanceláři ničeho povinni, neboť to, že vás realitní kancelář vezme např. na prohlídku, vás většinou ještě samo osobě k ničemu nezavazuje.

Podpisem zprostředkovatelské smlouvy většinou prohlašujete, že máte zájem o získání předmětu zprostředkování (koupě nemovitosti, převod členských práv a povinností na družstvu, apod.). Je tedy potřeba přesně a určitě takový předmět zprostředkování specifikovat.

Smlouva o zprostředkování obsahuje:

- přesnou identifikaci předmětu zprostředkování,
- výši a podmínky splatnosti provize.

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Zamyslete se nad otázkou splatnosti provize zájemcem zprostředkovateli při zprostředkování prodeje nemovitosti. Na které okamžiky by mohla být splatnost provize navázána? Pokuste se zdůvodnit nárokovost na konkrétních příkladech.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Po prostudování šesté kapitoly jste získali základní přehled o vybraných závazkově-právních vztazích. V praxi se v každodenním životě setkáváme s rozličnými smluvními instituty, kterých je poměrně velké množství a jejich právní úprava není nejjednodušší, je tedy důležité při uzavírání smluvních vztahů disponovat základními vědomostmi alespoň o nejčastěji v praxi využívaných smlouvách.

Jejich širší výčet včetně subjektů a podmínek uzavírání daných smluv naleznete v zákoně č. 89/2012 Sb., občanském zákoníku.

My jsme se nyní pokusili se zaměřit především na terminologii a parametry v praxi se často vyskytujících smluvních ujednání v podobě kupní smlouvy, směnné smlouvy, darovací smlouvy, smlouvy o výpůjčce, smlouvy o zápůjčce, nájemní smlouvy, pojistné smlouvy, smlouvy o dílo, smlouvy o přepravě, smlouvy o ubytování či zprostředkovatelské smlouvy.

Vážení studenti, získali jste základní informace vztahující se k závazkově-právním vztahům, jež jsou považovány za jednu z nejnáročnějších oblastí občanského práva. Nyní jste schopni vydefinovat nejčteněji využívané smluvní vztahy, jejich subjekty a obsahovou složku. V součinnosti se zněním občanského zákoníku dokážete aplikovat teoretická východiska do konkrétní podoby smluvního ujednání.

I přesto však přes složitost a možná úskalí při uzavírání smluv doporučuji se poradit s odborníkem na právní problematiku. Není vždy žádoucí za každou cenu ušetřit, případná pochybení by se vám nemusela vyplatit.

7 NÁHRADA ŠKODY

Základním předpokladem odpovědnosti za škodu je porušení právní povinnosti. Občanský zákoník definuje porušení právní povinnosti porušením dobrých mravů, porušením zákona a porušením smlouvy.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Škoda představuje ztrátu na majetku. Nejedná se přitom pouze o škodu skutečnou (výše, o kterou se hodnota majetku snížila), ale i o ušlý zisk (výše, o kterou se hodnota majetku nezvýšila, ačkoliv měla).

Za vzniklou škodu je zpravidla odpovědný ten, kdo ji způsobil – tzv. škůdce. Občanský zákoník důsledně rozlišuje podmínky náhrady škody s ohledem na to, kterou ze svých povinností škůdce porušil, tedy zda porušil povinnosti vyplývající ze zákona, smlouvy, či dobrých mravů (ustanovení § 2909 – § 2913).

Je-li někomu způsobena škoda na věci, připadají v úvahu dva způsoby náhrady buď v penězích, anebo uvedením do předešlého stavu.

Občanský zákoník preferuje náhradu škody uvedením do původního stavu. Zároveň však umožňuje, aby si poškozený místo této formy zvolil náhradu peněžitou.

V následující kapitole se tedy zaměříme na škodné události, způsob a rozsah náhrady škody včetně možnosti náhrady majetkové i nemajetkové újmy a možnostem využití rozličných druhů pojistných smluv, z nichž lze případně odškodnění pokrýt.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování sedmé kapitoly budete schopni vydefinovat pojem škodné události, aplikovat dílčí ustanovení občanského zákoníku na praktických škodných událostech v návaznosti na možnosti porušení právní povinnosti.

Budete rovněž schopni vysvětlit způsob a rozsah náhrady majetkové a nemajetkové újmy.

Pro případ možného krytí odškodnění se naučíte orientovat ve vybraných pojistných institucích.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Škoda, pojištění, náhrada majetkové a nemajetkové újmy, způsob náhrady škody, rozsah náhrady škody.

DEFINICE

7.1 Škoda

Škoda je definována jako újma, kterou osoba (tzv. poškozený) utrpí na svém majetku nebo penězi ocenitelných majetkových právech v důsledku protiprávního jednání jiné osoby (tzv. škůdce).

Rozlišují se dvě složky škody: skutečná škoda, která představuje hodnotu, o kterou byl v důsledku protiprávního jednání škůdce zmenšen majetek poškozeného a ušlý zisk, což je majetkový prospěch, jehož by poškozený jinak pravděpodobně dosáhl, nebýt škody.

Za nemajetkovou újmu je v obecném pojetí možné považovat jakoukoli újmu, která pro poškozeného neznamená přímou ztrátu na majetku. Typicky se jedná o zásah do zdraví, cti, soukromí osoby apod.

Náhrada nemajetkové újmy se poskytuje formou tzv. zadostiučinění, které může mít celou řadu podob.

PRŮVODCE TEXTEM

Pokud řidič způsobí dopravní nehodu v důsledky nepřizpůsobení řízení stavu vozovky a nabourá auto provozující TAXI službu, pak skutečnou škodou bude reálná škoda na vozidle a ušlým ziskem pak částka, kterou by řidič TAXI za normálních okolností běžně vydělal, pokud by jeho automobil byl pojízdný.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jak je možné definovat škodu a ze kterých složek se skládá?

DEFINICE

7.2 Náhrada majetkové a nemajetkové újmy

Škodu způsobenou na majetku lze vymáhat a nahradit, při nemajetkové újmě lze alespoň kompenzovat její důsledky, neboť citovou újmu či ztrátu zdraví lze jen těžko napravit.

Zadostiučinění může být poskytnuto v penězích, je-li morální zadostiučinění jako např. omluva, dopis či uveřejnění rozsudku, nedostačující.

Ke stanovení výše škody se vychází z obvyklé ceny, kterou má věc v době poškození nebo se jedná o účelně vynaložené náklady k obnovení funkce věci.

U náhrady při ublížení na zdraví a životě došlo ke zrušení paušálních ohodnocení náhrady za ublížení na zdraví a životě. Soud určuje její výši dle uvážení s ohledem na každý jednotlivý případ dle individuálních okolností.

PRŮVODCE TEXTEM

Konkrétní úpravu rozsahu a způsobu náhrady škody upravuje oddíl 3 občanského zákoníku – zákona č. 89/2012 Sb., pro bližší úpravu můžete tedy nahlédnout do příslušných ustanovení § 2591 a násl. zmíněného zákona.

Nejfrekventovanější případy z praxe v oblasti náhrady škody při nemajetkové újmě:

- při porodu,
- následky autonehody, jízdy motorkou, na kole, in-line bruslích, v hromadném dopravním prostředku,
- při sportovní aktivitě,
- z důvodu nedodržení ochrany a bezpečí při práci, na stavbách,
- z nedbalosti lékaře či jiné osoby vykonávající specializované povolání,
- při péči v pečovatelském domě...

Nejfrekventovanější případy z praxe v oblasti náhrady škody při majetkové újmě:

- škody způsobené zaměstnancem,
- škody způsobené tím, kdo nemůže posoudit následky svého jednání,
- škody na odložené věci, škody na vnesené věci, škody na převzaté věci,
- škody způsobené vadou výrobku,

- škody způsobené zvířetem,
- při poranění zvířete...

PRO ZÁJEMCE

7.3 Rozsah a způsob náhrady škody

Více škůdců odpovídá solidárně s ostatními.

Náhrada při ublížení na zdraví a při usmrcení – peněžitá náhrada za bolest, ztížení společenského uplatnění, v případě usmrcení se odškodní manžel, rodiče, děti peněžitou náhradou, dále sem spadají náklady spojené s péčí o zdraví nebo náklady na pohřeb.

Náhrady

Peněžité dávky – princip renty, kterou škůdce dorovná do předpokládaného ucházejícího výdělku dávkou plynoucí ze systému sociálního zabezpečení:

- po dobu pracovní neschopnosti – peněžitý důchod ve výši rozdílu mezi průměrným výdělkem před újmou a náhradou toho, co bylo poškozenému vyplaceno v důsledku nemoci nebo úrazu,
- po skončení pracovní neschopnosti - přihlíží se k vyšším potřebám poškozeného, zvýšenému úsilí pro dosažení výdělku, ke zvyšování výdělku v oboru a předpokládanému růstu výdělku poškozeného,
- náhrada ztráty na důchodu - ve výši rozdílu mezi důchodem, na který poškozenému vznikl nárok a důchodem, na který by mu bylo vzniklo právo,
- náhrada jiné osobě, u níž konal poškozený bezplatné práce - i této osobě bude škůdce hradit, o co přišla,
- náhrada pozůstalým při usmrcení - dochází ke zvýšení nároku pozůstalých (počítají se jako rozdíl mezi dávkami poskytovanými např. ze systému sociálního zabezpečení, a tím, co by poškozený pozůstalým poskytoval).

Při určení výše škody se vychází z obvyklé ceny v době poškození. Bere se tedy v úvahu amortizace věci.

Zvláštní cena oblíbenosti (např. fotografie matky – sama o sobě bezcenná, ale je to jediné, co po ní zbylo pro potomky).

SAMOSTATNÝ ÚKOL

V sedmé kapitole studijního textu jsme zmínili nejčastěji se opakující případy náhrady škody v praktické rovině. Vyberte si jednu situaci vztahující se k náhradě škody nemajetkové újmy a jednu situaci vztahující se k náhradě majetkové újmy.

Pokuste se zanalyzovat škodnou událost a určit, jaký bude rozsah a způsob náhrady škody.

Pro řešení si na pomoc vezměte znění občanského zákoníku, konkrétní návod vám poskytnou ustanovení § 2951 - § 2971.

DALŠÍ ZDROJE

NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody*. Praha: Grada Publishing, 2017.

DEFINICE

7.4 Pojištění

Pojištění je závazkem pojistitele, zpravidla pojišťovny, potvrzený pojistnou smlouvou, ve které pojistník sjednává pojištění ve prospěch pojištěného s cílem tlumit škodu z určitých negativních škodných událostí. Pojistník se zavazuje hradit pojistné. Pojistník a pojištěný jsou v praxi často stejná osoba.

PRŮVODCE TEXTEM

Dle různých hledisek v praxi existuje široká škála typů pojištění. Pojišťovny jako pojistitelé váží pojištění na určité, předem dohodnuté události, které se vyskytují s určitou odhadnutelnou pravděpodobností.

Může jít tedy o pojištění osob, úrazové pojištění, cestovní pojištění, pojištění majetku, havarijní pojištění, pojištění odpovědnosti za škodu, povinné ručení, pojištění proti odcizení aj.

V následující pasáži se výběrem pro případ zájmu zaměříme na některé z těchto typů.

Záměrně nezmiňujeme pojištění nemocenské a důchodové, kterým bude věnována zvlášť samostatná kapitola.

K ZAPAMATOVÁNÍ

7.4.1 ŽIVOTNÍ POJIŠTĚNÍ

Životní pojištění chrání jednotlivce a jeho rodinu před finančními důsledky nejrůznějších životních situací. Nejdůležitější jsou životní pojištění proti riziku smrti, proti riziku trvalé invalidity či smrti úrazem.

Životní pojištění se vyplatí uzavřít co nejdříve, zdravotní a jiná rizika totiž s postupem věku rostou, což se odráží i v kalkulacích pojišťoven, nabízejících toto pojištění.

7.4.2 ÚRAZOVÉ POJIŠTĚNÍ

Úrazy mohou způsobit podstatnou změnu v životě, zejména pak úrazy s trvalými následky. Proto je dobré myslet na úrazové pojištění, které může částečně zhojit finanční ztráty.

Lze využít i krátkodobého úrazového pojištění při krátkodobé činnosti (např. účast na sportovní akci, na dovolené, na pracovní cestě), při které je vyšší riziko úrazu.

Obecně úrazové pojištění kryje skutečně jen úrazy. Za úraz se obvykle nepovažují nemoci, infarkt, mrtvice, duševní a nervové poruchy. Jsou vyloučeny úrazy, které byly způsobeny úmyslně, během trestného činu, po požití alkoholu, drog apod.

Krytí se může vztahovat ke smrti pojištěného, kdy vzniká nárok na výplatu sjednané částky, kterou obdrží pozůstalí.

Dojde-li v důsledku úrazu k trvalému poškození tělesné i duševní činnosti v nějakém stanoveném minimálním rozsahu, bude postižený doživotně dostávat měsíční či roční důchod ve výši, kterou si sjedná.

Denní odškodné se obvykle vyplácí pevně stanovenou částkou za každý den po dobu nutného léčení úrazu či po dobu přiznané pracovní neschopnosti.

Odškodné za pobyt v nemocnici se vyplácí jako pevně stanovená částka za každý den, kdy pojištěný stráví v nemocnici v plném nemocničním ošetření.

7.4.3 POJIŠTĚNÍ MAJETKU

Pojištění majetku je neživotním pojištěním, při kterém poskytuje pojišťovna pojistnou ochranu majetku v případě, že dojde k jeho zničení, poškození nebo odcizení.

V rámci pojištění majetku rozlišujeme pojištění nemovitosti, které kryje škody na nemovitosti a pojištění domácnosti, tedy pojištění vybavení a cenností.

Pojistit lze rodinný dům, bytový dům, nebytovou jednotku, garáž, chatu i chalupu. Pojištění nemovitosti kryje škody způsobené živelnými pohromami, požárem i vandalismem.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké typy pojistných smluv lze v praxi s pojistitelem uzavřít?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Vážení studenti, máte za sebou studium jedné z kratších kapitol studijního textu, jež řeší problematiku náhrady škody.

Základním předpokladem odpovědnosti za škodu je porušení právní povinnosti. Následně tedy legislativa řeší, jak při porušení této právní povinnosti postupovat.

Škoda představuje vždy určitou ztrátu na majetku. Může jít o škodu skutečnou nebo i o ušlý zisk.

Za vzniklou škodu je zpravidla odpovědný ten, kdo ji způsobil, tedy škůdce.

Pokud je škoda způsobena na věci, připadají v úvahu dva způsoby náhrady buď v penězích, anebo uvedením do předešlého stavu., přičemž občanský zákoník preferuje náhradu škody uvedením do původního stavu.

V této kapitole jsme se zaměřili tedy na vydefinování základních pojmů souvisejících s náhradou škody, na způsob a rozsah náhrady škody včetně možnosti náhrady majetkové i nemajetkové újmy a možnostem využití pojistných institutů, z nichž lze případné odškodnění pokrýt.

Po prostudování textu jste nyní tedy schopni vydefinovat pojem škodné události, aplikovat dílčí ustanovení občanského zákoníku na praktických škodných událostech v návaznosti na možnosti porušení právní povinnosti, rozsah a náhradu škody.

náhrada škody

Rovněž jste nyní schopni se orientovat ve vybraných pojistných institutech, jež jsou v praxi uplatňovány.

8 PRACOVNĚPRÁVNÍ VZTAHY

Pracovněprávní vztahy jsou společenské vztahy, v nichž jeho subjekty (účastníci), vystupují jako nositelé subjektivních práv a subjektivních povinností stanovených normami pracovního práva. Jsou to právem upravené vztahy subjektů, které vznikají v souvislosti s jejich účastí v pracovním procesu.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Předmětem pracovního práva jsou společenské vztahy nějak související s výkonem závislé práce. Práce má různé podoby, přičemž platí, že práce je cílevědomá lidská činnost, při níž vznikají hodnoty, jinak i proces probíhající mezi člověkem a přírodou, ale i mezi lidmi navzájem.

Zaměstnanec zaměstnavateli prodává svoji pracovní sílu za odměnu, mzdu. Hovoříme o námezdní, závislé práci.

Pracovní právo chrání slabšího (před silou zaměstnavatele, úrazy).

Nejvýznamnějším pramenem pracovního práva je zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, na jehož znění je postavena následující kapitola.

V této kapitole se dozvíte, jakými způsoby vzniká pracovní poměr, jaké jsou požadavky na podobu pracovní smlouvy a dohod konaných mimo pracovní poměr, jak lze ukončit pracovní poměr.

Nedílnou součástí kapitoly je i problematika vzájemných práv a povinností zaměstnavatelů a zaměstnanců v ostatních sférách pracovněprávních vztahů, týkajících se dovolené, odměňování a s tím souvisejících srážek z příjmu.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování následující kapitoly získáte schopnost orientovat se napříč jednotlivými instituty pracovního práva, založeného na znění zákoníku práce.

Dokážete popsat, jakými způsoby může vzniknout pracovněprávní vztah, jaké jsou odlišnosti mezi dílčími způsoby vzniku, budete schopni aplikovat možné typy zániku pracovního poměru na praktických příkladech.

Rovněž budete schopni vydefinovat základní práva a povinnosti vyplývající z pracovněprávního vztahu v návaznosti na specifické podmínky ochrany a volna pro ekonomicky slabší subjekt, kterým je zaměstnanec dostávající předem sjednanou odměnu za řádně vykonanou práci.

Budete tedy schopni se orientovat v nárocích vztahujících se k čerpání dovolené, odměňování za práci v návaznosti na srážky z příjmu z pracovněprávního vztahu.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Pracovní poměr, pracovní smlouva, dohody, zánik pracovního poměru, dovolená, zaměstnavatel, zaměstnanec, odměňování, srážky z příjmu.

DEFINICE

8.1 Účastníci pracovněprávních vztahů

Za účastníka pracovněprávního vztahu jsou označováni:

- zaměstnavatelé – fyzické i právnické osoby s právní subjektivitou. Pokud je zaměstnavatelem právnická osoba, jedná za ni statutární orgán.
- zaměstnanci – pouze fyzické osoby s pracovněprávní způsobilostí – tj. způsobilostí mít práva a povinnosti zaměstnance a způsobilostí vlastním jednáním tato práva nabývat a povinnosti plnit. Obě tyto způsobilosti vznikají dovršením 15ti let věku. Den nástupu do zaměstnání sjednaný dle pracovní smlouvy nesmí předcházet dni ukončení povinné školní docházky.

Omezení u fyzické osoby, která dosáhla věku 15 let, zná zákon pouze v případě uzavření dohody o hmotné odpovědnosti, kterou je možné sjednat nejdříve v den, kdy dosáhne zaměstnanec věku 18ti let.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké musí být splněny na straně zaměstnance podmínky k tomu, aby s ním mohl být uzavřen pracovněprávní vztah?

DEFINICE

8.2 Pracovní poměr

Základním a nejvýznamnějším pracovněprávním vztahem je pracovní poměr. Jeho obsahem je právo zaměstnavatele dávat zaměstnanci příkazy a pokyny k plnění úkolů a platit mu odměnu za vykonanou práci. Na straně druhé pak právo zaměstnance na odměnu a povinnost osobně konat uloženou práci.

K ZAPAMATOVÁNÍ

Vznik pracovního poměru

Pracovní poměr vzniká:

- *pracovní smlouvou,*
- *jmenováním* – pouze u některých vedoucích zaměstnanců, kteří jsou vypočteni v ustanovení § 33 odst.3 zákoníku práce.

Pracovní smlouvu je nutné uzavřít písemně.

Podstatné náležitosti pracovní smlouvy:

- *druh práce,*
- *místo výkonu práce,*
- *den nástupu do práce.*

Vedlejší ujednání v pracovní smlouvě:

- *zkušební doba* – nesmí být delší než 3 měsíce (u vedoucích zaměstnanců 6 měsíců),
- *mzdová ujednání,*
- *ujednání o výměře dovolené aj.*

Délka trvání pracovního poměru:

- **na dobu určitou** (určeno délkou – na dobu 1 rok, určeno datem – do 22.2.2022, určeno jinak – na dobu trvání rodičovské dovolené jiné zaměstnankyně – zaměstnance). Pracovní poměr na dobu určitou lze uzavřít max. na 3 roky s maximálně dvojnásobným prodloužením.
- **na dobu neurčitou**.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké jsou podstatné náležitosti pracovní smlouvy bez jejichž absence bychom hovořili o neplatnosti takto uzavřené smlouvy?

SAMOSTATNÝ ÚKOL

V této podkapitole jsou shrnuty základní parametry podoby pracovní smlouvy. Bližší informace naleznete v zákoně č. 262/2006 Sb., zákoníku práce, v části druhé, která je věnována problematice pracovního poměru.

Vezměte si tedy znění zákoníku práce a na základě příslušných ustanovení §30 a násl. sepište možnou podobu pracovní smlouvy.

K ZAPAMATOVÁNÍ

8.3 Skončení pracovního poměru

Ukončit řádně uzavřený pracovní poměr lze několika různými způsoby. Nejčastěji v praxi využívanou je dohoda a výpověď.

8.3.1 DOHODA

Jde o poměrně jednoduchou variantu ukončení pracovního poměru, kdy se zaměstnavatel a zaměstnanec písemně dohodnou na skončení pracovního poměru k určitému dni.

Smluvní ukončení

8.3.2 VÝPOVĚĎ

Výpověď končí pracovní poměr jak ze strany zaměstnance, tak zaměstnavatele. Výpověď musí mít písemnou formu a musí být doručena druhé straně. Při výpovědi plyne **dvouměsíční výpovědní lhůta**, přičemž začátek jejího běhu spadá na první den následujícího měsíce, ve kterém byla výpověď doručena druhé straně.

Ukončení výpovědí

Zaměstnanec může dát výpověď z jakéhokoli důvodu nebo bez udání důvodu.

Zaměstnavatel může dát výpověď pouze ze zákonem taxativně stanovených důvodů uvedených v ustanovení § 52 zákoníku práce.

Zaměstnavatel nesmí dát zaměstnanci výpověď v ochranné době, což je v době, kdy je zaměstnanec uznán dočasně práce neschopným, v době, kdy je zaměstnanec dlouhodobě plně uvolněn pro výkon veřejné funkce, v době, kdy je zaměstnankyně těhotná nebo kdy zaměstnankyně čerpá mateřskou dovolenou nebo kdy zaměstnankyně nebo zaměstnanec čerpají rodičovskou dovolenou, v době, kdy je zaměstnanec, který pracuje v noci, uznán na základě lékařského posudku vydaného zařízením pracovnělékařské péče dočasně nezpůsobilým pro noční práci.

8.3.3 OKAMŽITÉ ZRUŠENÍ PRACOVNÍHO POMĚRU

Zaměstnavatel může pracovní poměr okamžitě zrušit:

Okamžitě zrušení

- byl-li zaměstnanec pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dobu delší než 1 rok, nebo byl-li pravomocně odsouzen pro úmyslný trestný čin spáchaný při plnění pracovních úkolů nebo v přímé souvislosti s ním k nepodmíněnému trestu odnětí svobody na dobu nejméně 6 měsíců,
- porušil-li zaměstnanec povinnost vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jím vykonávané práci zvláště hrubým způsobem.

Zaměstnanec může pracovní poměr okamžitě zrušit pokud:

- podle lékařského posudku vydaného zařízením pracovnělékařské péče nebo rozhodnutí příslušného správního úřadu, který lékařský posudek přezkoumává, nemůže dále konat práci bez vážného ohrožení svého zdraví a zaměstnavatel mu neumožnil v době 15 dnů ode dne předložení tohoto posudku výkon jiné pro něho vhodné práce,

- zaměstnavatel mu nevyplatil mzdu nebo plat nebo náhradu mzdy nebo platu anebo jakoukoli jejich část do 15ti dnů po uplynutí termínu splatnosti.

8.3.4 DALŠÍ ZPŮSOBY ZÁNIKU PRACOVNÍHO POMĚRU

Ostatní
způsoby
ukončení

Pracovní poměr dále zaniká:

- *smrtí zaměstnance,*
- *smrtí zaměstnavatele – fyzické osoby,*
- *uplynutím doby u pracovního poměru na dobu určitou,*
- *zrušením pracovního poměru ve zkušební době.*

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Na základě výše uvedeného textu vyřešte následující úkol. Výpověď z pracovního poměru byla doručena zaměstnavatelem zaměstnanci dne 1.10.2019. Od kterého dne začíná plynout výpovědní lhůta a kterým dnem tak končí pracovní poměr?

PRO ZÁJEMCE

Důvody k
výpovědi

Taxativně stanovené výpovědní důvody ze strany zaměstnavatele jsou dle ustanovení § 52 zákoníku práce následující:

- ruší se zaměstnavatel nebo jeho část,
- přemísťuje se zaměstnavatel nebo jeho část,
- nadbytečnost zaměstnance,
- zdravotní nezpůsobilost z důvodu onemocnění nemocí z povolání nebo pracovního úrazu, případně jiná dlouhodobá zdravotní nezpůsobilost,
- nesplnění předpokladů stanovených právními předpisy pro výkon sjednané práce zaměstnancem,
- soustavné porušování povinností vyplývajících z právních předpisů vztahujících se k vykonávané práci,
- zvláště hrubé porušení jiné povinnosti zaměstnance stanovené v zákoníku práce.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké jsou možné způsoby zániku pracovního poměru dle znění zákoníku práce?

DEFINICE

8.4 Dohody o pracích konaných mimo pracovní poměr

V dohodách konaných mimo pracovní poměr není zaměstnavatel povinen rozvrhnout zaměstnanci pracovní dobu. *Dohody*

8.4.1 DOHODA O PROVEDENÍ PRÁCE

Rozsah práce, na který se dohoda uzavírá, nesmí být větší než 300 hodin v kalendářním roce u jednoho zaměstnavatele. Po formální stránce musí být dohoda písemná, musí být patrný sjednaný úkol a výše odměny. U této dohody se odvádí daň z příjmu, při příjmu nad 10 tisíc měsíčně pak i zdravotní a sociální pojištění.

8.4.2 DOHODA O PRACOVNÍ ČINNOSTI

Není limitována předpokládaným rozsahem práce, nelze však na základě této dohody vykonávat práci v rozsahu překračujícím v průměru polovinu stanovené týdenní pracovní doby. Forma dohody musí být písemná. V dohodě se sjednává druh práce, rozsah pracovní doby a doby, na kterou se dohoda uzavírá. Za vykonanou práci přísluší zaměstnanci patřičná odměna.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Zanalyzujte dílčí rozdíly mezi dohodou o provedení práce a dohodou o pracovní činnosti.

DEFINICE

8.5 Dovolená

Typy dovolené

Zaměstnanci, který vykonává zaměstnání v pracovním poměru, vzniká nárok na:

- *dovolenou za kalendářní rok nebo na její poměrnou část,*
- *dovolenou za odpracované dny,*
- *dodatkovou dovolenou.*

8.5.1 DOVOLENÁ ZA KALENÁŘNÍ ROK

Tento typ dovolené přísluší zaměstnanci, pokud u zaměstnavatele odpracoval za kalendářní rok alespoň 60 dnů. Případně mu přísluší poměrná část, pokud pracovní poměr netrval nepřetržitě po dobu celého kalendářního roku. Poměrná část dovolené činí za každý celý kalendářní měsíc nepřetržitého trvání téhož pracovního poměru jednu dvanáctinu dovolené za kalendářní rok.

Základní výměra dovolené je 4 týdny, dovolená pedagogických pracovníků a akademických pracovníků vysokých škol činí 8 týdnů v kalendářním roce.

8.5.2 DOVOLENÁ ZA ODPRACOVANÉ DNY

Pokud zaměstnanci nevzniklo právo na dovolenou za kalendářní rok ani na její poměrnou část, protože nekonal v kalendářním roce u téhož zaměstnavatele práci alespoň 60 dnů, náleží dovolená za odpracované dny v délce 1/12 dovolené za kalendářní rok za každých 21 odpracovaných dnů v příslušném kalendářním roce.

8.5.3 DODATKOVÁ DOVOLENÁ

Zaměstnanci, který koná zvlášť obtížné nebo zdraví škodlivé práce, přísluší dodatková dovolená v délce 1 týdne.

PRO ZÁJEMCE

Kdo má nárok na dodatkovou dovolenou?

Zaměstnanci, kteří konají práce zvláště obtížné, se pro účely poskytování dodatkové dovolené považují zaměstnanci, kteří:

- pracují ve zdravotnických zařízeních, kde se ošetřují nemocní s nakažlivou formou tuberkulózy,
- jsou při práci na pracovištích s infekčními materiály vystaveni přímému nebezpečí nákazy,
- jsou při práci vystaveni nepříznivým účinkům ionizujícího záření,
- pracují při přímém ošetřování nebo obsluze duševně chorých nebo mentálně postižených,
- jako vychovatelé provádějí výchovu mládeže za ztížených podmínek nebo jako zdravotničtí pracovníci pracují ve zdravotnické službě Vězeňské služby ČR,
- pracují nepřetržitě alespoň 1 rok v tropických nebo jinak zdravotně obtížných oblastech,
- pracují ve Vězeňské službě ČR v přímém styku s obviněnými ve výkonu vazby nebo odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody,
- pracují pod zemí při těžbě nerostů nebo při ražení tunelů a štol.

K ZAPAMATOVÁNÍ

8.6 Odměňování za práci

Odměna je ekonomickou vazbou mezi zaměstnavatelem a zaměstnancem.

Plat - odměna u zaměstnavatele, který je závislý na některém z veřejných rozpočtů.

Mzda – odměna za práci pro zaměstnance, jejichž zaměstnavatel není vymezen v zákoníku práce.

Minimální mzda je od ledna 2019 stanovena na 13 300.- Kč.

Odměna z dohody - peněžité plnění poskytované za práci vykonanou na základě dohody o provedení práce nebo dohody o pracovní činnosti.

Za stejnou práci nebo za práci stejné hodnoty přísluší všem zaměstnancům u zaměstnavatele stejná mzda, plat nebo odměna z dohody.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Vezměte si znění zákoníku práce. Část šestá je věnována odměňování za práci. Nastudujte si tedy příslušná ustanovení a zhodnoťte praktický rozdíl mezi odměnou ve formě platu, mzdy a odměny z dohody.

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262#cast6>

PRO ZÁJEMCE

8.7 Srážky z příjmu z pracovněprávního vztahu

Co lze sra-
zit z pří-
jmu?

Srážky z příjmu smějí být provedeny jen v případech stanovených zákonem nebo na základě dohody o srážkách ze mzdy nebo k uspokojení závazků zaměstnance či k úhradě členských příspěvků zaměstnance, který je členem odborové organizace.

8.7.1 POŘADÍ SRÁŽEK Z PŘÍJMU

Srážky se provádějí v následujícím pořadí:

- daň z příjmů fyzických osob ze závislé činnosti,
- pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti a pojistné na všeobecné zdravotní pojištění,
- nevyúčtovaná záloha na cestovní náhrady, popřípadě jiné nevyúčtované zálohy poskytnuté zaměstnanci k plnění jeho pracovních úkolů,
- náhrada mzdy nebo platu za dovolenou, na niž zaměstnanec ztratil právo nebo na niž mu právo nevzniklo,
- výkon rozhodnutí (exekuce) nařízených nebo vedených soudem, soudním exekutorem, správcem daně, orgánem správního úřadu, jiného státního orgánu nebo orgánu územního samosprávného celku.

Srážky z příjmu směřující k náhradě škody jsou možné jen na základě dohody o srážkách z příjmu.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Po prostudování této kapitoly jste získali ucelený pohled na problematiku pracovněprávních vztahů mezi zaměstnanci a zaměstnavateli.

Nyní již víte, že do pracovněprávních vztahů vstupují zaměstnanci a zaměstnavatelé s pracovněprávní subjektivitou.

Základním pracovněprávním vztahem je pracovní poměr založený buď jmenováním nebo pracovní smlouvou, která se v praxi vyskytuje nejčastěji. Podmínkou platnosti pracovní smlouvy je její písemnost a označení druhu práce, místa výkonu práce a dne nástupu do práce.

Pracovní smlouva může stanovit i zkušební dobu. Bývá uzavírána na dobu určitou či neurčitou.

Pracovní poměr může skončit dohodou, výpovědí, okamžitým zrušením pracovního poměru, smrtí zaměstnance či zaměstnavatele, uplynutím doby nebo ve zkušební době.

Zaměstnanci mají dle zákoníku práce nárok na dovolenou. Tu mohou čerpat buď jako dovolenou za kalendářní rok, dovolenou za odpracované dny, případně i jako specifický typ dovolené dodatkové.

Zaměstnanec zaměstnavateli odvádí osobně práci za předem sjednanou odměnu. Hovoříme o závislé, námezdní práci, kde se odměnou rozumí plat, mzda či odměna z dohody.

Za určitých podmínek, které jsou přesně v zákoně stanoveny, mohou být z příjmu odváděny srážky z příjmu.

9 ZAMĚSTNANOST

Pod pojmem zaměstnanost se rozumí skutečnost, že část ekonomicky aktivního obyvatelstva si prostřednictvím svého zapojení se do pracovního procesu zabezpečuje prostředky pro zajištění své existence a uspokojování svých potřeb. Její úroveň vyjadřuje zpravidla poměr mezi počtem ekonomicky aktivních pracujících obyvatel a jeho celkovým počtem.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V deváté kapitole se budeme zabývat problematikou zaměstnanosti, kde základním legislativním zdrojem pro tuto oblast je zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Vysvětlíme si strukturu a činnosti stěžejního správního úřadu, kterým je Úřad práce, územně členěný na krajské pobočky Úřadu práce a dále pak na kontaktní pracoviště krajských poboček Úřadu práce.

Zaměříme se na jednotlivé formy aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti v souvislostech s možnostmi využití dílčích nástrojů ve vztahu k uchazečům o zaměstnání.

Část kapitoly je věnována oblasti pracovního uplatnění zaměstnanců v předdůchodovém či důchodovém věku. Podpora zaměstnanosti zaměstnanců v předdůchodovém věku patří mezi priority Úřadu práce ČR a v tomto ohledu motivuje i zaměstnavatele.

Rovněž občan, který pobírá starobní důchod, může nadále vykonávat výdělečnou činnost na základě pracovněprávního vztahu uzavřeného na dobu určitou nebo neurčitou, případně na základě uzavřených dohod konaných mimo pracovní poměr.

Starobní důchod mohou tito občané pobírat v plné výši nebo na základě žádosti v poloviční výši. Dle toho se poté pojištěnci zvyšuje výše procentní výměry důchodu.

Zaměstnavatelé se nebrání využít znalosti, zkušenosti i časovou flexibilitu starobních důchodců. Starobní důchodci mohou pracovat prakticky bez omezení. Jediným omezením může být zdravotní způsobilost k práci.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování této kapitoly budete schopni popsat činnosti správního úřadu na poli zaměstnanosti, kterým je Úřad práce.

Dokážete vyjmenovat jednotlivé nástroje aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti v návaznosti na možnosti a vhodnost uplatnění těchto nástrojů vůči jednotlivým uchazečům o zaměstnání.

V rámci pasivní politiky zaměstnanosti zvládnete určit, jaké nároky musí uchazeč o zaměstnání splnit, aby získal dávku podpory v nezaměstnanosti, jak dlouho ji může čerpat, v jaké výši a zda-li toto čerpání brání možnosti být výdělečně činným.

Budete se orientovat v možnostech zaměstnávání starobních důchodců a jejich uplatnitelnosti na trhu práce.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Úřad práce, uchazeč o zaměstnání, aktivní a pasivní politika zaměstnanosti, podpůrná doba, podpora v nezaměstnanosti, zaměstnávání seniorů.

DEFINICE

9.1 Úřad práce

Úřad práce České republiky je správním úřadem s celostátní působností a je organizační složkou státu. Úřad práce tvoří generální ředitelství, krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. Součástí krajských poboček jsou kontaktní pracoviště.

K ZAPAMATOVÁNÍ

Generální ředitelství:

- řídí a kontroluje činnost krajských poboček Úřadu práce ČR,
- metodicky usměrňuje a koordinuje výkon krajských poboček s příslušnými útvary v jednotlivých oblastech činnosti Úřadu práce ČR,
- zabezpečuje koordinaci, metodické řízení a financování opatření a nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti,
- uděluje a odnímá povolení právníkům nebo fyzickým osobám ke zprostředkování zaměstnání.

Členění a působnosti Úřadu práce

Krajské pobočky:

- vytvářejí v oblasti zaměstnanosti ve spolupráci s kontaktními pracovišti podmínky pro provádění státní politiky zaměstnanosti a činnosti v rámci zákona o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele,
- podílí se na realizaci projektů,
- monitorují a vyhodnocují situaci na trhu práce a přijímají opatření na ovlivnění poptávky a nabídky práce, vedou evidenci volných pracovních míst,
- zprostředkovávají zaměstnání uchazečům a zájemcům o zaměstnání,
- poskytují fyzickým osobám a zaměstnavatelům poradenské služby v oblasti volby či změny povolání, dalšího profesního vzdělávání, informační a další služby vymezené zákonem o zaměstnanosti,
- zajišťují rekvalifikaci,
- zajišťují výkon agendy spojený se zaměstnáváním zdravotně postižených zaměstnanců.

Kontaktní pracoviště:

- podávají informace o volných pracovních místech a aktualizují je,
- aktivně vyhledávají informace o volných pracovních místech,
- vedou evidenci uchazečů o zaměstnání a zájemců o zaměstnání,
- rozhodují o nezařazení do evidence uchazečů o zaměstnání a o vyřazení z této evidence,
- podílí se na realizaci opatření a nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké dílčí kompetence v oblasti zaměstnanosti má Generální ředitelství Úřadu práce, krajské pobočky a kontaktní pracoviště?

K ZAPAMATOVÁNÍ

9.2 Aktivní politika zaměstnanosti

Aktivní politika zaměstnanosti je souhrn opatření směřujících k zajištění maximálně možné úrovně zaměstnanosti.

Aktivní politiku zaměstnanosti zabezpečuje Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad práce a má přednostní postavení před pasivní politikou zaměstnanosti v podobě výplaty podpory v nezaměstnanosti.

9.2.1 NÁSTROJE AKTIVNÍ POLITIKY ZAMĚSTNANOSTI

Nástroje, jimiž je zajišťována oblast aktivní politiky zaměstnanosti jsou následující:

- rekvalifikace,
- investiční pobídky,
- veřejně prospěšné práce,
- společensky účelná pracovní místa,
- překlenovací příspěvek,
- příspěvek v době částečné nezaměstnanosti,
- příspěvek na zapracování,
- příspěvek při přechodu na nový podnikatelský program.

Aktivní pomoc v oblasti zaměstnanosti

Součástí opatření aktivní politiky zaměstnanosti jsou rovněž:

- poradenství,
- podpora zaměstnávání osob se zdravotním postižením,
- cílené programy k řešení zaměstnanosti.

PRŮVODCE TEXTEM

Pro konkrétní parametry uplatnitelnosti jednotlivých nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti můžete nahlédnout do ustanovení § 104 a násl. zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

V návaznosti na výše uvedené nástroje aktivní politiky zaměstnanosti za pomoci příslušných ustanovení zákona o zaměstnanosti demonstруйте praktickou uplatnitelnost.

K ZAPAMATOVÁNÍ

9.3 Uchazeč o zaměstnání

Uchazečem o zaměstnání se může stát fyzická osoba, která osobně požádá o zprostředkování vhodného zaměstnání krajskou pobočku Úřadu práce, v jehož správním obvodu má bydliště a splňuje zákonem stanovené podmínky pro zařazení do evidence uchazečů o zaměstnání.

PRO ZÁJEMCE

Do evidence uchazečů o zaměstnání *nemůže* být výběrem zařazena fyzická osoba, která je:

- v pracovněprávním vztahu, s výjimkou tzv. nekolidujícího zaměstnání, což je pracovní činnost, pokud měsíční výdělek nepřesáhne polovinu minimální mzdy,
 - osobou samostatně výdělečně činnou,
 - subjektem v obchodní společnosti,
 - soudcem, poslancem nebo senátorem Parlamentu nebo poslancem Evropského parlamentu,
 - členem zastupitelstva územního samosprávného celku, je-li odměňován jako uvolněný člen zastupitelstva, prezidentem republiky, členem vlády, prezidentem, viceprezidentem nebo členem Nejvyššího kontrolního úřadu,
 - osobou pečující o dítě nebo osobou, která je vedena v evidenci osob, které mohou vykonávat pěstounskou péči na přechodnou dobu,
 - je uznána dočasně neschopnou práce,
 - pobírá peněžitou pomoc v mateřství v době před porodem a 6 týdnů po porodu,
 - je invalidní ve třetím stupni,
 - zaměstnavatel s fyzickou osobou ukončí vhodné zaměstnání zprostředkované krajskou pobočkou Úřadu práce z důvodu hrubého porušení povinnosti, aj.
-

KONTROLNÍ OTÁZKA

Kdo je označován za uchazeče o zaměstnání?

PRŮVODCE TEXTEM

Bližší informace k uchazeči o zaměstnání, jeho evidenci, právům a povinnostem vůči Úřadu práce při zprostředkování zaměstnání, případně informace související s vyřazením uchazeče z evidence, naleznete v ustanovení § 24 a násl. zákona o zaměstnanosti.

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435#cast2>

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Jestliže si uchazeč o zaměstnání, který je v evidenci Úřadu práce, může v rámci nekolidujícího zaměstnání vydělat maximálně polovinu minimální mzdy, o jaké maximální částce pro tuto chvíli hovoříme?

DEFINICE

9.4 Pasivní politika zaměstnanosti

Pasivní politika zaměstnanosti jako součást stání politiky zaměstnanosti zahrnuje podporu v nezaměstnanosti uchazečům o zaměstnání.

K ZAPAMATOVÁNÍ

9.4.1 PODMÍNKY PRO ZÍSKÁNÍ PODPORY V NEZAMĚSTNANOSTI

Nezbytným předpokladem pro nárok na podporu v nezaměstnanosti je získání předchozích alespoň **dvanacti měsíců důchodového pojištění**, a to během dvou let před registrací do evidence úřadu práce.

Dobu účasti na pojištění je možné získat zaměstnáním, ze kterého se odvádí sociální pojištění, samostatnou výdělečnou činností nebo dobrovolným důchodovým pojištěním.

Uchazeči splňujícímu podmínky pro nárok na podporu v nezaměstnanosti se podpora vyplácí po určenou **podpůrčí dobu**, která činí:

- 5 měsíců u uchazečů o zaměstnání do 50 let věku,

Hmotné zabezpečení

Zaměstnanost

- 8 měsíců u uchazečů o zaměstnání nad 50 a do 55 let věku,
- 11 měsíců u uchazečů o zaměstnání nad 55 let věku.

Rozhodující je věk uchazeče o zaměstnání dosažený ke dni podání žádosti o podporu v nezaměstnanosti.

Podpora se nevyplácí okamžitě uchazečům o zaměstnání s nárokem na odstupné od bývalého zaměstnavatele. Poskytuje se až po uplynutí doby, která se stanoví podle počtu násobků průměrného výdělku, z něhož byla odvozena zákonná výše odstupného.

Výše podpory v nezaměstnanosti

Výše podpory se určí procentní sazbou z posledního výdělku zaměstnance nebo vyměřovacího základu OSVČ.

Sazba podpory v nezaměstnanosti činí:

- první 2 měsíce podpůrčí doby 65 % průměrného měsíčního čistého výdělku,
- třetí a čtvrtý měsíc 50 % průměrného měsíčního čistého výdělku,
- po zbývajících podpůrčí dobu 45 % průměrného měsíčního čistého výdělku.

Procentní sazba při rekvalifikaci činí 60 % průměrného čistého měsíčního výdělku nebo vyměřovacího základu a vyplácí se po celou dobu rekvalifikace.

Uchazeč, který před zařazením do evidence bez vážného důvodu ukončil poslední zaměstnání sám, případně dohodou se zaměstnavatelem, má nárok na podporu jen ve výši 45 % průměrného měsíčního čistého výdělku.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké podmínky musí uchazeč o zaměstnání splnit, aby získal nárok na výplatu podpory v nezaměstnanosti, jaká je nejvyšší možná doba čerpání podpory a v jaké výši je podpora čerpána?

K ZAPAMATOVÁNÍ

9.5 Zaměstnávání seniorů

Stejně jako u jiných zaměstnanců je v případě uzavření pracovního poměru se starobním důchodcem vždy vyžadována vstupní prohlídka. U dohod konaných mimo pracovní poměr

pouze tam, kde se jedná o práci rizikovou dle zákona o ochraně veřejného zdraví nebo ji vyžaduje příloha k vyhlášce o pracovnělékařských službách.

S důchodcem lze uzavřít jakýkoliv druh pracovněprávního vztahu na dobu určitou i neurčitou. Musí být dodržena minimální mzda.

PRO ZÁJEMCE

Senioři a
výdělečná
činnost

Starobní důchodci si mohou výdělečnou činností svůj řádný starobní důchod zvýšit. Musí se samozřejmě jednat o činnost, která podléhá odvodu sociálního pojištění. Výše procentní výměry starobního důchodu se zvyšuje:

- u pojištěnců, kteří pracují a současně pobírají starobní důchod v poloviční výši, za každých 180 kalendářních dní výdělečné činnosti o 1,5 % výpočtového základu,
- u pojištěnců, kteří pracují a současně pobírají starobní důchod v plné výši, za každých 360 kalendářních dnů této výdělečné činnosti o 0,4 % výpočtového základu.

V případě předčasného starobního důchodu platí pravidlo, kdy výše výdělku nesmí založit účast na nemocenském a důchodovém pojištění.

V úvahu připadá dohoda o provedení práce s úhrnnou odměnou do 10 000 korun měsíčně nebo pracovní poměr či dohoda o pracovní činnosti se sjednanou měsíční odměnou maximálně 2499 korun. Zde účast na pojištění nevzniká.

V případě, kdy příjem předčasného starobního důchodce výše uvedené limity překročí, má důchodce i zaměstnavatel povinnost tuto skutečnost České správě sociálního zabezpečení oznámit. Předčasný starobní důchod mu bude pozastaven.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaký pracovněprávní vztah lze uzavřít se seniorem?

SHRNUTÍ KAPITOLY

Tato kapitola byla věnována problematice zaměstnanosti, kde za základní právní úpravu považujeme zákon č.435/2004 Sb., o zaměstnanosti.

Vysvětlili jsem si strukturu a činnosti Úřadu práce, územně členěného na krajské pobočky Úřadu práce a kontaktní pracoviště krajských poboček Úřadu práce.

Zabývali jsme se jednotlivými formami aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti, možnostmi využití dílčích nástrojů ve vztahu k uchazečům o zaměstnání.

Rovněž jsme si popsali možnosti pracovního uplatnění zaměstnanců v důchodovém věku, neboť i senioři, kteří pobírají starobní důchod, mohou vykonávat výdělečnou činnost na základě pracovněprávního vztahu uzavřeného na dobu určitou či neurčitou.

Starobní důchod mohou tito občané pobírat v plné výši nebo na základě žádosti v poloviční výši. Dle toho se poté pojištěnci zvyšuje výše procentní výměry důchodu.

Zaměstnavatelé se mnohdy nebrání využít znalosti, zkušenosti i časovou flexibilitu starobních důchodců. Starobní důchodci mohou pracovat prakticky bez omezení. Jediným omezením může být zdravotní způsobilost k práci.

10 NEMOCENSKÉ A DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ

Cílem dávek nemocenského pojištění je finančně zabezpečit ekonomicky aktivní občany v okamžiku, kdy kvůli nemoci či mateřství ztratí krátkodobě výdělek. Účast na nemocenském pojištění zaměstnanců vzniká ze zákona a je povinná. Osoby samostatně výdělečně činné si mohou platit nemocenské pojištění dobrovolně.

Podle zákona o důchodovém pojištění jsou osoby účastné tohoto pojištění zabezpečeni v životních situacích jako je stáří, invalidita a úmrtí živitele. Po splnění příslušných kritérií mají pojištěnci nárok na vyplácení dávek důchodového zabezpečení.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Před námi je kapitola zabývající se otázkami nemocenského pojištění a důchodového pojištění.

Dozvíte se, jak systém nemocenského pojištění, určený pro výdělečně činné osoby, pomáhá těmto osobám při ztrátě příjmu v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí (dočasné pracovní neschopnosti z důvodu nemoci nebo úrazu či karantény, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství, péče o dítě) a zabezpečuje je peněžitými dávkami nemocenského pojištění.

Nemocenské pojištění je upraveno zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Jde o komplexní úpravu nemocenského pojištění, která zahrnuje okruh osob účastných nemocenského pojištění, jejich nároky z tohoto pojištění a stanovení výše poskytovaných dávek, posuzování zdravotního stavu pro účely nemocenského pojištění a organizační uspořádání nemocenského pojištění.

Pojistné na nemocenské pojištění je upraveno zákonem č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů.

Důchodový systém ČR je založen na povinném základním důchodovém pojištění podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Základní povinné důchodové pojištění je průběžně financované, univerzální a zabezpečuje všechny ekonomicky aktivní osoby. Právní úprava je jednotná pro všechny pojištěnce.

Na základě tohoto legislativního vymezení jsou z nemocenského pojištění vypláceny dávky v podobě nemocenské, peněžité pomoci v mateřství, ošetřovného, vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a v mateřství, dávky otcovské poporodní péče a dlouhodobého ošetřovného.

Ze základního důchodového pojištění se poskytují tyto důchody starobní včetně tzv. předčasného starobního důchodu, invalidní, vdovský a vdovecký a sirotčí.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování této kapitoly bude schopně legislativně usadit úpravu nemocenského a důchodového pojištění.

Dokážete podat výčet jednotlivých dávek vyplácených z těchto dvou dávkových systémů a určit podmínky k jejich výplatě.

Budete schopni určit orgán, který o jednotlivých dávkách rozhoduje a následně je vyplácí.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Dávky nemocenského pojištění, dávky důchodového pojištění, nemocenská, ošetřování člena rodiny, peněžitá pomoc v mateřství, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a v mateřství, dávky otcovské poporodní péče, dlouhodobé ošetřovné, starobní důchod, invalidní důchod, pozůstalostní důchod.

DEFINICE

10.1 Dávky nemocenského pojištění

Nemocenské dávky

System nemocenského pojištění zabezpečuje osoby v případech krátkodobých sociálních událostí zabezpečuje peněžitými dávkami nemocenského pojištění.

Nemocenského pojištění jsou účastni zaměstnanci povinně, pokud mají při výkonu práce, zakládající účast na nemocenském pojištění, rozhodný příjem je vyšší než 3 000 Kč. U osob samostatně výdělečně činných je nemocenské pojištění založeno na dobrovolnosti.

U zaměstnance činného na základě dohody o provedení práce vzniká povinná účast na nemocenském pojištění, pokud v kalendářním měsíci dosáhl započitatelného příjmu v částce vyšší než 10 000 Kč.

Z nemocenského pojištění se poskytuje:

- *nemocenské,*
- *peněžitá pomoc v mateřství,*
- *ošetřovné,*
- *vyrovnávací příspěvek v těhotenství a v mateřství,*
- *dávka otcovské poporodní péče (tzv. otcovská),*
- *dlouhodobé ošetřovné.*

Všechny dávky nemocenského pojištění vyplácí *okresní správa sociálního zabezpečení a hradí se ze státního rozpočtu (z příjmů z pojistného).*

Dávky nemocenského pojištění se vyplácejí *za kalendářní dny.*

KONTROLNÍ OTÁZKA

Na jakých principech je postaven systém nemocenského pojištění?

K ZAPAMATOVÁNÍ

10.1.1 NEMOCENSKÉ

Zaměstnanec nebo OSVČ, který je uznán ošetřujícím lékařem dočasně práce neschopným, má nárok na nemocenské od 15. kalendářního dne trvání jeho dočasné pracovní neschopnosti do konce dočasné pracovní neschopnosti, maximálně však 380 kalendářních dnů počítaných od vzniku dočasné pracovní neschopnosti. OSVČ pro získání nároku na nemocenské musí být účastna dobrovolného nemocenského pojištění alespoň po dobu 3 měsíců bezprostředně před vznikem dočasné pracovní neschopnosti.

*Dočasná
pracovní
neschop-
nost*

Po dobu prvních 14 kalendářních dnů je zaměstnanec zabezpečen náhradou mzdy, kterou poskytuje zaměstnavatel podle zákoníku práce. Náhrada mzdy náleží za pracovní dny.

Poživateli starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně se nemocenské vyplácí od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti po dobu nejvýše 70 kalendářních dnů.

Nemocenské náleží rovněž v případech, kdy ke vzniku dočasné pracovní neschopnosti došlo po skončení pojištěného zaměstnání v tzv. ochranné lhůtě, která činí 7 kalendářních dnů ode dne skončení zaměstnání.

Ochranná lhůta neplyne z pojištěné činnosti poživatele starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu 3. stupně.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké odlišnosti v proplácení dávky nemocenské jsou aplikovány na poživatele starobního důchodu nebo invalidního důchodu pro invaliditu třetího stupně?

K ZAPAMATOVÁNÍ

10.1.2 PENĚŽITÁ POMOC V MATEŘSTVÍ

Mateřská dovolená

Pro přiznání nároku na tuto dávku musí účast na nemocenském pojištění trvat v posledních dvou letech po dobu aspoň 270 dnů. U OSVČ je podmínkou nároku na peněžitou pomoc v mateřství účast na nemocenském pojištění po dobu aspoň 180 kalendářních dnů v posledním roce přede výplatou dávky.

Nástup na peněžitou pomoc v mateřství nastává dnem, který pojištěnka určí v období od počátku 8. do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu. Podpůrčí doba činí 28 týdnů (u pojištěnky, která porodila zároveň dvě nebo více dětí činí podpůrčí doba 37 týdnů).

K ZAPAMATOVÁNÍ

10.1.3 OŠETŘOVNÉ

Ošetřování

Na ošetřovné má nárok zaměstnanec, který nemůže pracovat z důvodu, že musí:

- ošetřovat nemocného člena domácnosti,
 - pečovat o zdravé dítě mladší 10 let, protože školské nebo dětské zařízení bylo uzavřeno, dítěti byla nařízena karanténa, nebo osoba, která jinak o dítě pečuje, sama onemocněla.
-

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Na základě znění příslušných ustanovení zákona o nemocenském pojištění vyhodnoťte situace, u kterých lze čerpat dávku ošetřovné.

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-187>

K ZAPAMATOVÁNÍ

10.1.4 VYROVNÁVACÍ PŘÍSPĚVEK V TĚHOTENSTVÍ A MATEŘSTVÍ

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství náleží zaměstnankyni, která byla z důvodu těhotenství, mateřství nebo kojení převedena na jinou práci a z tohoto důvodu dosahuje bez svého zavinění nižšího příjmu než před převedením.

*Vyrovňování
při převedení*

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství se vyplácí těhotným zaměstnankyním za kalendářní dny, v nichž trvalo převedení na jinou práci, nejdéle do počátku 6. týdne před očekávaným dnem porodu; ve stanovených případech se vyplácí též matkám po porodu při převedení na jinou práci.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství se stanoví jako rozdíl mezi denním výměrovacím základem zjištěným ke dni převedení zaměstnankyně na jinou práci a průměrem jejich započitatelných příjmů připadajícím na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení.

Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství se vyplácí od data převedení na jinou práci do doby nástupu na peněžitou pomoc v mateřství.

K ZAPAMATOVÁNÍ

10.1.5 DÁVKA OTCOVSKÉ POPORODNÍ PÉČE (OTCOVSKÁ)

Nárok na dávku má otec dítěte, který o dítě pečuje a osoba (muž nebo žena), která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů, na základě rozhodnutí příslušného orgánu. Za otce dítěte je pro účely této dávky považován ten, kdo je v matrice (knize narození) zapsán jako otec.

*Otcovská
dávka*

Otcovská náleží, jen nastal-li nástup na otcovskou v období 6 týdnů ode dne narození dítěte, anebo ode dne převzetí dítěte do péče, jestliže takové dítě nedosáhlo 7 let věku.

Otcovská náleží jen jednou a to i v případech, kdy pojištěnec pečuje o více dětí narozených současně nebo o více dětí převzatých včasné do péče.

Nárok na otcovskou nevznikne, jestliže k nástupu na otcovskou dojde po zániku pojištění, to znamená, že u otcovské neplyne ochranná lhůta.

Podpůrcí doba (tj. doba výplaty dávky) činí u otcovské maximálně 1 týden bez možnosti přerušování a začíná dnem nástupu na otcovskou. Pro volno v zaměstnání využijí otcové rodičovskou dovolenou.

K ZAPAMATOVÁNÍ

10.1.6 DLOUHODOBÉ OŠETŘOVNÉ

Dlouhodobé ošetřování

U dlouhodobého ošetřovného jsou stanoveny podmínky jednak pro ošetřovanou osobu a jednak pro osobu ošetřující.

U ošetřované osoby muselo dojít k závažnému zhoršení zdravotního stavu, který vyžadoval alespoň 7 denní hospitalizaci v nemocnici a v den propuštění bude potvrzeno, že potřeba celodenní péče bude trvat nejméně dalších 30 dnů. Ošetřovaná osoba musí dát písemný souhlas k ošetřování konkrétní osobě.

Ošetřující osoba může být manželem (manželkou) ošetřované osoby nebo registrovaným partnerem (registrovanou partnerkou) ošetřované osoby, příbuzným v linii přímé s ošetřovanou osobou nebo je její sourozenec, tchyně, tchán, snacha, zeť, neteř, synovec, teta nebo strýc. U těchto příbuzných se nevyžaduje podmínka společné domácnosti. Dále se může jednat o manžela (manželku), registrovaného partnera (registrovanou partnerku) nebo druha (družku) fyzické osoby výše uvedené, nebo druha (družku) ošetřované osoby nebo jinou fyzickou osobou žijící s ošetřovanou osobou v domácnosti. Tyto osoby musí mít shodné místo trvalého pobytu.

U ošetřující osoby se vyžaduje čekací doba; nemocenské pojištění muselo u zaměstnance trvat v posledních 4 měsících alespoň 90 dnů, OSVČ musela být nemocensky pojištěna v posledních 3 měsících.

Podpůrcí doba (doba výplaty dávky) činí maximálně 90 kalendářních dnů. Doba těchto 90 dnů se neprodlužuje ani z důvodu hospitalizace ošetřované osoby v průběhu podpůrcí doby.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké znáte dávky nemocenského pojištění a jaké jsou podmínky nároku k jejich získání?

PRŮVODCE TEXTEM

Dávky nemocenského pojištění se počítají z redukovaného vyměřovacího základu pojistěnce. System není zcela snadný, nicméně okresní správa sociálního zabezpečení, která o přiznání dávek a jejich výši rozhoduje, tyto postupy ovládá.

PRO ZÁJEMCE

10.2 Výpočet dávek nemocenského pojištění

Dávky se počítají z denního vyměřovacího základu, který se zjistí tak, že započitatelný příjem zúčtovaný zaměstnanci v rozhodném období (zpravidla období 12 kalendářních měsíců před kalendářním měsícem, ve kterém vznikla sociální událost) se dělí počtem „započitatelných“ kalendářních dnů připadajících na toto rozhodné období. Takto stanovený průměrný denní příjem se upravuje (redukuje) pomocí tří redukčních hranic na denní vyměřovací základ.

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-187#cast3>

PRO ZÁJEMCE

10.2.1 STANOVENÍ DENNÍHO VYMĚŘOVACÍHO ZÁKLADU

Výše nemocenského činí 60 % denního vyměřovacího základu od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti do 30. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti, od 31. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény sazba činí 66 % denního vyměřovacího základu a dále od 61. kalendářního dne dočasné pracovní neschopnosti nebo karantény činí sazba nemocenského 72 % denního vyměřovacího základu.

Výše nemocenského u dobrovolných členů integrovaného záchranného systému (např. u dobrovolných hasičů) náleží nemocenské ve výši 100 % denního vyměřovacího

základu, pokud tato dočasná pracovní neschopnost nebo karanténa vznikla v důsledku zásahu (tj. v důsledku provádění záchranných a likvidačních prací), k němuž byla jednotka nebo složka integrovaného záchranného systému povolána. Tuto skutečnost pojištěnci potvrdí operační středisko integrovaného záchranného systému.

Výše peněžité pomoci v mateřství činí 70 % denního vyměřovacího základu.

Výše ošetřovného činí 60 % denního vyměřovacího základu.

Výše vyrovnávacího příspěvku v těhotenství a mateřství je stanovena ve výši rozdílu mezi denním vyměřovacím základem zjištěným ke dni převedení zaměstnankyně na jinou práci a průměrem jejich započitatelných příjmů připadajícím na jeden kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po tomto převedení.,

Výše otcovské činí 70 % denního vyměřovacího základu,

Výše dlouhodobého ošetřovného činí 60 % denního vyměřovacího základu.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Z jaké částky se počítají dávky nemocenského pojištění?

K ZAPAMATOVÁNÍ

10.3 Důchodové pojištění

Z důchodového pojištění se poskytují tyto typy důchodů:

- *starobní* (včetně tzv. předčasného starobního důchodu),
- *invalidní*,
- *pozůstalostní- vdovský a vdovecký, sirotčí*.

Důchod se skládá ze dvou složek, a to:

- *ze základní výměry* (stanovené pevnou částkou stejnou pro všechny druhy důchodů bez ohledu na délku doby pojištění a výši výdělků) a
- *z procentní výměry*.

O přiznání dávky a o její výši rozhoduje *Česká správa sociálního zabezpečení*.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké druhy důchodů se vyplácejí z důchodového pojištění a který orgán je kompetentní o výplatě důchodů rozhodovat?

PRŮVODCE TEXTEM

Podívejme se nyní na jednotlivé typy důchodu vyplácených z důchodového pojištění a na podmínky jejich získání. Základní výměra je u všech druhů důchodů stejná, procentní se pak při výpočtech liší.

K ZAPAMATOVÁNÍ

10.3.1 STAROBNÍ DŮCHOD

Pojištěnec má nárok na starobní důchod, jestliže získal dobu pojištění nejméně 35 let a dosáhl věku potřebného pro vznik nároku na starobní důchod ...nyní zastropován věk na 65 roků.

Výplata předčasného starobního důchodu nenáleží do dosažení důchodového věku, pokud je vykonávána výdělečná činnost nebo je poskytována podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci.

K ZAPAMATOVÁNÍ

10.3.2 INVALIDNÍ DŮCHOD

Na tento druh důchodu má nárok invalidní důchodce, jestliže nedosáhl věku 65 let a stal se invalidním a získal potřebnou dobu pojištění, pokud nesplnil ke dni vzniku invalidity podmínky nároku na řádný starobní důchod.

Pojištěnec je invalidní, jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu nastal pokles jeho pracovní schopnosti nejméně o 35 %.

Jestliže pracovní schopnost pojištěnce poklesla:

- nejméně o 35 %, avšak nejvíce o 49 %, jedná se o invaliditu prvního stupně,
- nejméně o 50 %, avšak nejvíce o 69 %, jedná se o invaliditu druhého stupně,
- nejméně o 70 %, jedná se o invaliditu třetího stupně.

K ZAPAMATOVÁNÍ

10.3.3 POZŮSTALOSTNÍ DŮCHOD

Podmínky nároku na *vdovský a vdovecký* důchod pop bývalém manželovi, přísluší, pokud byl:

- byl poživatelem starobního nebo invalidního důchodu, nebo
- plnil ke dni smrti podmínku potřebné doby pojištění pro nárok na invalidní důchod nebo podmínky nároku na starobní důchod anebo zemřel následkem pracovního úrazu (nemoci z povolání).

Vdovec má nárok na vdovecký důchod za stejných podmínek jako vdova na vdovský důchod.

Vdovský důchod náleží po dobu jednoho roku od smrti manžela. Po uplynutí této doby má vdova nárok na vdovský důchod, jestliže:

- pečuje o nezaopatřené dítě,
- pečuje o dítě, které je závislé na pomoci jiné osoby ve stupni II až IV,
- pečuje o svého rodiče nebo rodiče zemřelého manžela, který s ní žije v domácnosti a je závislý na pomoci jiné osoby ve stupni II až IV,
- je invalidní ve třetím stupni,
- dosáhla alespoň věku o 4 roky nižšího, než činí důchodový věk pro muže stejného data narození nebo důchodového věku, je-li důchodový věk nižší.

Sirotčí důchod

Nárok na sirotčí důchod má nezaopatřené dítě, zemřel-li rodič (osvojitel), nebo osoba, která převzala dítě do péče nahrazující péči rodičů na základě rozhodnutí soudu o svěřeni dítěte do péče jiné osoby.

Oboustranně osiřelé dítě má nárok na sirotčí důchod po každém ze zemřelých rodičů.

Nárok na sirotčí důchod nevzniká po pěstounovi nebo jeho manželovi.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Zanalyzujte podmínky nároku na výplatu dílčích typů pozůstalostních důchodů. Zároveň vydefinujte situace, kdy jedinci nárok na výplatu pozůstalostního důchodu zaniká.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Desátá kapitola byla věnována systému nemocenského pojištění a důchodového pojištění. Dozvěděli jste se, jak systém nemocenského pojištění, určený pro výdělečně činné osoby, pomáhá těmto osobám při ztrátě příjmu v případech tzv. krátkodobých sociálních událostí (dočasné pracovní neschopnosti z důvodu nemoci nebo úrazu či karantény, ošetřování člena rodiny, těhotenství a mateřství, péče o dítě) a zabezpečuje je peněžitými dávkami nemocenského pojištění, kterými jsou nemocenské, ošetřovné člena rodiny, vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství, peněžitá pomoc v mateřství, dávka otcovské poporodní péče (tzv. otcovská) a dlouhodobé ošetřovné.

Nemocenské pojištění je upraveno zákonem č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění. Rozhodovací kompetence v této oblasti má okresní správa sociálního zabezpečení.

Důchodový systém ČR je založen na povinném základním důchodovém pojištění podle zákona č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění. Základní povinné důchodové pojištění je průběžně financované, univerzální a zabezpečuje všechny ekonomicky aktivní osoby.

Ze základního důchodového pojištění se poskytují důchody starobní včetně tzv. předčasného starobního důchodu, invalidní, vdovský a vdovecký a sirotčí.

Rozhodovací kompetence v této oblasti má Česká správa sociálního zabezpečení.

11 DÁVKOVÝ SYSTÉM

Dávkový systém, se kterým se nyní seznámíte, plynule navazuje na systém nemocenského a důchodového pojištění, s akcentem na oblast podpory rodin s dětmi a osob ohrožených sociálním znevýhodněním.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V jedenácté kapitole se seznámíte se systémem dávek státní sociální podpory, jež jsou cíleny prioritně na podporu rodin dle zákona č. 117/1995 Sb, o státní sociální podpoře a se systémem dávek pomoci v hmotné nouzi dle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, cílených na jedince, jež se ocitli ve svízelné sociální situaci.

V systému státní sociální podpory jsou vypláceny následující druhy dávek:

- *přídavek na dítě,*
- *rodičovský příspěvek,*
- *příspěvek na bydlení,*
- *porodné,*
- *pohřebné.*

V systému pomoci v hmotné nouzi jsou vypláceny tyto druhy dávek:

- *příspěvek na živobytí,*
 - *doplatek na bydlení,*
 - *mimořádná okamžitá pomoc.*
-

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování této kapitoly budete schopni vyjmenovat a definovat jednotlivé druhy dávek státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi, dokážete určit, které osoby mají na tyto dávky nárok a za jakých podmínek a u kterého orgánu o ně mohou zažádat.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Příspěvek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné, pohřebné, příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc.

K ZAPAMATOVÁNÍ

11.1 Státní sociální podpora

System státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, jež chápe rodinu jako soužití rodičů a nezaopatřených dětí ve společné domácnosti.

Dávky pro rodiny

Za nezaopatřené dítě je považováno dítě do skončení povinné školní docházky a dále, pokud se buď připravuje na budoucí povolání nebo je zdravotně postižené, nejdéle však do 26 let. U příspěvku na bydlení jsou společně posuzovány všechny osoby, které jsou v bytě hlášeny k trvalému pobytu, podmínka společné domácnosti se nevyžaduje.

Při posuzování nároků na dávky státní sociální podpory se netestuje majetek rodiny, pouze příjmy, a to také pouze u některých dávek.

V závislosti na příjmu rodiny jsou poskytovány přídavek na dítě, příspěvek na bydlení, porodné. Bez ohledu na příjem rodiny se poskytují rodičovský příspěvek a pohřebné.

Základem pro stanovení nároku a výši některých dávek včetně určení hranice příjmů osoby či rodiny je ***životní minimum***.

Dávky státní sociální podpory zohledňují jak příjmovou, tak i sociální situaci rodiny. Čím je v rodině více nepříznivých sociálních událostí, tím více a vyšších dávek je rodině poskytováno. Rodina může pobírat více dávek státní sociální podpory souběžně.

Příjmy rozhodné pro nárok na dávky státní sociální podpory zahrnují především příjmy ze závislé činnosti, příjmy z podnikání nebo jiné samostatné výdělečné činnosti a dále dávky nemocenského a důchodového pojištění a podporu v nezaměstnanosti nebo při re-kvalifikaci včetně obdobných příjmů z ciziny. Do rozhodného příjmu se započítávají tzv. "čisté" příjmy.

Žádosti o poskytování dávek státní sociální podpory vyřizuje **Úřad práce České republiky – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu, resp. jejich kontaktní pracoviště dle místa trvalého pobytu osoby, která uplatňuje svůj nárok na dávky**. Odvolacím místem proti rozhodnutí Úřadu práce České republiky je Ministerstvo práce a sociálních věcí.

KONTROLNÍ OTÁZKA

U kterých druhů dávek státní sociální podpory se testuje příjem rodiny a u kterého orgánu je žadatel oprávněn o dávky zažádat?

K ZAPAMATOVÁNÍ

11.1.1 PŘÍDAVEK NA DÍTĚ

Přídavek na dítě je základní dlouhodobou dávkou poskytovanou rodinám s dětmi. Nárok mají rodiny s příjmem do 2,7násobku životního minima. Přídavek na dítě je poskytován ve třech výších podle věku dítěte a ve dvou výměrách podle druhu příjmu. Ve zvýšené výměře dávka náleží, pokud některá ze společně posuzovaných osob má příjem z výdělečné činnosti nebo z určitých dávek.

PRO ZÁJEMCE

Věk nezaopatřeného dítěte: do 6 let... 500.- Kč/ 800.- Kč

Věk nezaopatřeného dítěte: 6-15 let... 610.- Kč/ 910.- Kč

Věk nezaopatřeného dítěte 15 – 26 let... 700.- Kč/1000.- Kč

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jsou při poskytování přídatku na dítě zohledňována dílčí kritéria? Pokud ano, jaká?

K ZAPAMATOVÁNÍ

11.1.2 RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK

Nárok na rodičovský příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině, a to až do vyčerpání celkové částky 220 000 Kč, nejdéle do 4 let věku dítěte.

V případě, že nejmladším dítětem v rodině jsou 2 a více dětí narozených současně, má rodič nárok až na vyčerpání celkové částky 330 000 Kč.

Jestliže lze alespoň jednomu z rodičů v rodině stanovit k datu narození nejmladšího dítěte v rodině 70 % 30násobku denního vyměřovacího základu v částce převyšující 7 600 Kč, může rodič volit měsíční výši čerpání rodičovského příspěvku až do této maximální výše násobku. Pokud je vyměřovací základ nižší než 7 600 Kč, rodič volí výši rodičovského příspěvku až do částky 7 600 Kč měsíčně, v případě dvou a více současně narozených dětí do částky 11 400 Kč měsíčně. Volbu výše rodičovského příspěvku je možno měnit jedenkrát za tři měsíce.

Podmínkou nároku na rodičovský příspěvek je, že dítě mladší 2 let navštěvuje jesle, mateřskou školu nebo jiné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 46 hodin v kalendářním měsíci. Dítě může navštěvovat léčebně rehabilitační zařízení nebo jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro zdravotně postižené předškolní děti v rozsahu nepřevyšujícím 4 hodiny denně. Dítě zdravotně postižené může navštěvovat jesle, mateřskou školu nebo obdobné zařízení pro děti předškolního věku v rozsahu nepřevyšujícím 6 hodin denně. U dítěte, které dovršilo 2 roky věku, není docházka do zařízení omezena.

Příjmy rodiče nejsou sledovány. Rodič může při nároku na výplatu rodičovského příspěvku zlepšovat sociální situaci rodiny výdělečnou činností, ale musí v této době zajistit péči o dítě jinou zletilou osobou.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Dle ustanovení § 30 a násl. zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, pokud rodiči nelze stanovit denní vyměřovací základ, čerpá automaticky do 9. měsíce věku dítěte částku 7600.- Kč a poté do 4 let věku dítěte částku 3800.- Kč.

Pokud je denní vyměřovací základ menší než 7.600,- Kč, může čerpat maximálně 7.600,- Kč.

Pokud je denní vyměřovací základ vyšší než 7.600,- Kč, může si rodič navolit až 70 % 30 násobku denního vyměřovacího základu.

V návaznosti na zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění výše teoreticky uvedené situace demonstřujete na praktických konkrétních příkladech.

DALŠÍ ZDROJE

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117#cast3>

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-187#cast3>

K ZAPAMATOVÁNÍ

11.1.3 PŘÍSPĚVEK NA BYDLENÍ

Touto dávkou stát přispívá na náklady na bydlení rodinám a jednotlivcům s nízkými příjmy. Nárok na příspěvek na bydlení má vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu, jestliže 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny nestačí k pokrytí nákladů na bydlení a zároveň těchto 30 % (v Praze 35 %) příjmů rodiny je nižší než příslušné normativní náklady stanovené zákonem.

11.1.4 PORODNÉ

Touto dávkou se rodině s nízkými příjmy jednorázově přispívá na náklady související s narozením dítěte, nárok na porodné je vázán na stanovenou hranici příjmů v rodině. Nárok na porodné má rodina, které se narodilo první nebo druhé živé dítě a jejíž příjem v kalendářním čtvrtletí předcházejícím narození dítěte byl nižší než 2,7násobek životního minima rodiny. Výše porodného činí 13 000 Kč na první živě narozené dítě, při narození druhého živého dítěte je to 10 000 Kč.

11.1.5 POHŘEBNÉ

Na pohřebné má nárok osoba, jež vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti, nebo osobě, která byla rodičem nezaopatřeného dítěte, a to za podmínky, že zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR. Výše pohřebného je stanovena pevnou částkou 5 000 Kč.

DEFINICE

11.2 Systém pomoci v hmotné nouzi

Danou oblast upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi a další právní předpisy, zejména zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu.

Hmotná nouze

Je formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb, za předpokladu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá.

Je jedním z opatření, kterými Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení.

Nedílnou součástí systému pomoci v hmotné nouzi je sociální práce s klienty. V rámci sociální práce některé úkoly kromě Úřadu práce České republiky vykonávají rovněž obecní úřady, které mají blíže k občanům a mohou tak v rámci sociální práce efektivněji reagovat na jejich problémy.

11.2.1 OSOBA V HMOTNÉ NOUZI

Osoba či rodina nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na úrovni ještě přijatelné pro společnost.

Subjekt v hmotné nouzi

Současně si tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit (uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo využitím majetku) a vyřešit tak svoji nelehkou situaci vlastním přičiněním.

V nouzi není osoba, která prokazatelně neprojevuje snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním, která není v pracovním nebo obdobném vztahu, nevykonává samostatnou výdělečnou činnost a není vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání, popřípadě osoba, která je v pracovním nebo obdobném vztahu, ale nemá z těchto vztahů v rozhodném období příjem, která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a bez vážných důvodů odmítla vykonávat krátkodobé zaměstnání nebo účastnit se v cíleném programu k řešení zaměstnání, které

nevznikl nárok na nemocenské nebo jí náleží ve snížené výši, a to z důvodu, že si přivodila pracovní neschopnost úmyslně, která je osobou samostatně výdělečně činnou a její příjem po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí proto, že se nepřihlásila k nemocenskému pojištění, které za neplnění povinností zákonného zástupce dítěte spojených s řádným plněním povinné školní docházky byla uložena sankce, která nastoupila výkon zabezpečovací detence nebo trestu odnětí svobody nebo byla vzata do vazby.

K ZAPAMATOVÁNÍ

11.2.2 PŘÍSPĚVEK NA ŽIVOBYTÍ

Je základní dávkou pomoci v hmotné nouzi, která pomáhá osobě či rodině při nedostatečném příjmu. Nárok na příspěvek na živobytí vzniká osobě či rodině, pokud po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje příjem této osoby či rodiny částky živobytí.

Částka živobytí je stanovena pro každou osobu individuálně, a to na základě hodnocení její snahy a možností. Hodnotí se především možnost zvýšení příjmu vlastní prací, řádným uplatněním nároků a pohledávek, prodejem nebo jiným využitím majetku. Pro stanovení živobytí rodiny se jednotlivé částky živobytí osob sčítají. Částka živobytí se odvíjí od částek existenčního a životního minima. Částka živobytí osoby se zvyšuje, pokud zdravotní stav osoby vyžaduje podle doporučení příslušného odborného lékaře zvýšené náklady na dietní stravování.

Výše příspěvku na živobytí se stanovuje jako rozdíl mezi živobytím osoby či rodiny a jejich příjmem, od kterého se odečtou přiměřené náklady na bydlení. (Přiměřené náklady na bydlení jsou odůvodněné náklady na bydlení, maximálně však do výše 30 %, v Praze 35 %, příjmu osoby či rodiny).

K ZAPAMATOVÁNÍ

11.2.3 DOPLATEK NA BYDLENÍ

Tato dávka řeší nedostatek příjmu k uhrazení nákladů na bydlení tam, kde nestačí vlastní příjmy osoby či rodiny včetně příspěvku na bydlení ze systému státní sociální podpory.

Dávka je poskytována vlastníku užívajícímu byt, nebo jiné osobě, která užívá byt na základě smlouvy, rozhodnutí, nebo jiného právního titulu.

Dávku lze také poskytnout vlastníku stavby pro individuální či rodinnou rekreaci, která splňuje zákonem dané stavebně technické standardy kvality bydlení.

Podmínkou nároku na doplatek na bydlení je získání nároku na příspěvek na živobytí.

Výše doplatku na bydlení je stanovena tak, aby po zaplacení odůvodněných nákladů na bydlení (tj. nájmu, služeb s bydlením spojených a nákladů za dodávky energií) zůstala osobě či rodině částka živobytí.

K ZAPAMATOVÁNÍ

11.2.4 MIMOŘÁDNÁ OKAMŽITÁ POMOC

Je poskytována osobám, které se ocitnou v situacích, které je nutno bezodkladně řešit:

- nejsou plněny podmínky pro poskytnutí opakovaných dávek, ale v případě neposkytnutí pomoci osobě hrozí vážná újma na zdraví, Dávku lze poskytnout v částce, která doplní příjem osoby do výše existenčního minima (v případě nezaopatřeného dítěte do životního minima),
- postižení vážnou mimořádnou událostí (živelní pohroma, větrná pohroma, ekologická havárie, požár apod.). Dávku lze poskytnout až do výše 15násobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do výše 51 150 Kč.
- nedostatek prostředků k úhradě jednorázového výdaje spojeného např. se zaplacením poplatku za vystavení duplikátů osobních dokladů nebo v případě ztráty peněžních prostředků. Dávku lze poskytnout až do výše tohoto jednorázového výdaje.
- nedostatek prostředků k nákupu nebo opravě předmětů dlouhodobé potřeby. Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10násobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do částky 34 100 Kč.
- nedostatek prostředků k uhrazení odůvodněných nákladů vznikajících v souvislosti se vzděláním nebo se zájmovou činností nezaopatřených dětí a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně-právní ochranou dětí. Dávku lze poskytnout až do výše těchto výdajů, maximálně však v průběhu kalendářního roku do výše 10násobku částky životního minima jednotlivce, tj. až do částky 34 100 Kč.
- ohrožení sociálním vyloučením. Jde např. o situace osob vracejících se z vězení, z dětského domova a z pěstounské péče po dosažení zletilosti nebo po ukončení léčby chorobných závislostí. Dávku lze poskytnout až do výše 1000 Kč. V průběhu roku může být poskytnuta opakovaně, součet však nesmí překročit 4násobek částky životního minima jednotlivce, tj. maximálně částku 13 640 Kč.

PRO ZÁJEMCE

Částky životního minima a existenční minima:

Jednotlivec..... 3 410.- Kč

První osoba v domácnosti..... 3 140.- Kč

Další osoba v domácnosti, jež není nezaopatřeným dítětem..... 2 830.- Kč

Dítě do 6 let..... 1 740.- Kč

Dítě od 6 do 15 let..... 2 140.- Kč

Dítě od 15 do 26 let..... 2 450.- Kč

Existenční minimum..... 2 200.- Kč

K ZAPAMATOVÁNÍ

11.2.5 PŘIZNÁNÍ DÁVEK

Řízení o přiznání dávek pomoci v hmotné nouzi se zahajuje na základě písemné žádosti podané na předepsaném formuláři. Formuláře, včetně potřebných příloh, jsou k dispozici v tištěné podobě na všech pobočkách Úřadu práce České republiky, v elektronické podobě je naleznete na adrese: portal.mpsv.cz/forms

K vyřízení žádosti je příslušná Krajská pobočka Úřadu práce České republiky podle místa trvalého pobytu. Pracovníci Krajské pobočky Úřadu práce České republiky jsou povinni pomoci s vyplněním žádosti, informovat o podmínkách nároku a vždy žádost přijmout.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Definujte dávkový systém pomoci v hmotné nouzi, jednotlivé typy dávek, jejich nárokovost a orgán, který byste klientovi doporučili navštívit v případě žádosti o dílčí dávku pomoci v hmotné nouzi.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Jedenáctá kapitola nám poskytla základní přehled o systému podpory ze strany státu v oblasti státní sociální podpory a pomoci v hmotné nouzi.

Systém dávek státní sociální podpory, jež je zacílen na podporu rodin dle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře a systém dávek pomoci v hmotné nouzi dle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, cílený na jedince, jež se ocitli ve svízelné sociální situaci, nabízí následující druhy dávek.

V systému státní sociální podpory jsou vypláceny:

- *přídavek na dítě,*
- *rodičovský příspěvek,*
- *příspěvek na bydlení,*
- *porodné,*
- *pohřebné.*

V systému pomoci v hmotné nouzi jsou vypláceny:

- *příspěvek na živobytí,*
- *doplatek na bydlení,*
- *mimořádná okamžitá pomoc.*

Žádosti o poskytování dávek státní sociální podpory vyřizuje Úřad práce České republiky – krajské pobočky, resp. jejich kontaktní pracoviště dle místa trvalého pobytu osoby, která uplatňuje svůj nárok na dávky. Odvolacím místem proti rozhodnutí Úřadu práce České republiky je Ministerstvo práce a sociálních věcí.

12 ZAJIŠTĚNÍ ZDRAVOTNĚ POSTIŽENÝCH OSOB

Zajištění osob se zdravotním postižením ze strany státu spočívá v poskytnutí zvýšené ochrany na trhu práce, v podpoře začleňování do společnosti a v dávkovém systému pomoci především dle zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

V následující kapitole se dozvíte, jaký systém pomoci nabízí stát zdravotně postiženým osobám.

Jde především o poskytnutí zvýšené ochrany na trhu práce ve formě pracovní rehabilitace, přípravy k práci či vytváření chráněných pracovních míst.

Další oblastí podpory jsou dávky dle zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, kterými jsou příspěvek na mobilitu, příspěvek na zvláštní pomůcku a průkaz osoby se zdravotním postižením.

O těchto dávkách rozhoduje Úřadu práce České republiky – konkrétně krajské pobočky Úřadu práce a pobočka pro hlavní město Prahu. Ministerstvo práce a sociálních věcí je odvolacím orgánem.

Součástí kapitoly je i problematika předpokladů nárokovosti příspěvku na péči dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Příspěvek na péči se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Tímto příspěvkem se stát podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci podle zákona o sociálních službách při zvládnutí základních životních potřeb.

Příspěvek na péči je vyplácen ve čtyřech stupních dle míry závislosti a ve dvou kategoriích, a to pro osoby do 18 a nad 18 let.

Řízení o přiznání příspěvku na péči se zahajuje na základě písemné žádosti. Krajská pobočka Úřadu práce ČR (sociální pracovník) provádí pro účely rozhodování o příspěvku nejprve sociální šetření, při kterém se zjišťuje schopnost samostatného života osoby v jejím přirozeném sociálním prostředí. Následně krajská pobočka Úřadu práce ČR zasílá lékařské posudkové službě příslušné okresní správy sociálního zabezpečení žádost o posouzení stupně závislosti osoby. Na základě tohoto posudku krajská pobočka Úřadu práce ČR vydá rozhodnutí o tom, zda se příspěvek na péči přiznává či nikoliv a v jakém stupni závislosti.

Příspěvek na péči se vyplácí měsíčně, a to osobě, které byl přiznán v kalendářním měsíci, za který jí náleží.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování této kapitoly budete schopni popsat systém pomoci zdravotně postiženým osobám.

Budete schopni se orientovat v legislativě, která přiznává příspěvek na mobilitu, příspěvek na zvláštní pomůcku a upravuje problematiku průkazů osob se zdravotním postižením.

Dokážete poradit, na který orgán se obrátit se žádostí o přiznání dávky a komplexně tak zvládnete analyzovat jednotlivé situace v návaznosti na dílčí instituty zvýšené ochrany vůči zdravotně postiženým osobám.

Naučíte se komplexně poradit v oblasti problematiky přiznání příspěvku na péči.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Zdravotně postižený, pracovní rehabilitace, chráněné pracovní místo, příspěvek na mobilitu, příspěvek na zvláštní pomůcku, průkaz osoby se zdravotním postižením, příspěvek na péči.

K ZAPAMATOVÁNÍ

12.1 Ochrana na trhu práce

Lidem se zdravotním postižením se poskytuje zvýšená ochrana na trhu práce.

*Pracovně-
právní
podpora*

Ve vztahu ke zdravotně postiženým osobám je to:

- **Pracovní rehabilitace** - činnost zaměřená na získání a udržení vhodného zaměstnání osoby se zdravotním postižením, kterou na základě její žádosti zabezpečují krajské pobočky Úřadu práce ČR. V součinnosti s osobou se zdravotním postižením sestaví individuální plán pracovní rehabilitace.
- **Příprava k práci** - zapracování osoby se zdravotním postižením na vhodné pracovní místo na základě písemné dohody s Úřadem práce ČR.

Chráněné pracovní místo - pracovní místo zřízené zaměstnavatelem pro osobu se zdravotním postižením na základě písemné dohody s Úřadem práce ČR. Na zřízení chráněného pracovního místa poskytuje Úřad práce zaměstnavateli příspěvek. Chráněné pracovní místo musí být obsazeno po dobu 3 let.

Zaměstnavateli zaměstnávajícímu na chráněných pracovních místech více než 50 % osob se zdravotním postižením z celkového počtu svých zaměstnanců se poskytuje příspěvek na podporu zaměstnávání těchto osob.

Zaměstnavatelé s více než 25 zaměstnanci v pracovním poměru jsou povinni zaměstnávat osoby se zdravotním postižením ve výši 4 % z celkového počtu svých zaměstnanců. Alternativními způsoby plnění může být odběr výrobků a služeb od zdravotně postižených nebo zvýšený daňový odvod do státního rozpočtu. Tyto alternativy jsou považovány za rovnocenné a lze je vzájemně kombinovat.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaká jsou specifika zaměstnávání zdravotně postižených osob v návaznosti na zvýšenou ochranu těchto osob na trhu práce?

K ZAPAMATOVÁNÍ

12.2 Dávky pro osoby se zdravotním postižením

Dávky pro osoby se zdravotním postižením upravuje zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Tento zákon upravuje:

- **Příspěvek na mobilitu**
- **Příspěvek na zvláštní pomůcku**
- **Průkaz osoby se zdravotním postižením** a některé benefity, které z něj vyplývají.

Rozhodovací kompetence přísluší **Úřadu práce České republiky** – krajské pobočky a pobočka pro hlavní město Prahu. Ministerstvo práce a sociálních věcí je odvolacím orgánem.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaké dávky upravuje zákon o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením?

K ZAPAMATOVÁNÍ

12.2.1 PŘÍSPĚVEK NA MOBILITU

Příspěvek na mobilitu je opakující se nároková dávka, která je určena osobě starší 1 roku, která má nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením ZTP nebo ZTP/P a která se opakovaně v kalendářním měsíci za úhradu dopravuje nebo je dopravována.

Této osobě zároveň nemají být poskytovány pobytové sociální služby podle zákona o sociálních službách v domově pro osoby se zdravotním postižením, v domově pro seniory, v domově se zvláštním režimem nebo ve zdravotnickém zařízení ústavní péče.

Nárok na výplatu nenáleží za kalendářní měsíc, jestliže je oprávněné osobě po celý tento kalendářní měsíc poskytována zdravotní péče v průběhu hospitalizace.

Výše dávky je stanovena na 550.- Kč měsíčně a vyplácí se zpětně.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Komu a za jakých předpokladů a v jaké výši je vyplácena dávka příspěvek na mobilitu?

K ZAPAMATOVÁNÍ

12.2.2 PŘÍSPĚVEK NA ZVLÁŠTNÍ POMŮCKU

Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku má osoba, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí nebo těžké sluchové postižení anebo těžké zrakové postižení.

Musí jít o dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav a současně zdravotní stav nesmí vylučovat přiznání tohoto příspěvku. Za dlouhodobě nepříznivý zdravotní stav se pro účely tohoto zákona považuje nepříznivý zdravotní stav, který podle poznatků lékařské vědy trvá nebo má trvat déle než 1 rok.

Nárok na příspěvek na zvláštní pomůcku poskytovaný na pořízení motorového vozidla nebo speciálního zádržního systému má osoba, která má těžkou vadu nosného nebo pohybového ústrojí anebo těžkou nebo hlubokou mentální retardaci charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, a její zdravotní stav nevylučuje přiznání tohoto příspěvku.

Okruh zdravotních postižení odůvodňujících přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku a zdravotní stavy vylučující jeho přiznání jsou uvedeny v příloze k zákonu o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.

Podmínkou pro poskytnutí příspěvku na zvláštní pomůcku je dále skutečnosti, že je osoba starší 3 let (motorové vozidlo, úprava bytu), 15 let (vodící pes), 1 roku (všechny ostatní pomůcky).

Seznam druhů a typů zvláštních pomůcek, na které je dávka určena, je obsažen ve vyhlášce č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením.

Maximální výše příspěvku na zvláštní pomůcku činí 350 000.- Kč, 400 000.- Kč v případě příspěvku na zvláštní pomůcku na pořízení „plošiny“.

Součet vyplacených příspěvků na zvláštní pomůcku nesmí v 60 kalendářních měsících po sobě jdoucích přesáhnout částku 800 000.- Kč, 850 000.- Kč, pokud v této době byl poskytnut příspěvek na zvláštní pomůcku na pořízení plošiny.

PRŮVODCE TEXTEM

Příloha zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením vyjmenovává okruh zdravotních postižení odůvodňujících a vylučujících možnost přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku.

V návaznosti na daný zákon byla přijata vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, která ve své příloze prezentuje seznam druhů a typů zvláštních pomůcek určených osobám se zdravotním postižením, na jejichž pořízení se poskytuje příspěvek na zvláštní pomůcku.

Připravte si zmíněné právní předpisy pro další práci na samostatném úkolu.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

V návaznosti na výše uvedenou právní úpravu zanalyzujte zdravotní postižení odůvodňující přiznání příspěvku na zvláštní pomůcku a na základě prováděcího předpisu určete,

na které konkrétní typy zvláštních pomůcek mají zdravotně postižené osoby v jednotlivých kategoriích nárok.

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-388#prilohy>

K ZAPAMATOVÁNÍ

12.2.3 PRŮKAZ OSOBY SE ZDRAVOTNÍM POSTIŽENÍM

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením má osoba starší 1 roku s tělesným, smyslovým nebo duševním postižením charakteru dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, které podstatně omezuje její schopnost pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra.

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením označený symbolem „TP“ má osoba se středně těžkým funkčním postižením pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra.

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením označený symbolem „ZTP“ má osoba s těžkým funkčním postižením pohyblivosti nebo orientace, včetně osob s poruchou autistického spektra.

Nárok na průkaz osoby se zdravotním postižením označený symbolem „ZTP/P“ má osoba se zvláště těžkým funkčním postižením nebo úplným postižením pohyblivosti nebo orientace s potřebou průvodce, včetně osob s poruchou autistického spektra.

Vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením stanoví, které zdravotní stavy lze považovat za podstatné omezení schopnosti pohyblivosti a orientace.

Od roku 2014 je možné průkaz osoby se zdravotním postižením získat pouze na základě samostatného řízení a posouzení zdravotního stavu posudkovým lékařem okresní správy sociálního zabezpečení.

Zákon o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením upravuje některé nároky držitelů průkazu osoby se zdravotním postižením.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Nahlédněte do ustanovení § 36 zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením a zhotovte soupis dílčích nároků držitelů jednotlivých typů průkazů osob se zdravotním postižením.

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-329#cast1>

K ZAPAMATOVÁNÍ

12.3 Příspěvek na péči

Příspěvek na péči se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Tímto příspěvkem se stát podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci podle zákona o sociálních službách při zvládnutí základních životních potřeb. Z poskytnutého příspěvku na péči pak tyto osoby hradí pomoc, kterou jim může dle jejich rozhodnutí poskytovat buď osoba blízká, asistent sociální péče, registrovaný poskytovatel sociálních služeb, dětský domov nebo speciální lůžkové zdravotnické zařízení hospicového typu.

12.3.1 POSUZOVÁNÍ ZÁVISLOSTI

Právní úpravu této problematiky naleznete v zákoně č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Podrobnosti upravuje vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách.

Nárok na příspěvek má osoba starší 1 roku, která z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu potřebuje pomoc jiné fyzické osoby při zvládnutí základních životních potřeb v rozsahu stanoveném stupněm závislosti podle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Stupeň závislosti se hodnotí podle počtu základních životních potřeb, které osoba není schopna z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu zvládat, a potřeby každodenní mimořádné péče jiné fyzické osoby u osob do 18ti let věku a potřeby každodenní pomoci, dohledu nebo péče jiné fyzické osoby u osob starších 18ti let věku.

Při posuzování stupně závislosti osoby se hodnotí schopnost zvládat tyto základní životní potřeby: *mobilita, orientace, komunikace, stravování, oblékání a obouvání, tělesná*

hygiena, výkon fyziologické potřeby, péče o zdraví, osobní aktivity a péče o domácnost (péče o domácnost se nehodnotí u osob do 18ti let).

KONTROLNÍ OTÁZKA

Podějte výčet základních životních potřeb posuzovaných při žádosti o příspěvek na péči.

PRO ZÁJEMCE

Osoba do 18 let věku se považuje za závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve

a) stupni I (lehká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat tři základní životní potřeby,

b) stupni II (středně těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat čtyři nebo pět základních životních potřeb,

c) stupni III (těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat šest nebo sedm základních životních potřeb,

d) stupni IV (úplná závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat osm nebo devět základních životních potřeb,

a vyžaduje každodenní mimořádnou péči jiné fyzické osoby.

Osoba starší 18 let věku se považuje za závislou na pomoci jiné fyzické osoby ve

a) stupni I (lehká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat tři nebo čtyři základní životní potřeby,

b) stupni II (středně těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat pět nebo šest základních životních potřeb,

c) stupni III (těžká závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat sedm nebo osm základních životních potřeb,

d) stupni IV (úplná závislost), jestliže z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu není schopna zvládat devět nebo deset základních životních potřeb,

a vyžaduje každodenní pomoc, dohled nebo péči jiné fyzické osoby.

K ZAPAMATOVÁNÍ

12.3.2 VÝŠE PŘÍSPĚVKU

Výše příspěvku na péči pro osoby do 18 let věku činí za kalendářní měsíc

3 300.- Kč, jde-li o stupeň I (lehká závislost)

6 600.- Kč, jde-li o stupeň II (středně těžká závislost)

13 900.- Kč, jde-li o stupeň III (těžká závislost)

19 200.- Kč, jde-li o stupeň IV (úplná závislost)

Výše příspěvku na péči pro osoby starší 18 let činí za kalendářní měsíc

880.- Kč, jde-li o stupeň I (lehká závislost)

4 400.- Kč, jde-li o stupeň II (středně těžká závislost)

12 800.- Kč, jde-li o stupeň III (těžká závislost)

19 200.- Kč, jde-li o stupeň IV (úplná závislost)

K ZAPAMATOVÁNÍ

12.3.3 ŘÍZENÍ O PŘIZNÁNÍ PŘÍSPĚVKU NA PÉČI

Řízení o přiznání příspěvku na péči se zahajuje na základě písemné žádosti podané na tiskopisu předepsaném Ministerstvem práce a sociálních věcí **na kontaktním pracovišti krajské pobočky Úřadu práce ČR**. Příslušnost se určuje dle místa trvalého pobytu žadatele o příspěvek. Součástí žádosti je i vyplněný tiskopis Oznámení o poskytovateli pomoci. Pomoc může poskytovat osoba blízká nebo asistent sociální péče nebo poskytovatel sociálních služeb zapsaný v registru poskytovatelů sociálních služeb, dětský domov nebo hospic.

Krajská pobočka Úřadu práce ČR (sociální pracovník) provádí pro účely rozhodování o příspěvku nejprve sociální šetření, při kterém se zjišťuje schopnost samostatného života osoby v jejím přirozeném sociálním prostředí. Následně krajská pobočka Úřadu

práce ČR zasílá lékařské posudkové službě příslušné okresní správy sociálního zabezpečení žádost o posouzení stupně závislosti osoby.

Na základě tohoto posudku krajská pobočka Úřadu práce ČR vydá rozhodnutí o tom, zda se příspěvek na péči přiznává či nikoliv a v jakém stupni závislosti. Proti tomuto rozhodnutí se lze odvolat. Odvolání se podává k úřadu, který napadené rozhodnutí vydal, o odvolání pak rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Příspěvek na péči se vyplácí měsíčně, a to osobě, které byl přiznán v kalendářním měsíci, za který jí náleží.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Popište proces řízení o přiznání příspěvku na péči, který orgán je kompetentní v této oblasti rozhodovat, kdy, komu a v jaké výši je příspěvek na péči vyplácen.

SHRNUTÍ KAPITOLY

Předposlední kapitola studijního textu podává ucelený přehled o systému pomoci ve vztahu ke zdravotně postiženým osobám.

Zabývali jsme se zde problematikou zvýšené ochrany na trhu práce ve formě pracovní rehabilitace, přípravy k práci či vytváření chráněných pracovních míst.

V další části kapitoly je podán výčet dávek poskytovaných zdravotně postiženým na základě zákona č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, kterými jsou příspěvek na mobilitu, příspěvek na zvláštní pomůcku a průkaz osoby se zdravotním postižením.

O těchto dávkách rozhoduje Úřad práce ČR, odvolacím orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí.

V poslední části kapitoly jsme se soustředili na problematiku předpokladů nárokovosti příspěvku na péči dle zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách.

Příspěvek na péči se poskytuje osobám závislým na pomoci jiné fyzické osoby. Tímto příspěvkem se stát podílí na zajištění sociálních služeb nebo jiných forem pomoci podle zákona o sociálních službách při zvládnutí základních životních potřeb.

Příspěvek na péči je vyplácen ve čtyřech stupních dle míry závislosti a ve dvou kategoriích, a to pro osoby do 18 a nad 18 let.

Řízení o přiznání příspěvku na péči se zahajuje na základě písemné žádosti. Krajská pobočka Úřadu práce ČR, konkrétně sociální pracovník provádí pro účely rozhodování o příspěvku nejprve sociální šetření, při kterém se zjišťuje schopnost samostatného života osoby v jejím přirozeném sociálním prostředí. Následně krajská pobočka Úřadu práce ČR zasílá lékařské posudkové službě příslušné okresní správy sociálního zabezpečení žádost o posouzení stupně závislosti osoby a na základě tohoto posudku krajská pobočka Úřadu práce ČR vydá rozhodnutí o tom, zda se příspěvek na péči přiznává či nikoliv a v jakém stupni závislosti.

Proti tomuto rozhodnutí se lze odvolat. Odvolání se podává k úřadu, který napadené rozhodnutí vydal, o odvolání pak rozhoduje Ministerstvo práce a sociálních věcí.

Příspěvek na péči se vyplácí měsíčně, a to osobě, které byl přiznán, v kalendářním měsíci, za který jí náleží.

13 PRÁVA PACIENTŮ

Dle znění článku 31 Listiny základních práv a svobod má každý právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

RYCHLÝ NÁHLED KAPITOLY

Následující a zároveň poslední kapitola tohoto studijního materiálu je zacílena na problematiku práv pacienta při zajištění lékařské péče, včetně práva na informace, soukromí, práva pozůstalých. Součástí je pak úprava veřejného zdravotního pojištění v českém právním systému.

Pacient má právo na ohleduplnou odbornou zdravotnickou péči prováděnou s porozuměním kvalifikovanými pracovníky.

Pacient má právo znát jméno lékaře a dalších zdravotnických pracovníků, kteří ho ošetřují, právo žádat soukromí, právo získat od svého lékaře údaje potřebné k tomu, aby mohl před zahájením každého dalšího nového diagnostického či terapeutického postupu zasvěceně rozhodnout, zda s ním souhlasí.

Pacient má v rozsahu, který povoluje zákon, právo odmítnout léčbu a má být současně informován o zdravotních důsledcích svého rozhodnutí.

Ochrana informací o nemocném musí být zajištěna i v případech počítačového zpracování.

Nemocný v závěru života má právo na citlivou péči všech zdravotníků, kteří musí respektovat jeho přání, pokud tato nejsou v rozporu s platnými zákony.

Výběrem uvedená práva jsou součástí Etického kodexu "Práva pacientů", jež schválila Centrální etická komise Ministerstva zdravotnictví ČR.

V této kapitole se rovněž dozvíte základní informace o systému veřejného zdravotního pojištění v ČR, jež je založen na vzájemně provázaných vztazích pojištěnec- poskytovatel zdravotnických služeb - zdravotní pojišťovna.

Účast na veřejném zdravotním pojištění vzniká dle zákona č. 48/1997 Sb., zákon o veřejném zdravotním pojištění, osobám s trvalým pobytem na území ČR a osobám, které zde trvalý pobyt nemají za předpokladu, že jde o zaměstnance zaměstnavatele se sídlem v ČR.

Neplněním povinnosti odvádět pojistné, pojistný vztah nezaniká. V případě neplacení pojistného, bude pojišťovnou vyměřeno penále a pojišťovna bude pojistné i penále vymáhat.

Veřejné zdravotní pojištění v ČR provádějí v současné době veřejné zdravotní pojišťovny. Konkrétně jsou to Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR, Zdravotní pojišťovna Ministerstva vnitra ČR, Oborová zdravotní pojišťovna, Česká průmyslová zdravotní pojišťovna, Zaměstnanecká pojišťovna Škoda, Vojenská zdravotní pojišťovna ČR.

Plátcem pojistného je pojištěnec (OSVČ), zaměstnavatel (zaměstnanec) a stát za nezaopatřené děti, studenty, důchodce, matky na MD, rodiče na RD, osoby ve vazbě a výkonu trestu aj.

CÍLE KAPITOLY

Po prostudování této kapitoly budete schopni podat výčet jednotlivých práv pacientů, deklarovaných Listinou základních práv a svobod, Etickým kodexem práv pacientů a dalšími předpisy medicinského práva.

V návaznosti na dílčí předpisy dokážete individuálně analyzovat konkrétní případy nedodržování práv pacientů a možnosti obrany proti nestandardním postupům ze strany lékařů.

Budete schopni popsat systém veřejného zdravotního pojištění v České republice, definovat plátce pojistného a podat komplexní výčet veřejných zdravotních pojišťoven.

KLÍČOVÁ SLOVA KAPITOLY

Práva pacienta, zdravotní péče, etický kodex, veřejné zdravotní pojištění.

K ZAPAMATOVÁNÍ

13.1 Systém financování zdravotnictví

Systém českého zdravotnictví je založen na principu solidarity a na dostupnosti zdravotní péče pro všechny občany. Financování zdravotnictví je zabezpečováno zejména všeobecným zdravotním pojištěním, státním rozpočtem a rozpočty územních orgánů, přímými

úhradami fyzických a právnických osob, úhradami mimo okruh zdrojů státního rozpočtu, sponzory, nadacemi aj.

V současné době je pojištěnec, nebo za něj jeho zákonný zástupce povinen hradit poskytovateli zdravotních služeb regulační poplatek ve výši 90 Kč za využití lékařské pohotovostní služby nebo pohotovostní služby v oboru zubní lékařství, přičemž o pohotovostní služby nejde v případě poskytnutí ambulantní péče během pravidelné ordinační doby poskytovatele.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jakými zdroji financování je zajištěno fungování českého zdravotnictví?

K ZAPAMATOVÁNÍ

13.2 Etické otázky zajištění lékařské péče

Lékaři dbají na dodržování lidských práv u skupin i jednotlivců. Je třeba respektovat jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu, či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti.

Lékař je povinen dávat přednost své profesionální odpovědnosti před svými soukromými zájmy. Služby, které poskytuje, musí být na nejvyšší odborné úrovni.

Pokud je onemocnění ve fázi, kdy již nejsou k dispozici žádné prostředky, které by nemoc či daný orgán mohly vyléčit, lze pokračovat v **léčbě paliativní**. Nezvratně nemocným pacientům slouží zdravotně-sociální služby, stacionáře a léčebny včetně pobytových zařízení sociálních služeb zajišťujících i zdravotní péči, která se snaží o udržení stávající kvality života. Paliativní léčba se zaměřuje na celého člověka, jeho pohodu a kvalitu života, byť v období života, které je omezené závažným onemocněním. Je to léčba chránící před bolestí a jinými nepříjemnými příznaky nemoci, dále též před zbytečnými výkony, které již v léčbě onemocnění nemají význam.

Na paliativní péči se specializují hospice. K dispozici je také domácí hospicová péče, jejíž pracovníci za potřebnými pacienty docházejí či dojíždějí domů. Paliativní péči v domácím prostředí je možné zajistit ve spolupráci s rodinou a blízkými, tzn., že není výsadou specializovaných zařízení.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Které etické aspekty při zajištění lékařské péče byste označili za stěžejní?

ÚKOL K ZAMYŠLENÍ

Zamyslete se nad tím, jaká další etická hlediska je nutné zohlednit při zajištění lékařské péče ve zdravotnickém zařízení.

K ZAPAMATOVÁNÍ

13.3 Práva pacientů

Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů, a zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění, ve znění pozdějších předpisů jsou stěžejní právní normy upravující problematiku zajištění práv pacientů v legislativní rovině.

Pacient má právo především na:

- na zachování mlčenlivosti o skutečnostech, které se zdravotnický pracovník dozvěděl v souvislosti s ošetřováním nebo léčbou,
- na veškeré informace o svém zdravotním stavu, o možných způsobech léčby včetně prognózy onemocnění,
- získat od svého lékaře potřebné informace pro zasvěcené rozhodnutí před zahájením nového diagnostického nebo terapeutického postupu,
- odmítnout léčbu a být informován o důsledcích svého rozhodnutí, zdravotní péče může být pacientovi poskytnuta pouze tehdy, vysloví-li s ní souhlas. Bez souhlasu může být poskytnuta pouze v případech, které stanoví zákon, jedná se například o neodkladnou péči, kdy zdravotní stav neumožňuje pacientovi tento souhlas vyslovit, nebo při léčení nařízeném z důvodu onemocnění infekční chorobou v zájmu ochrany obyvatelstva,
- na soukromí při ošetřování nebo léčbě,
- na bezplatné preventivní vyšetření sledující zachování nebo zlepšení zdravotního stavu a aktivní přístup zdravotnického zařízení k preventivním prohlídkám,
- podílet se na kontrole poskytnuté zdravotní péče,

- nejméně na jeden léčivý přípravek v každé skupině léčivých látek hrazený ze zdravotního pojištění,
- na prostředek zdravotnické techniky, hrazený ze zdravotního pojištění v základním provedení nejméně ekonomicky náročném v závislosti na míře a závažnosti zdravotního postižení,
- na úplný výpis z účtu a evidence své zdravotní pojišťovny,
- na poskytnutí veškerých informací shromážděných ve zdravotnické dokumentaci vedené o jeho osobě a v jiných zápisech, které se vztahují k jeho zdravotnímu stavu,
- na lékařskou službu první pomoci a ústavní pohotovostní službu,
- na ošetření zdravotnickou záchrannou službou do 20 minut od přijetí tísňové výzvy s výjimkou případů hodných zvláštního zřetele,
- na bezplatný výdej léků v lékárně, pokud není stanoven doplatek ze zákona.

Zdravotní péče je za úhradu tehdy, nemá-li vybraný poskytovatel zdravotních služeb se zdravotní pojišťovnou uzavřenou smlouvu. Záleží také na tom, v jakém rozsahu výkonů je smlouva uzavřena. Pokud lékař poplatek požaduje, je nutné pacienta dopředu informovat.

Pacient má právo na změnu lékaře, u něhož je registrován. Můžete tak učinit jednou za 3 měsíce.

KONTROLNÍ OTÁZKA

Jaká základní práva pacienta při zajištění lékařské péče upravují legislativní zdroje?

PRO ZÁJEMCE

13.4 Specifika zajištění lékařské péče a péče po smrti člověka

Převzít člověka bez jeho souhlasu do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo ho v něm bez jeho souhlasu držet lze jen z důvodu stanoveného zákonem, pokud nelze péči zajistit mírnějším a méně omezujícím opatřením. Pokud je člověk převzat do zařízení poskytujícího zdravotní péči nebo je-li v něm držen, oznámí to jeho zákonnému zástupci, opatrovníku nebo podpůrci a jeho manželu nebo jiné známé osobě blízké neprodleně poskytovatel zdravotních služeb.

Člověk, jemuž byla odňata část těla, má právo dozvědět se, jak s ní bylo naloženo. Naložit s odňatou částí lidského těla způsobem pro člověka nedůstojným nebo způsobem ohrožujícím veřejné zdraví je zakázáno. Odňatou část těla člověka lze za jeho života použít k účelům zdravotnickým, výzkumným nebo vědeckým, pokud k tomu dal souhlas.

Člověk může přenechat část svého těla jinému jen za podmínek stanovených jiným právním předpisem. To neplatí, jedná-li se o vlasy nebo podobné části lidského těla, které lze bezbolestně odejmout bez znecitlivění a které se přirozenou cestou obnovují, ty lze přenechat jinému i za odměnu a hledí se na ně jako na věc movitou.

Člověk má právo rozhodnout, jak bude po jeho smrti naloženo s jeho tělem.

Provést pitvu nebo použít lidské tělo po smrti člověka pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům bez souhlasu zemřelého lze jen, pokud tak stanoví jiný zákon.

Člověk je oprávněn rozhodnout, jaký má mít pohřeb. Nezanechá-li o tom výslovné rozhodnutí, rozhodne o jeho pohřbu manžel zemřelého, děti zemřelého, rodiče či sourozenci zemřelého nebo kterákoli z osob blízkých. Není-li žádná z těchto osob, pak rozhodne obec, na jejímž území člověk zemřel.

Náklady pohřbu a opatření pohřebiště se hradí z pozůstalosti. Pokud pozůstalost nestačí ke krytí nákladů toho způsobu pohřbu, jaký si zesnulý přál, musí být pohřben alespoň slušným způsobem podle místních zvyklostí.

SAMOSTATNÝ ÚKOL

Provést pitvu bez souhlasu zemřelého lze jen na základě zákona. Zamyslete se nad tímto pravidlem a pokuste se aplikovat na praktický příklad – uveďte tedy konkrétně, kdy je uplatnitelnost této zásady v praxi možná.

K ZAPAMATOVÁNÍ

13.5 Veřejné zdravotní pojištění

System veřejného zdravotního pojištění v ČR je založen na vzájemně provázaných vztazích *pojištěnec - poskytovatel zdravotnických služeb - zdravotní pojišťovna*.

Účast na veřejném zdravotním pojištění vzniká dle zákona č. 48/1997 Sb., zákon o veřejném zdravotním pojištění, osobám s trvalým pobytem na území ČR a osobám, které zde trvalý pobyt nemají za předpokladu, že jde o zaměstnance zaměstnavatele se sídlem v ČR.

Neplněním povinnosti odvádět pojistné, pojistný vztah nezaniká. V případě neplacení pojistného, bude pojišťovnou vyměřeno penále a pojišťovna bude pojistné i penále vymáhat.

Pojištěnec má právo vybrat si zdravotní pojišťovnu. Pokud není se službami zdravotní pojišťovny spokojen, může ji ve dvou termínech kalendářního roku změnit, a to buď k 1. lednu nebo k 1. červenci, musí být však dodržen minimálně dvanáctiměsíční interval mezi přestupy (podat žádost je nutné nejpozději k 31. březnu nebo k 30. září).

13.5.1 VEŘEJNÉ ZDRAVOTNÍ POJIŠŤOVNY

Veřejné zdravotní pojištění v ČR provádějí veřejné zdravotní pojišťovny.

V současné době legislativa upravuje působnost následujících pojišťoven:

- Všeobecná zdravotní pojišťovna ČR,
- Zdravotní pojišťovna Ministerstva vnitra ČR,
- Oborová zdravotní pojišťovna,
- Česká průmyslová zdravotní pojišťovna,
- Zaměstnanecká pojišťovna Škoda,
- Vojenská zdravotní pojišťovna ČR,
- Revírní bratrská pokladna, zdravotní pojišťovna.

13.5.2 PLÁTCE POJISTNÉHO

Plátcem pojistného je:

- *pojištěnec* (OSVČ)
- *zaměstnavatel* (zaměstnanec)
- *stát* (nezaopatřené děti, studenti, důchodci, matky na MD, rodiče na RD, osoby ve vazbě a výkonu trestu aj.)

13.5.3 PRÁVA ÚČASTNÍKA SYSTÉMU VEŘEJNÉHO ZDRAVOTNÍHO POJIŠTĚNÍ

Účastník systém veřejného zdravotního pojištění má právo na:

- výběr zdravotní pojišťovny,

- výběr lékaře a zdravotnického zařízení (jednou za 3 měsíce),
 - zdravotní službu bez přímé úhrady (s výjimkou výkonů, které nejsou ze zákona hrazeny z veřejného zdravotního pojištění),
 - výdej léčivých přípravků bez přímé úhrady, jde-li o přípravky hrazené z veřejného zdravotního pojištění,
 - podání stížnosti k vedoucímu zdravotnického zařízení nebo ke zřizovateli, na Českou lékařskou komoru, Českou stomatologickou komoru, Českou lékárnickou komoru nebo na zdravotní pojišťovnu.
-

SHRNUTÍ KAPITOLY

Poslední kapitola studijního textu, jehož studium jste právě úspěšně zakončili se vztahuje k problematice práv pacientů při zajištění lékařské péče a veřejnému zdravotnímu pojištění.

Pacient má práva vyplývající z Etického kodexu a z příslušné legislativy z oblasti medicinského práva.

Dozvěděli jste se, jaká podoba financování zdravotnictví je uplatňována v českém systému, zabývali jsme se etickými otázkami zajištění lékařské péče, včetně léčby paliativní, podali jsme si výčet nejdůležitějších práv pacientů, jako je zachování mlčenlivosti o zdravotním stavu, právo na informace, rozhodování se o dalším léčebném postupu, právo na soukromí, na bezplatné preventivní vyšetření, výpis u účtu a evidence zdravotní pojišťovny aj.

Zmínili jsme rovněž specifika zajištění lékařské péče a péče po smrti člověka.

Nedílnou součástí poslední kapitoly byla i oblast dotýkající se veřejného zdravotního pojištění založeného na provázaném vztahu pojištěnec, poskytovatel zdravotnických služeb a zdravotní pojišťovna.

LITERATURA

ČESKO. Ústavní zákon České národní rady ze dne 16. prosince 1992 ÚSTAVA ČESKÉ REPUBLIKY č. 1/1993 Sb. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-1>.

ČESKO. USNESENÍ předsednictva České národní rady ze dne 16. prosince 1992 o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součásti ústavního pořádku České republiky č. 2/1993 Sb. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>.

ČESKO. Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89?text=ob%C4%8Dansk%C3%BD+z%C3%A1kon%C3%ADk>.

ČESKO. Zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-262>.

ČESKO. Zákon č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-435>.

ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>.

ČESKO. Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádí některá ustanovení zákona o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-505>.

ČESKO. Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-110>.

ČESKO. Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-111>.

ČESKO. Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-117>.

ČESKO. Zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-187>.

ČESKO. Zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1995-155>.

ČESKO. Zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1992-589>.

ČESKO. Zákon č. 329/2011 Sb., o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-329>.

ČESKO. Vyhláška č. 388/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o poskytování dávek osobám se zdravotním postižením, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-388>.

ČESKO. Zákon č. 372/2011 Sb., o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-372>.

ČESKO. Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2011-373>.

ČESKO. Zákon č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví a o změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2000-258>.

ČESKO. Zákon č. 48/1997 Sb., o veřejném zdravotním pojištění a o změně a doplnění některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1997-48>.

BEZOUŠKA, Petr. *Nový občanský zákoník – nejdůležitější změny*. Olomouc: Anag, 2013. ISBN 978-80-7263-819.

BĚLINA, Miroslav a kol. *Pracovní právo*. Praha: C.H.Beck, 2017. ISBN 978-80-74006-67-8.

BOGUSZAK, Jiří, Jiří ČAPEK a Aleš GERLOCH. *Teorie práva*. 2., přeprac. vyd. Praha: ASPI, 2004, 347 s. ISBN 80-735-7030-0.

BONKOVÁ, Michaela. *Manuál rizikových vztahů. Průvodce pro spotřebitele – seniory*. Praha: Sdružení českých spotřebitelů, 2014. ISBN 978-80-87719-19-3.

ČECH, Petr. *Škoda a její náhrada v novém občanském zákoníku*. Praha: Svaz účetních České republiky, z.s., 2017. ISBN 978-80-87367-78-0.

GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 6. aktualiz. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2013, 310 s. ISBN 978-807-3804-541.

GERLOCH, Aleš a kol. *Praktikum teorie práva*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 245 s. ISBN 978-80-7380-200-4.

DVOŘÁK, Jan, Jiří ŠVESTKA a Michaela ZUKLÍNOVÁ. *Občanské právo hmotné*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 429 s. ISBN 978-807-4783-265.

ELIÁŠ, Karel a kol. *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. 1. vyd. Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

ELIÁŠ, Karel, Bohumil HAVEL, Petr BEZOUŠKA a Daniela ŠUSTROVÁ. *Občanské právo pro každého: pohledem (nejen) tvůrců nového občanského zákoníku*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2013, 315 s. ISBN 978-80-7478-013-4.

HRUŠÁKOVÁ, Milana a kol. *Rodinné právo*. Praha: C.H.BECK, 2017. ISBN 978-80-7400-644-9.

JOUZA, Ladislav. *Základy pracovního práva*. Praha: Ústav práva a právní vědy, o.p.s.: European Business School SE, 2018. ISBN 978-80-87974-19-3.

LEJSAL, Matěj. *Agenda lidských práv v každodenní praxi sociálního pracovníka*. Praha: MPSV, 2015. ISBN 978-80-7421-086-0.

MACHAN, Radomír. *Jak postupovat při nákupu a reklamaci zboží a služeb. Průvodce pro spotřebitele – seniora*. Praha: Sdružení českých spotřebitelů, 2014. ISBN 978-80-87719-15-2.

MOLEK, Pavel. *Základní práva. Důstojnost*. Praha: Wolters Kluwer, 2017. ISBN 978-80-7552-167-5.

NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Vlastnictví a věcná práva*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0610-3.

NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Dědické právo*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0432-1.

NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Rodinné právo*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-271-0431-4.

NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Smluvní právo*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-247-5164-1.

NOVOTNÝ, Petr a kol. *Nový občanský zákoník. Náhrada škody*. Praha: Grada Publishing, 2017. ISBN 978-80-247-5165-8.

TOMŠEJ, Jakub. *Zákoník práce v praxi: komplexní průvodce řešení problémů*. Praha: Grada Publishing, 2018. ISBN 978-80-247-3471-2.

ZUKLÍNOVÁ, Michaela. *Věcná práva v kostce*. Praha: Linde Praha, 2014. ISBN 978-80-7201-946-5.

SHRNUTÍ STUDIJNÍ OPORY

Vážení studenti, společně jsme prošli studijní oporou, která si klade za cíl zprostředkovat vám průřezově základní stěžejní informace z oblasti právních odvětví práva veřejného a soukromého ve vztahu k problematice zajištění právních institutů práce se seniory. Jde o studijní oporu, která slouží jako souhrnná studijní pomůcka a rádce při studiu v dané oblasti, nicméně ji však nelze brát jako jediný možný studijní zdroj.

Zabývali jsme se oblastí dodržování lidských práv u seniorů, možnostmi obrany proti nedodržování lidských práv, rodinně právní problematikou s akcentem na vzájemná práva a povinnosti manželů a důsledky zániku manželství ve vztahu k vypořádání společného jmění, vyživovací povinnosti, institutem vlastnického práva v různých podobách, které legislativa nabízí, omezujícími instituty, problematikou dědictví, ať již v podobě disponibilních alternativ nabytí dědictví, tak zákonné dědické posloupnosti.

V části dotýkající se závazkového práva jsme se zabývali nejčastěji v praxi využívanými závazkově- právními instituty, se kterými se občané běžně v životě setkávají.

Dozvěděli jste se rovněž informace týkající se náhrady škody, majetkové či nemajetkové, o rozsahu a způsobu náhrady škody a možnostech využití pojištění v různých životních situacích.

Kapitola pracovněprávní vztahy a zaměstnanost se zaměřila na problematiku pracovněprávní, na možnosti vstupu a fungování v pracovním procesu v podobě pracovní smlouvy a dohod o pracích konaných mimo pracovní poměr včetně možností jejich ukončení. Nyní již víte též jak využít nároku na dovolenou, jak probíhá odměňování za vykonanou práci a jakých nástrojů aktivní a pasivní politiky zaměstnanosti lze využít v případě, kdy zaměstnanec o práci přijde.

Druhá část studijní opory se soustředí na dávkový systém v různých podobách, tedy na oblast dávek nemocenského pojištění, důchodového pojištění, státní sociální podpory, pomoci v hmotné nouzi, konkrétně pak na jednotlivé typy dávek, které jsou z těchto systémů vypláceny, kdo je vyplácí a za jakých podmínek. Nyní se tedy v této oblasti dokonale orientujete a jste tak schopni jednotlivé instituty aplikovat na konkrétní životní situace a reagovat tak na případné dotazy ze strany klientů.

V závěru studijní opory jsme se věnovali problematice zajištění zdravotně postižených osob jednak na trhu práce, jedna ve vztahu k dávkám určeným právě pro tyto osoby. Součástí je i pasáž věnovaná příspěvku na péči a posuzování stupně závislosti. Celý text je uzavírán oblastí zajištění adekvátní lékařské péče pro pacienty, včetně zajištění jejich práv vyplývajících z legislativy a z etických norem.

Pokud jste tedy studovali pečlivě a s chutí, zcela jistě nyní dokážete definovat všechny důležité pojmy, jež jsou ve studijní opoře obsaženy, jste schopni kvalifikovaně přistupovat

k řešení individuálních sociálních situací při péči o seniory v návaznosti na další stěžejní orientovanost v právním systému.

Právo je umění uplatňovat to, co je dobré a spravedlivé IUS EST ARS BONI ET AEQUI. Tuto zásadu zde lze uplatnit ve vztahu k aplikačním postupům v rovině praktických souvislostí, neboť zákon nelze označit za spravedlivý nebo nespravedlivý, spravedlivá může být je jeho aplikace. Důležité pro vás tedy zůstává, abyste při aplikaci práva nikdy nepřestali hledat spravedlnost a aby tedy zmíněná věta neupadla v zapomnění.

Věřím tedy, že vám tato studijní opora byla užitečným průvodcem při řešení konkrétních situací, a že i přes mnohdy nelehké, značně složité pasáže nezanevřete na právní oblast, která je v současnosti hodně důležitá, ba naopak, že vás tato studijní opora bude motivovat sáhnout po dalších doplňující zdrojích, jež rozšíří vaše právní obzory.

Závěrem bych chtěla podotknout, že právní problematika a její právní úprava je často měnná v čase. Hrozí zde tedy riziko, že to, co je v současné době aktuální, tak za určitou dobu již být nemusí. Je tedy nutné sledovat aktuální změny, které se prostřednictvím novel do právního řádu dostávají.

Tato studijní opora obsahově zohledňuje právní úpravu k datu jejího odevzdání, tedy k dubnu 2019.

Autorka studijní opory

PŘEHLED DOSTUPNÝCH IKON

Čas potřebný ke studiu

Klíčová slova

Průvodce studiem

Rychlý náhled

Tutoriály

K zapamatování

Řešená úloha

Kontrolní otázka

Odpovědi

Samostatný úkol

Pro zájemce

Cíle kapitoly

Nezapomeňte na odpočinek

Průvodce textem

Shrnutí

Definice

Případová studie

Věta

Korespondenční úkol

Otázky

Další zdroje

Úkol k zamyšlení

Název: **Vybrané kapitoly z práva**

Autor: **JUDr. Zdenka Nováková, Ph.D.**

Vydavatel: Slezská univerzita v Opavě
Fakulta veřejných politik v Opavě

Určeno: studentům SU FVP Opava

Počet stran: 154

Tato publikace neprošla jazykovou úpravou.